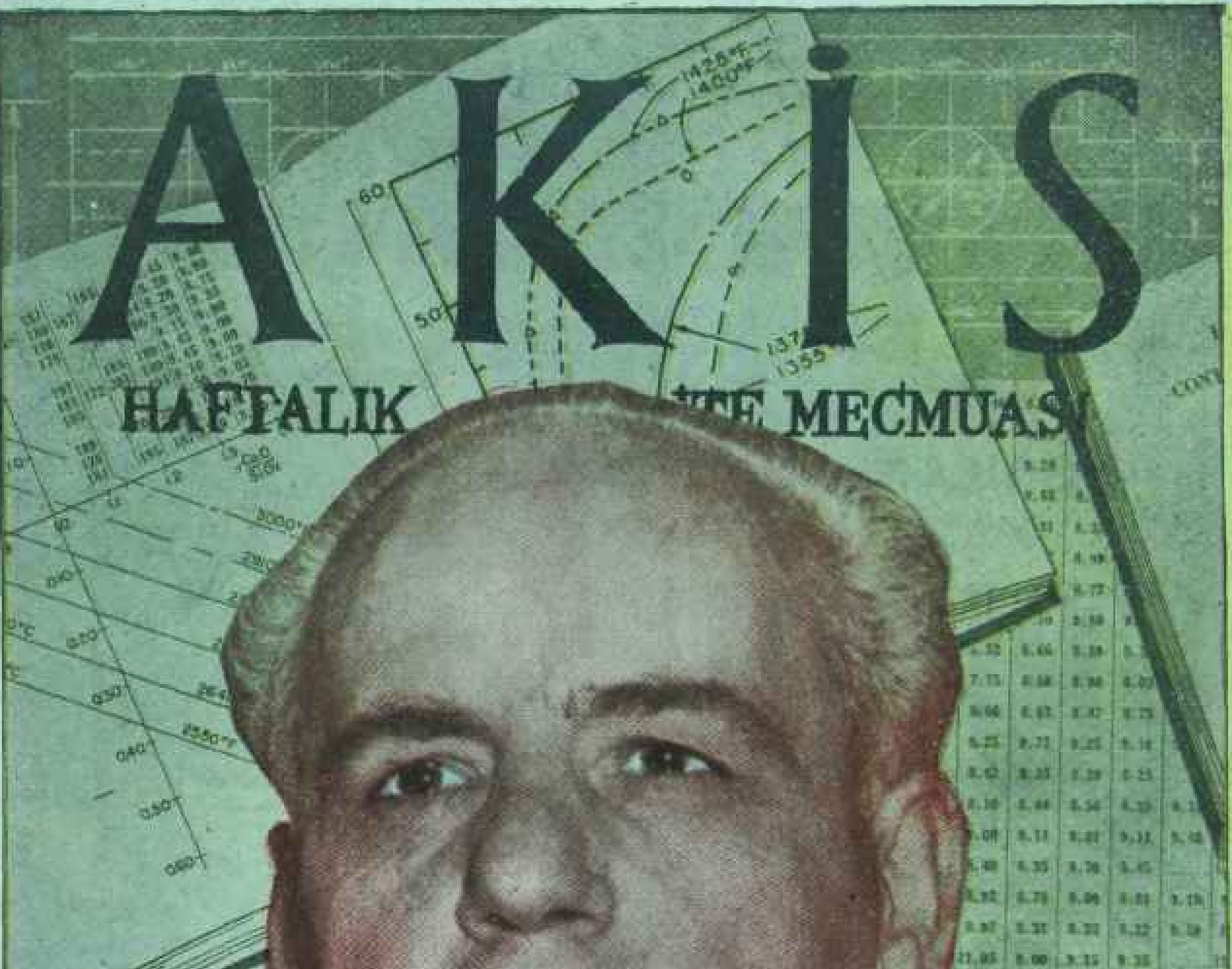
27 KASIM 1961 SAYI: 387

AKİS

HAFTALIK ... TE MECMUASI

ŞİNASİ OREL
Kalkınmanın Anahtarı: Plân

1- Devlet Plânlama Teşkilâtı çalışıyor

2- AKİS Kayseriyi ziyaret etti

ŞİDDETLİ

BAŞ

AĞRILARINA
KARŞI

GRİPİN

başarı ile kullanılır!

4-29

GRİPİN 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 8, Cilt: XXII, Sayı: 387

Yazı işleri :
Rüzgârlı Sokak No: 15
Tel: 11 89 92 — 10 61 96
P. K. 582 Ankara
*

İdare:
***Rüzgârlı Sokak No:* 15**
Rüzgârlı Matbaa
Tel : 10 61 96
*

Başyazar

Metin Toker

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve Müessese Müdürü
Mübin TOKER
*

Yazı İşlerini itilen idare eden Mesul Yazıişleri Müdürü
Kurtul ALTUĞ

Karikatür:
TURHAN

Fotoğraf:
Hüseyin EZER
Associated Press
Türk Haberler Ajansı
*

Klişe
Doğan Klişe

Bu mecmua Basın Ahlâk yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Abone şartları:
3 aylık (12 nüsha) : 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) : 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) 40.00 lira

İlan şartları:
Santimi: 20 lira
***3* renkli arka kapak : 1.508 TL,**
İlan İşleri :
Telefon : 10 61 96
Dizildiği yer :
Rüzgârlı Matbaa
***Basıldığı yer* :**
Güneş Matbaacılık T.A.Ş.
FİYATI : 1 LİRA
Basıldığı tarih: 26.11.1961

Kapak resmimiz

Şinasi Orel

İktisatçı Kurmay

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Bu mecmuanın yayınlandığı yedi yıldır zihinlerde ve ağızlarda çok bahis konusu edilen, fakat tamamile hususi mahiyetinden dolayı şimdiye kadar üzerinde durulmaya değer bulmadığımız bir husus hakkında vaziyetimizi açıklamak istiyoruz. Bu mecmuanın başyazarı ve umumi tutumunu tesbit yetkisi bakımından yayınında birinci derecede söz sahibi Metin Toker, İsmet İnönünün kızıyla evlidir. İsmet İnönünün bir kızı, bir do partisi vardır. Çok kimse Metin Tokeri bunların ikisiyle de evli görmüş veya öyle saymayı kendince daha uygun bulmuştur. Bu, karşılıklı tesirden müşterek harekete, dünya kadar spekülasyona, söylentiye, tahmine, tefsire yol açmıştır. AKİS'te yayınlanan ve bırakınız İsmet İnönüyü, yayınından önce Metin Toker tarafından dahi görülmeyen ne yazılar C.H.P. Genel Başkanına maledilmiş, C.H.P. de cereyan eden ve bırakınız Metin Tokeri, İsmet İnönünün dahi haberdar olmadığı ne hâdiselerde AKİS'in rolü aranmıştır. Bu gayretlerden pek çoğunun bir maksada matuf, basit ve küçük politika oyunu olduğunda, yoksa, bu gayretlerin sahiplerinin gerçekleri herkesten iyi bildiklerinde şüphe dahi yoktur. O yüzdendir ki, zaman zaman doğan ihtilaflara rağmen hep omuz silkilmiş, gülüp geçilmiştir. Ne İsmet İnönü AKİS'in yayınları hakkında bir tek gün bir tek söz söylemiş, ne de Metin Toker parti hayatında vazife görmeye heveslenmiştir.

Şu anda İsmet İnönü, Başbakan sıfatıyla, memleket mukadderatı üzerinde birinci derecede sorumlu şahsiyet olarak iş başındadır. Türkiyeyi, kaderinin çok nazik bir noktasında, bir dar geçitten geçirmeye çalışmaktadır. Yaratılacak en ufak bir güçlük, en mânasız sebepten doğabilecek bir ihtilat tarifsiz zararlar verebilir. İçinde yaşadığımız toplumun hususiyetleri ise malûmdur. Bu düşüncelerle AKİS gündelik politikacıların yarattıkları gündelik politika hâdiselerini, bu haftadan itibaren sütunlarından kaldırmaktadır. Hükümet içinde ve koalisyonu teşkil eden partiler arasında gerçeklerin yazılması, şahsiyetler hakkında yüzdeyüz doğru kıymet hükümlerine varılması suretiyle dahi kötü niyet erbabının eline bahane verilebileceği muhakkaktır. AKİS bunları düşünerek, haftanın konularını başka bir seviyeden ele almak kararındadır. İsimlerle alâkalı çizgilerin daha az kesin hale getirilmesi, hâdiselerin başka cepheleriyle anlatılması, değişik noktalar üzerinde durulması ve umumiyetle politikanın o tarafı üzerindeki perdenin artık aralanmaması sebebini AKİS okuyucularının anlayacakları ve bize hak verecekleri ümidindeyiz.

İnönüler ve Tokerler
Başbakanla AKİS arasındaki tek alâka

Buna mukabil AKİS, bir başka plânda mürakabe vazifesini yapacak, fikirlerini söyleyecektir. Okuyucularının alıştıkları üslûbunu muhafaza edecektir. Sâdece, objektifini değişik taraflara çevirecektir. Ama, İnönü ile bu mecmuayı ve onun başyazarını gene bir görecekler, şarklı kafayla "İstese, yazdırmaz!" diyecekler, karşılıklı tesir iddiası ileri sürecekler hiç çıkmayacak mı? Onlara söylenecek söz, ingilizlerin meşhur Dizbağı nişanı üzerinde yazılıdır: "Honni soit qui mal y pense = Kötü düşünen utansın".

Saygılarımızla AKİS

Cilt: XXII, SAYI: 387

AKİS

27 KASIM 1961

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

YURTTA OLUP BİTENLER

İsmet İnönü kabinesi Başbakanlıkta toplantı halinde
Zafer, İnönü zaferinden daha güç, ama o kadar önemlidir.

Millet

Ümid, fakirin ekmeği

Bitirdiğimiz hafta boyunca bir cümle, hemen herkesin ağzında dolaştı. Aile meclislerinde, kahvelerde, vapurlarda ve otobüslerde, gazetelerin haber, fıkra, başyazı sütunlarında hep bu cümle belirdi: "Daha fena olabilirdi!" Söz, kısa zamanda umumi efkârın kabinenin terkibi hakkındaki hükmü haline geldi ve yerleşti. Bunu bir takım kimseler iltifat, başka bir kısım metih, bazıları tenkit, bazıları sem, bazıları da istihza mânasına aldı. Tıpkı, Ezopun meşhur dil hikâyesinde olduğu gibi kabineyi herkes bir yana çekti ve beklemeye koyuldu.

Ancak bir nokta, son derece ciddi tenkit olarak dikkati çekti: Bir Başbakanın, kendi Bakanlarım hiç olmazsa bir kaç kişi arasından seçip alamaması, en yakın mesai arkadaşlarının kendisine zorla kabul ettirilmesi veya onun bu zorlamaya boyun eğmesi istikbal üzerine endişe bulutları düşürmedi değil. Zira, hükümetlerin Başbakanlarının rengini aldığı, bunların birer ekip olduğu doğrudur ama, ekiplerin nihayet insanlardan, şahıslardan müteşekkil bulunduğu da unutulmamalıdır. Halbuki kabineye girenler içinden bazıları -iki partiye de mensup olanlar vardır- şimşekleri derhal çektiler ve sâdece bakanlıklarıyla alâkalı camia içinde değil, umumi efkârda huzursuzluk yarattılar. Zaten "Beterin beteri yardir" mânasına gelen "Daha fena olabilirdi" hükmünün rağbet görmesine de, bu tipler yol açtılar.

Haftanın başlarında, kabinenin ilk toplantısından çıkan Başbakan Yardımcısı Akif İyidoğan ittifakla alınan ilk kararı açıkladı: Basına şirin görünmek! Ancak, bunun yolunu yeni Bakanların başarıyla tesbit edememiş oldukları ilk icraatlarından belli oldu. Böylece ilk kararla ilk icraat birbirini tutmadı. Bakanlıklara yaya veya taksiyle gelen Bakanlar, birinci iş olarak kırmızı plâkalı arabalara el koydular ve onlara kurularak evlerine döndüler. Bu arabalardan bazıları, yeni Bakanın evinin bulunduğu sokağa cakalı cakalı klâkson çalarak girdi. Daha güven oyu almadan eğreti ata binenler, İkinci Cumhuriyetin ilk Hükümetinden ciddi, cesur ve milletten istenilecek fedakârlığa bizzat misal olacak tarzda icraat bekleyenlerin dudaklarında tebessüm uyandırmaktan geri kalmadılar.

Onların yanında, güven oyu almadan Başbakanlık arabasına binmeyen ve Başbakan olursa kendi evinde oturacak olan İsmet İnönüyle, resmi ikametgâh teklifini reddedip bir küçük dairede kalan Fuat Sirmen halkın artık ne biçim devlet adamı istediğini, topladıkları sempatiyle ispat ettiler.

Acaba, ders olur mu?

Hükümet

Plân ve İmkân

(Kapaktaki Plâncı)

Bitirdiğimiz haftanın başlarında bir gün Başbakan İsmet İnönü ve Bakanları kalın mavi karton kaplı

Haftanın içinden

«Tarihi Misyon»

Metin TOKER

Türk siyaset hayatında, şu anda, kuvvetli ve mana ifade eden dört cereyan bulunuyor. Bilhassa iktisadi ve sosyal bakımdan oluş halinde bir toplum için, bunun şaşırtıcı tarafı yoktur. XX. yüzyılın ikinci yarısı, yolunu arayan memleketlerle doludur.

Bir fikir Türkiyenin, Orduya dayanmak suretiyle sivil aydınlar tarafından idare edilmesidir. Ordunun idareye bilfiil karışmasının büyük ve acı mahzurları son birbuçuk yıl içinde ortaya çıkmıştır. Buna mukabil, okuyup yazma dahi bilmeyen büyük kütle seçme hakkım gereği gibi kullanamadığım son tecrübede ispat etmiş, memleketi bir felâketin eşiğine getirmiştir. Bu fikrin taraftarları sosyal reformlarla ve iktisadi bünyenin yarattığı huzursuzluklarla pek az alâkalanmaktadır. Daha ziyade, tek parti devrinin bir tatlı hatıra haline gelmiş usullerinin hasreti içinde, maziye dönüşün taraftarıdır. Bu, bir çeşit "Franko Demokrasisi"dir.

Bir başka grup, Türkiyenin bütün dertlerini bilmektedir. Rahatsızlığın, ârızi değil, bünyevî olduğunu görmektedir. Sosyal adalet sağlanmadıkça, milli gelir vatandaşlar arasında daha adil şekilde taksim edilmedikçe, devlet hizmetleri köye kadar götürülmedikçe, yüksek nisbette artan nüfusun ihtiyaçları karşılanmadıkça, eğitim, tarım ve sağlık seferberliklerine ciddi olarak girişilmedikçe, kısaca bir reform yapılmadıkça Türkiye huzura kavuşamayacaktır. Ancak bunları, oy kaygısına sahip bir rejim içinde gerçekleştirmek imkânı yoktur. Zira politikacı, isteristemez, istismar eden zümre ile anlaşmakta, statükonun bozulmamasında menfaati olan avantacıların tesiri altında kalarak kütleye afyon aşılamaktadır. Böyle bir sistemle sâdece Demokrasi Oyunu oynanmakta, her ileri fikir damga yemekte, topluma hakim kuvvetler rakiplerini daha 'meşru yollardan ezmektedirler. O halde, oy kaygısını kaldırmak lazımdır. Bir belirli süre, hiç bir karşılık beklemeden kendilerini vatana adamış idealistler muhtaç olduğumuz reformları yaparlar, bünye sıhhat kazandıktan sonra Demokrasiye geçildiğinde Türkiye bu rejimin nimetlerinden faydalanır, zararlarından kurtulur. Bu, bir çeşit "Nâsır Demokrasisi"dir.

Türkiyenin derdinin arızi değil, bünyevî olduğunu bilen bir başka grup daha vardır. Hastalığın teşhisinde, ikinci cereyanın taraftarlarıyla yüzdeyüz mutabıktır. Sosyal adaletten tarım reformuna, eğitim seferberliğinden milli gelir taksimine bütün lüzumları müdriktir. Ötekilerden ayrıklığı nokta, tedavi çaresidir. Demokrasi, Türkiyenin hastalığını belki biraz daha uzun vâdede, ama çok daha emin tarzda gidermeye muktedirdir. Oy kaygısı, kısa görüşle zararlıdır. Ama uzun görüşle, başlıbaşına bir fazilettir ve işlerin iyi dürüst, akıllı ve basiretli tarzda yürütülmesinin teminatıdır. Son seçimleri, memleket iyi idare edildi de. bünye rahatsızlıklarına el atıldı, o yüzden istismarcı zümre tarafından tahrik edilen kütle tepki gösterdi şeklinde tefsir etmek hatalı neticelere götürür. Aksine. "Bizim oy kaygımız yok" diye iş değil, sâdece marifet yapanlar İhtilali, oya en ziyade muhtaç bulunduğu an oysuz bırakıvermişlerdir. Bu memleketin meselelerini Demokrasiyle halletmek kabildir. Yeter ki işbaşına gelen adam hadiseleri sosyal açıdan görsün, iktisat faktörünü ön planda tutsun, memlekete parti politikacılığının dar penceresinden değil, kuşbakışı bakmasını bilsin ve hamleci, dinamik, telifci olmaktan ziyade icracı bir şahsiyet olsun. Başlangıcı cesaret ve büyük prestij isteyen bu tutum, kısa samanda, başarıyla birlikte oyu da getirmektedir. Bu, bir çeşit "Karamanlis Demokrasisi"dir.

Bir başka cereyan daha vardır: Demokrasiyi, içine düştüğü çıkmazdan suni çarelerle çıkarmak. Günün meselesi budur. İlk iş olarak, kırılan çanak çömlek, üstünkörü de olsa yapıştırılmak, memlekette huzur düşmanlık hislerinin, kin ve intikam tahriklerinin bertaraf edilmesiyle sağlanmalıdır. Sonra? Sonrası, sonra düşünülecek husustur. Demokrasi şöyle bir nefes alsın, tepesindeki kara bulutlar uzaklaşsın. Bunun için, herkes üzerine düşen fedakarlığı yapmalıdır. Bir defa rejim kurtulsun, bir defa selamete çıkalım, hele mânevi ortam müsait hale gelsin.. Elbette ki dürüst, elbette ki partizan olmayan, elbette ki yüzdeyüz serbest murakabeye dayanan, ama bünyenin sosyal ve ekonomik iltihaplarını ikinci plana itip rejim meselesini, siyasi rahatsızlığı ele alan bir idare! Üst tarafı sabırla, zamanla, yavaş yavaş, sivri taraflar törpülene törpülene başarılacaktır. Korkarım bu, "İnönü Demokrasisidir.

Dört cereyanın dördünde de temiz, memleketçi, idealist hislerin temeli teşkil ettiği hususunda zerrece şüphe yoktur. Fark görüş, inanış, teşhis ve tedavi usûlü farkıdır. Bunların açıkça tartışılması topluma sâdece fayda getirecek, tecrübeler ise fikirleri berraklaştıracaktır. Şahsen sanırım ki "Franko Demokrasisi" bu toplum için artık bir anakronizmdir. "Nasır Demokrasisi" bir kaç handikapla karşıkarşıyadır: Bir Nasır yoktur, bu millet bir Nâsırı kabul etmez Nâsır sistemi yürüyen bir sistem değildir, mürakabesiz her rejimde olduğu gibi böyle bir rejim Türkiyeye sadece daha çok eşitsizlik, daha çok adaletsizlik, daha büyük sayıda gayrımemnun getirecek ve kötü tohumlardan başka hiç bir şey filizlenmeyecektir. "İnönü Demokrasisi"ne gelince, bir kırık vazonun iki parçasının tutkalla bir araya getirilmesinden bir sağlam vazo değil, bir çatlak vazo çıkar. Tutkalı, İsmet Paşa olsa bile..

Şu anda her şey İsmet Paşanın, üzerine aldığı tarihi misyonu telâkki tarzına bağlıdır. Onun yüksek, kudretli ve İtibarlı şahsiyetinden beklenilen, partiçi kombinezonlarını, her partiden su üstüne çıkmada becerikli politikacı tertiplerini, kendini kalkan yaparak memleket için kabul edilir hale getirmek değil, Demokrasiyi bunlardan kurtarmaktır. İsmet Paşa partilere hâkim olursa ufukta bir aydınlık belirir. Partiler İsmet Paşaya hâkim olurlarsa Türkiyeyi bekleyen tarifsiz karışıklığı sâdece biraz ileri itmiş sayılırız.

İlk adımlarında İsmet Paşaya icracı karakterinden ziyade telifci karakterinin hakim göründüğünü hissetmek iyimserlik sebebi olmaktan uzaksa da elbette ki bir hüküm vermek için vakit henüz pek erkendir. Memleketin bir makûs talihle daha başbaşa göründüğü şu sırada, Türk milletinin bütün iyi dilekleri İkinci Cumhuriyetin ilk Başbakanıyla beraberdir.

ucuz kâğıda basılmış, bu yüzden daha dolgun görünen bir kitap aldılar. Kitabın üzerinde, Özel Hizmete ait olduğu yazıyordu. Bu, merakı tahrik etti ve bir kısmı Devletin bu seviyedeki bir mevkiinde ilk defa yer alan Bakanlar, içinde bir sırrın bulunduğu kanısıyla kitabı karıştırdılar. Rastladıkları bir takım istatistikler, rakkamlar, şemalar, plânlardan ibaret kaldı. Kitap, bir rafa bırakıldı. Kitabın kabında, o alâka çekici özel Hizmet kelimelerinden başka "Devlet Plânlama Teşkilâtı" vs "1962 yılı Geçiş Plânı" ibareleri de vardı. Devlet Plânlama Teşkilâtı adı, e gün büyük ilgi çekmedi.

Zaten bir kas gün önce, koalisyon karan esildikten sonra iki partiden heyetler toplanıp bir program taslağı hazırladıklarında, gazeteciler A.P. temsilcilerinden A.P. Senato Grubu Başkan Vekili Ferit Alpiskendere sordular:

"— Program için Devlet Planlama Teşkilâtının çalışmalarından faydalandınız mı?"

A.P. li temsilci gözlerini büyük bir hayretle açtı ve yüreğinin bütün saflığıyla şöyle dedi:

"— Devlet Plânlama Teşkilâtı mı? O da. ne?"

Fakat Bakanlar, kabinelerinin programı ve daha mühimi, 1962 yılı bütçesini hasırlamak üzere masa başına oturdukларında arpacı kumru su vasiyetine düşmekte gecikmediler. Programı, nihayet bir edebiyat saymak kabildi. Ama Bütçe? Bu bir hesaptı, bir kitaptı.. Üstelik, Anayasaya göre Bütçe Kanununun 1 Aralık tarihine kadar Meclise verilmesi gerekiyordu. Bir Geçici Bütçe yapılabilip yapılamayacağı hususu Anayasada araştırıldığında, buna da imkân bulunmadığı görüldü. Bakanların önünde Program jçin bir hafta. Bütçe için sâdece 11 gün vardı. O zaman, ister istemez, haftanın ba-ındaki gün rafa kaldırılan mavi kaplı kitap raftan indirildi. Zira Devlet Plânlama Teşkilâtının dikkatli çalışmaları, 1962 bütçesi için yapılmış tek ciddi tasarıydı. Zamanın kıtlığı Teşkilâtın talihini teşkil etti. İnönü Teşkilât müsteşarını çağırarak uzun uzun konuştu. Müsteşarın yanında, Hollandalı Baş Müşavir de vardı. Ertesi gün Devlet Bakanı Turhan Feyzioğlu Teşkilât merkezine giderek bilgi aldı. Ondan sonra, yeni bütçe için çalışmalara Teşkilâttan temsilciler de katılmaya başladı ve mavi kaplı kitap bir nevi nâzım plân değeri kazandı.

Hafta başlarken senatörlerin hattâ bir kısım Bakanların "O da ne?" diye şaştıkları Devlet Plânlama Teşkilâtının adı, haftanın sonunda başkentin iktidar çevrelerinde herkesin ağzındaydı. İsim, oradan gazete manşetlerine geçti ve kuruluşundan bu yana ilk defa yaygın şöhret kazandı. Böylece, biraz tesadüflerin yardımıyla, memleketin kaderinde çok hayırlı rol oynamaya namzet teşkilât birden bire umumi efkârın malı oluverdi.

Bir iktisat meraklısı

27 Mayış 1960 günü, İhtilâlin başarı ile neticelendiği anlaşıldığında Ankara Kumandanlığının Kur may Başkanlığına genç ama beyaz saçlı, orta boylu, mütevazi tavını bir kurmay Albay tâyin edildi: Şinasi Orel. Şinasi Orel daha önce, komutanlığım Cemal Gürselin yaptığı Kara Kuvvetlerinde Genel Sekreter bulunuyordu. Kurmay subaylardan ekserisinin bir merakı olur, Şinasi Orelin merakı, iktisattı.

Genç Kurmay Albayın bu merakı, bundan 23 yıl önce, ilk kıta hizmetini görmek üzere gönderildiği Sarıkamışta başladi. Henüz 24 yaşındaydı ve Sarıkamışta vakit kolay geçmiyordu. Harp Okulundayken spor ve müzik faaliyetlerine katıl* mış, keman çalmaya başlamıştı. Ama kemanı, gecelerini doldurmaya yetmiyordu. Bir levazım subayı olan ağabeysi Orhan Orelin iktisat kitaplarını karıştırmaya başladı. İktisat kendisini, inanılmaz derecede sardı. Şark hizmetinin sürdüğü üç yıl, okumakta devam etti. 1941 yılı da Ankara Topçu Okulu takım kumandanlıgına getirildi. Bir yıl sonra, üsteğmen rütbesiyle Harp Akademisine girdi ve 1944 de kurmay yüzbaşı olarak Akademiden gıktı. Bil tün bu yıllar boyunca, iktisada karşı merakı arttı. Orel, Genel Kurmay İs-

Kolay Edebiyat

Şimdi, herkes sosyalist ya.. Herkes, kapitalist sistemin avantacılarına, istismarcılarına da karşı.. Haftalardır, bir açıklama ve ona ait tefsirler. Açıklama şu: "Türkiyede milli getirin % 38 i, nüfusun % 2 sine gitmektedir!" Arkadan tefsirler: "Milli gelirin % 38 ini nüfusun % 2 sinin aldığı bir memlekette ne demokrasiden, ne adaletten bahsedilebilir!", "Milletin % 98 ini soyan bu % 2 bâki kaldıkça geniş kütleler açlığa mahkûmdurlar!", "Hiç bir cemiyette, bir % 2 nin koca % 98 in kanını sülük gibi emmesine cevaz verilemez!", "Hangi sınıfsız toplum! İşte, iki sınıf karşıkarşıya: Milli gelirin % 88 ini cebe indiren % S ve onu doyurmak için fabrikasında, tarlasında, atelyesinde göz nuru döken emek} işçisi!" Henüz duyulmayan sâdece su: Türkiyenin % 98 i, % 2 ye karşı birleşin!

Aslında, tarif edilen durumun korkunç olduğu muhakkaktır. Bir % 2 nin, koca % 98 i, milli gelirin % 38 ine el koymak suretiyle istisması karşısında galeyana gelmek için ne bolşevik, ne komünist, ne sosyalist olmak lâzımdır. Sâdece insan olmak, buna yeter de artar bile.. İyi mi?

Bir de, madalyonun öteki yüzüne bakınız: Türkiyede milli gelirin % 38 inin nüfusun % 2 si tarafından yutulduğunu söylemek bir deli saçmasıdır. Neden mit gani adam, "Evvelâ barut yok!" demiş. Zira Türkiyede, böyle bir neticeye varmak için gerekli istatistik bilgi yoktur. O kadar yoktur ki, bırakınız % 38 veya % 2 gibi teferruatı, kaba taslak bir şey söylemek bile kabil değildir. Bu, çocukların oynadıkları "Gökte kaç yıldız vardır -18.456.985.942 - Nereden bildin - İnanmazsan say" oyununun eşidir. Bir yandan İstatistik Genel Müdürlüğünün, diğer taraftan Devlet Plânlama Dairesinin resmen bildirdiklerine göre milli gelirin taksimi bahsinde söylenebilecek en kesin şey, sektörlerin aldıkları hissedir. Yoksa, nüfus nisbeti, gelir nisbeti! Beli saçmasıdır bu, deli saçması..

Hayır, hiç kimseyi itham etmek hatırdan geçmez. Zira, kalemlerini öyle kullananlar atasında sâdece milletini, sâdece memleketini en iyi hislerle düşünenler, ancak toplumun dertli olmasından üzülenler, bu yaralara mutlaka çâre bulunmasını isteyenler ve bolşevikliğin b'si ile bile alâkası olmayanlar kahredici çoğunluktur. Ama,, insaf edilsin, evvelâ bir yalan ortaya atıp sonra onu doğru gibi alarak etrafında tahrik variasyonlarına girişmek, zümreleri birbirine düşürmeye kalkışmak, bir istismar, avanta, pis kapitalist edebiyatı yapmak klâsik bolşevik metodu mudur, değil midir? Fikirlerimizi dayadığımız temelleri seçmede biraz daha dikkatli olmamız lâzım mıdır, değil midir t

Asıl birleşmesi lâzım gelenler, bu memleketin iyi niyetlileridir!

tihbarat Dairesi başkanlığına atandı. Orada, okul sıralarında öğrendiği fransızcasının yanına ingilizceyi de kattı. İngilizce öğrenilince, Amerikan Harp Akademisi imtihanı için bir mani kalmıyordu. İmtihanı kazandı ve Amerikanın yolunu tuttu.

Amerika, genç kurmay subayın ufkunu bir anda genişletti. Amerikanın organizasyona verdiği önemi ilk orada gördü. Amerikadaki zevkli tahsil, 1950 yılına kadar sürdü. Orel yurda döndüğünde Harp Akademisinde tabye öğretmeni oldu, 1953'te kıta hizmetine şıktı. Bu sırada bir dil imtihanına girerek dışarda görev almak imkânını buldu. Kendisini Washington'daki Daimi Grup nezdindeki Türk Askeri Heyetinin üyeliğine tâyin ettiler. Orel orada, gece üniversitesine devam ederek amatör merakını tazeledi ve International Economy'yi tamamladı. 1958'de Türkiyeye döndüğünde merakı sayesinde iktisat ilmi hakkında esaslı bilgi, kurmaylığı dolayısıyla teşkilât işlerinde tecrübe sahibi bulunuyordu.

Ankara Kumandanlığının Kurmay Başkanlığı görevinde, elindeki imkânları kafasındaki bir tasavvuru gerçekleştirmek için başarıyla kullandı. Orel, bir plânlama teşkilâtının lüzumunu görmüştü. Tetkiklerini ilerlettiğinde, bu fikre tek ba---a sahip olmadığını farkederek sevindi. O tarihte Devlet Bakanı olan Şefik İnan da böyle bir şey düşünüyordu, Siyasal Bilgiler Fakültesinin bu yolda çalışmaları vardı. Fikirler ve gayretler yanyana geldi. İhtilâlin başı Cemal Gürsel, maiyetinde çalıştığı yıllardan tanıdığı Kurmay Albaya destek oldu. Hemen bir heyet kuruldu, bu heyet teşkilâtın kuruluş çalışmalarını yaptı. 30 Eylül 1960 tarihinde tasavvur gerçekleşti. O tarihte kabul edilen kanunla Devlet Plânlama Teşkilâtı kuruldu. Teşkilâtın başına, "Şimdi yap bakalım!" denilerek Şinasi Orel, Milli Savunma Bakanlığından isin alınmak suretiyle getirilip oturtuldu. 5 Ekim günü, Şinasi Orel kolları sıvadı.

Kulağa Küpe

Siyasi Tartışma

Gümüşpala *(A.P. Genel Başkam) : — İzmire, Devrim Partisine kaydolman için geldim!*

Onay (D.P. Genel Başkam):

— İyi, kendisinden Karşıyaka muhtar seçimlerinde aday diye faydalanırız!

Genç bir teşkilât

Devlet Plânlama Teşkilâtı, daha ilk baştan, Devlet içinde bir Dördüncü Kuvvet olma hevesini bir kenara itti. Plânlamayı, demokratik manasıyla ele aldı ve bunun bir teknik yardım mahiyetini aşamayacağını kabul etti. Fikir ve plân kendisinin, karar siyasi kuvvetin olacaktı.

Plânlama Merkez Teşkilâtı, Başbakan Yardımcısına bağlı bir müsteşarlıktır. Müsteşarlığın bir Genel Sekreterliği vardır. Teşkilâtın esasını üç daire teşkil eder: İktisadi Plânlama Dairesi, Sosyal Plânlama Dairesi, Koordinasyon Dairesi. Kanuna göre teşkilâtta iktisatçı, mühendis, sosyolog gibi 45 meslek memuru, 16 idari memur ve 27 hizmetli kadrosu vardır. Şinasi Orel, fince kurmaylık vasıflarını kullanarak bu kadroyu doldurdu.

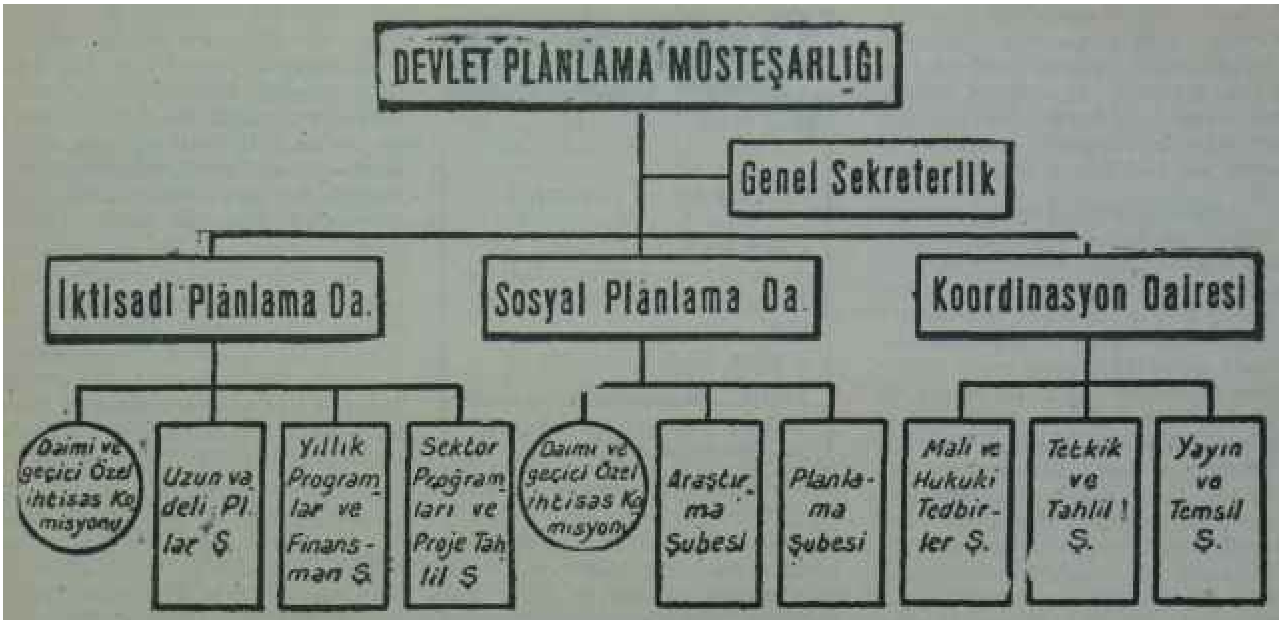
Müsteşar, adam seçerken, işin bir hususiyetini göz önünde bulundurdu. Plânlama, dünyada yeni bir iştir, İkinci Dünya Harbinden beri modern iktisat ilmi plâncılığı geliştirmiş, yeni modeller, yeni usûller, yeni teknikler ortaya koymuştur. Bu yüzden Devlet Plânlama Teşkilâtına lâzım olan kimseler genç, ama çok iyi yetişmiş, kafaları batı kültürüne açık, mükemmel lisan bilen, dünya görgüsü olan ilim adamlarıdır. Bir fikir, bu tipte kimselerin dışardan getirtilmesi fikri oldu Onların yanında, bizimkilerin yetiştirilebilecegi düşünüldü. Ancak Orel, bu görüşe katılmadı. Bir defa, Türkiyenin meselelerini, bünyesini, hususiyetlerini bir yabancının bir türk derecesinde bilmesine imkân yoktu. Sonra, bu işi yapabilecek kimseler Türkiyede yok değildi. Nitekim Teşkilâtın kilit mevkileri çok talihli tâyinlerle dolduruldu. İktisadi Plânlamanın başına Atilla Karaosmanoğlu, Sosyal Plânlamanın başına Nejat Erder, Koordinasyon Dairesinin başına Mustafa Renksizbulut getirildiler. Bunların yanına, aynı tip vasıfları haiz uzmanlar ve yardımcılar verildi. Teşkilâta Başmüşavir olarak ise dünya çapında bir şöhretin. Prof. Tinbergen'in getirilebilmesi sağlandı. Hollanda Plânlama Teşkilâtının da Başkam olan ve dünyanın bir çok memleketinde müşavir görevine sahip bulunan Prof. Tinbergen Türkiyeyle bilhassa alâkalandı, çalışmalara nezaret etti, mükemmel bir işbirliği böylece, genç teşkilâtın içinde kuruldu. Bir süre sonra, titizlikle seçilen yardımcılar, yetişmek üzere dışarıya gönderildiler. Şinasi Orel adamlarında ilmi ehliyet yanında, mânevi vasıflar da aramayı ihmal etmedi. Tecrübeden faydalanmak için de şöhretlerden müteşekkil Danışma Kurulları kurdu. Diğer taraftan, mukaveleyle memur alabilme imkânı teşkilât mensuplarının kalitesi üzerinde faydalı rol oyna» dı. Şu anda Devlet Plânlama Dairesi idealizm, ilim ve fazilet gibi üç kuvvetli direk üzerine kurulmuş ör-

Prof. Tinbergen
Akıl için yol

Atillâ Karaosmanoğlu
Akıl yaşta değil, baştadır

Devlet Plânlama Teşkilâtı şeması

nek bir teşkilât halindedir. Teşkilât belini doğrultup kıymetini belli edince, Milli Birlik Hükümeti bir Bakanlar Kurulu kararıyla Türkiyede yapılacak 15 milyon liradan yukarı devlet yatırımlarının önce bu merci tarafından tasdiki mecburiyetini koydu.

Hedefler ve fikirler

Teşkilât işe, kendi çalışmalarım plânlamakla başladı. Evvelâ Uç konu tespit edildi. 1961 yılı bütçesi için Hükümete tavsiyelerde bulunulacaktı. 1962 yılı için bir Plânlı Ekonomiye Geçiş Plânı hazırlanacaktı. 1963 yılından itibaren de beş senelik bir plân tatbik için sunulacaktı. Hedef mütevazi ve mantıki olduğundan, Teşkilât ilk iki konuda dediğini yapabildi.

Hedeflerin tesbitinde, meselenin ciddiyeti en önemli rolü oynadı. Uzun vâdeli plân hazırlamak için gerekli istatistik bilgileri toplamak, incelemek, değerlendirmek lâzımdır. Bu, en azından iki sene alacaktır. Diğer taraftan, plânsız bir ekonomiden plânlı bir ekonomiye, intikal devresi tanımaksızın geçmek kabil değildir. Önce toprağın temizlenmesi, zeminin müsait hale getirilmesi lâzımdır. Gerçi Türkiye, plânlamayı ilk tatbik eden memleketlerden biridir 1933'de ilk beş yıllık sanayi plânı yapılmış, bunu 1958'de ikinci beş yıllık sanayi plânı tâkip etmiştir Harp yıllarına rastladığı için bu plân tatbik edilememiştir. Harpten sonra, 1957 yılında beş yıllık bir Türkiye İktisadi Kalkınma Plânı hazırlanmış, fakat o da tatbik sahasına konamamıştır. Halbuki ilk beş yıllık plânın sanayileşmemiz üzerinde köklü tesirleri olmuştur. Buna mukabil son on yılın plânsız ve programsız gidişinin, bütün maddi imkânlara rağmen memleketi nereye getirip bıraktığı hiç kimsenin meçhulü değildir.

Teşkilât önce milli gelir hesaplarını gözden geçirdi, milli gelirin harcama, yâni istihlak ve yatırım olarak bölünüşü yapıldı, yatırımlar ile milli gelir artışı arasındaki münasebetin tesbitine çalışıldı. Bu arada yatırınım dahili tasarrufla finanse edilen kısmı ile dış yardım ve kredi ile karşılanan kısmı tahlil edildi.

Nejat Erder
Dogmalara paydos

İkinci olarak temel iktisat siyaseti kararları konusunda bir Plân Hedefleri ve Stratejisi hazırlandı Bu, iktisatçılardan müteşekkil bil Danışma Kurulunda tartışıldı, sonra da Yüksek Plânlama Kurulunda son şeklini alarak Bakanlar Kurulunun tasdikinden geçti. Yüksek Plânlama Kurulu Başbakan veya Yardımcısı' nın başkanlığında kabinenin seçtiği üç Bakanla Plânlama Teşkilâtı Müsteşarı ve üç Daire Başkanından müteşekkildir ve böylece teknik Teşkilât ile siyasi Hükümet arasındaki bağı meydana getirmektedir.

Bu çalışmalara paralel olarak sektörler arasındaki strüktürel münasebetleri, mal ve hizmet akımlarını gösteren 20 sektörlük bir tablo derlenmesine girişildi.

İşte, esası bu olan çalışmalardan sonradır ki Devlet Plânlama Teşkilâtı bitirdiğimiz haftanın başında, koltuğunun altında meşhur mavi karton kaplı kitabı olduğu halde İnönünün ve kabinesinin karşışına çıktı.

tavsiyelerin esası

İnönü, 1933'ün İsmet Paşası gibi plân fikrini iyi karşılamakla kalmadı, bu konudaki görüşünü de ekledi:

"— Geri kalmış cemiyetlerin bir hususiyeti vardır. Mütehassıstan rapor isterler. Mütehassıs rapor verir. Söyledikleri basit şeylerdir. Ama, bunların yapılması lâzımdır. O basit şeyler mütehassıs raporunda görülünce omuz silkilir, bunu herkesin bildiği bildirilir ve tabii rapor rafa kaldırılır."

Başbakan, Şama Büyük Elçî ola--ak gitmek üzere olan Şinasi Orelden daha bir süre görevi başında kalmasını istedi. Prof. Tinbergen'e de fikirlerinin tatbik sahası bulacağı teminatını verdi. Ancak İnönünün bu kararı, Devlet Plânlama Teşkilâtının tasarısı gözden geçirilir geçirilmez İlk İlim - Politika çelişmesini önleyemedi.

Mavi kaplı kitap son derece mütevazı şekilde ve realist davranılarak, insaflı ve ölçülü hazırlanmıştır Bunun, hoplamalı zıplamalı kalkınma şampiyonlarının hayalleriyle zerrece alâkası yoktur. Bütün tavsiyeler sadece iyi niyetle ve tabii, dar vâdeli politik görüşler bir kenara itilmek suretiyle gerçekleştirilebilecek basitliktedir. Ama, şimdi elinde kudreti tutan İnönünün dediği gibi bunların gerçekleştirilmesi şarttır.

Teşkilât, kalkınma hızı olarak % 7 yi seçmiştir. Nüfus % 3 nisbetinde arttığına göre, hız aslında % 4'ten ibarettir. Ancak bunun için, 1962 yılında S milyarlık devlet yatırımı yapmak lâzımdır. Hesap son derece idarelidir, 11 milyar lira Devlet İktisadi Teşekküllerinin devam eden yatırımları için lâzımdır. Bakım ve idame masrafları 250 milyon civarındadır. Yeni yatırım ise, sâdece 100 milyondur. Bu, 1,4 milyardır. Kalkınma hızının % 7 olabilmesi için bütçede 3,2 milyarlık yatırım gerekmektedir. Mahalli idareler de 400 milyonluk yatırım yapacaklardır. Bunun yanında, özel sektörün de .3 milyar civarında yatırım yapacağı hesaplanmaktadır. Bu gayrısafi milli gelirin % 16 - 17 sidir ki, adamakıllı insaflıdır ve millete, katlatılmayacak bir fedakârlık yüklenemektedir. Zira, bir ilim adamının dediği gibi "Plânlı kalkınma ehliyetli teknik çalışma, dürüst, cesur, istikrarlı ve aynı zamanda ekseriyet tarafından benimsenen bir politika gerektiren uzun ve güç bir iştir" Teşkilât, 10 milyar civarında olmasını gerekli bulduğu -katmasız- bütçe için 8,9 milyar liralık vergi, 375 milyon liralık pata basma, 775 milyon liralık da Karşılıklı Para fonundan yardım hesaplamıştır. Bütçe, katmalarıyla 12,745 milyar olacaktır.

Mustafa Renksizbulut
Renkli kafa

Mavi kaplı kitabın bu rakkamları, daha haftanın ortasında politika-

Bunun için miydi?

Bir memlekette iki kuvvet varsa, bir koalisyon bunları tek yapmaz, yanyana getirir. Bugüne kadar, milletin şüphesiz bir kısmını temsil eden A.P. nin, memleketin sağlam kuvvetlerini temsil eden C.H.P. ile yanyana gelmeyi kabul suretiyle ne büyük, ne yaman, ne eşsiz bir fedakârlığa katlandığının hikâyesi dinlenildi. Bunun doğru bir tarafı vardır. Her koalisyon bir fedakârlıktır. Ama, yorganın kısmen paylaşıldığı ve işlerin bir istikamet aldığı şu sırada bir takım gerçeklerin üzerine perde örtülmeye kalkılırsa ve mazlûm rolündeki A.P. nin D.P. den arta kalan şahsiyetleriyle, onların olupbitti oyunlarıyla bir hortlak rolü oynamasına göz yumulursa karşı taraftan tepki gelmekte gecikmez.

Bugün, memleketin sağlam kuvvetlerinin ağzındaki lâfın "Bunun için miydi?" lâfı olduğu gözden uzak tutulursa hata edilir. Bunda bir şahsi infialin değil, bir hayal kırıklığının izini aramak lâzımdır Ordu, Gençlik ve Basın.. Bunlar, 27 Mayısı yaratan kuvvetlerdir. 27 Mayıs sabahı apoletleri sökülerek ve suratına tükürülerek evinden alınan bir "Menderes Komutam"nın bugün hangi heyet arasında bulunduğunu görmek o sabah o işi, kellelerini koltuğa alarak yapanlara "Bunun için miydi?" dedirtir mi, dedirtmez mi? Menderesin meşhur Tahkikat Komisyonuna gazeteci ihbar eden bir bedbahtın bugün hangi makamda oturduğunu görmek o Komisyonun huzuruna o sebepten çağırılmış ve hürriyetini feda ederek bir zalimle savaşmış kalem sahibine "Bunun için miydi?" dedirtir mi, dedirtmez mi? Gençler sokaklarda hürriyet bayrağını dalgalandırmaya çalışırlarken onları coplara hedef diye gösteren ve ciplere doldurtanların hangi selahiyetlerle techiz edildiğini görmek o devrede kanını akıtmış çocuklara "Bunun için miydi?" dedirtir mi,dedirtmez mi?

Fedakârlık! Memlekete huzur gelsin, demokratik hayat şu çıkmazdan kurtulsun, yeni karışıklık lar Türkiyemizin ufuklarından kaybolsun diye kimin daha çok fedakarlık yaptığını yarın Tarih yazacaktır. Ama, bir belirli tipin su yüzüne tekrar çıktığını görmeye tahammül bu derece güçken ve memleketin sağlam kuvvetlerinde tepkiler belirmeye başlamışken o kuvvetlerin üzerine daha fazla gitmenin ne lüzumu, ne de bir faydası vardır. Eğer 27 Mayısı hazırlayan günlerde zulüm idaresiyle mücadele bir kusur, eksik, hata sayılır ve o günlerde zalimin yanında yer almış, ona methiyeler okumuş, onu kışkırtmış olmak meziyet, fazilet ve vasıf haline getirilirse huzur kurmak isteyenler huzursuzluğun ta kemlisini yaratmış olurlar.

Huzuru sağlamanın çeşitli yolları vardır. Milletce, memleketce geçmişi unutmayı, o devirden arta kalan hisleri bastırmayı, karşılıklı kırgınlıkların üzerine sünger geçirmeyi ve yaraları yavaş yavaş, acılarım, bertaraf ederek tedavi etmeyi kararlaştırmış bulunuyoruz.' Bu, bizim yaptığımızın kusurlu, onların yaptığının doğru olduğunu kabul etmememiz mânasına alınmak istenilirse, 27 Mayıs bir günah, âdi bir darbe, şimdi telafi edilen bir kabahat diye tefsir edilmeğe kalkışılırsa ve o devrin günahkârları kahramanlık taslamaya kalkışırlarsa bir gün bakarsınız, İskambilden şato, mimarının bütün gayretlerine rağmen gene yerle bir oluvermiş.

Fazla zorlamak, hiç kimseye hiç bir zaman saadet getirmemiştir ve duvar dibine kıstırıldı sanılan kediler en vahşi şekilde davranmışlardır. "Menderes Basını" ile onun "Bir Kısıra Basın"ının bugünkü davranışları şöyle bir kıyaslanırsa, bu dost ikazının mânası daha iyi anlaşılır.

cıları ürküttü. Teşkilât, bir bütün çark, bir sistem hazırlamıştı. Bu çark bir ucundan zedelendi mi, işlemeyecekti. Meselâ 3,2 milyarlık bütçe yatırımı gerçekleşmedi mi ondan ona, ondan ona varidat korkunç nisbette azalacaktı. Teşkilât, bu takdirde kalkınma hızının ancak %3 ü, yâni nüfus artışı nisbetini bulabileceğini hesapladı. Halbuki politikacılar tarım arazisinden vergi alınma usûlünü kaldırmak, işçilerden tasarruf bonosu kesilmemesini sağlamak, yatırımlar için gelir vergisinden muafiyet tanınmasını kanunlaştırmak istiyorlardı. Vergi reformunu toptan ele almak C.H.P. den başka -o da, C.H.P. nin içinde bir aklı başında zümrenin tesiriyle Seçim Beyannamesine girebilmiştir- kimsenin hatırından geçmediği, büyük seçmen kütlesini avlamak asıl gaye sayıldığı için vergi verimi tabii artmayacaktı. Haftanın sonunda bir teknisyen "Şu politikacılar, memleketi vergisiz idare etmenin yolunu bir bulsalar, hem biz rahat edeceğiz, hem onlar!." demekten kendini alamadı. Köylüye ve işçiye şirin görünme meraklıları mavi kaplı kitabın getirdiği gerçekleri görünce başka bir parlak fikri benimsediler: O halde memura, 1962 de vaad edilmiş ve çeki verilmiş % 15 zammı yapmayıverelim!

Fikir, dehşetle karşılandı. Hafta biterken, memleketin tahmin ettiğinden de berbat bir duruma getirildiğini, işe el koyduğunda ürpererek gören İsmet İnönü, bu çıkmazdan iki yoldan hangisini seçmek suretiyle kurtulabileceği hususunda Allahtan ışık beklemekteydi. Bir noktada kararlıydı: Devlet Plânlama Teşkilâtının Geçiş Plânı esas olacaktı, kalkınma hızı % 7 olarak kabul edilecekti, bütçede 3 milyarlık yatırım bulunacaktı.

Bakanlar

Arabaya buyrun!

Haftanın içinde bir gün, bir devlet dairesinin, yeni Bakanlarım tebrik için makam odasına gitmiş ve oraya sıralanmış iskemlelere oturup "Beyfendi"nin geniş dünya görüşünden faydalanmakta olan umum müdürleri, müdürleri ve yüksek memurları tesadüfen aldıkları bir haberle sevince garkoldular.

Yeni "Beyfendi", hitabesinin hayati bir yerindeyken kapı birden açıldı ve heyecanlı, neşeli, âdeta uçan bir zat içeri girdi Gelen, bir başka yeni "Beyfendi" idi ve yanında "Hanımefendi"si de vardı. Tebrikât için gelmiş olanlara aldırmaksızın, ilk söz olarak;

"— Tamam, meseleyi hallettik!" dedi.

Herkes, halledilmiş olması bu kadar heyecana, neşeye ve sevince yol açan meselenin önemini göz önünde tutarak heyecanı, neşeyi ve sevinci peşinen paylaştı. Gelen yeni 'Beyfendi"nin, oturan yeni "Beyfendi"ye verdiği ilâve izahat, memurlara, yanılmadıklarını ispat etti.

"— Arabaları aldık!"

Makam sahibi "Beyfendi" bu mutlu memleket hâdisesini meslekdaşıyla başbaşa kutlamak maksadıyla ziyaretçilerini dışarı çıkarttı ve "Çok iyi! Mükemmel!" diye başlayan bir musafahaya daldı.

Hakikaten, tabi! densizlikten değil, yersizlikten doğan bir hâdise haftanın başında hükümet koalisyonu üzerinde tehlikeli bulutlar dolaştırdı, fakat bir gün sonra mesele dirayet ve başarıyla halledildi. Kabinede bir Başbakan Yardımcısı ile iki Devlet Bakanı bulunduğundan Başbakanlıkta bir Başbakan Yardımcılığı ile iki Devlet Bakanlığı odası bir Başbakan Yardımcılığı ile iki Devlet Bakanlığı kalemi, bir Başbakan Yardımcılığı ile iki Devlet Bakanlığı otomobili vardı. Fakat iki partinin temsilcileri bir araya geldiklerinde Devlet Bakanlıklarını dörde çıkarınca -Niçin? Pek anlaşılamadı ya..- ortalık karışıverdi. Bakanlar, isimleri belli olup ta Başbakanlıkta toplandıklarında dört yeni Devlet Bakanından iki tanesi, sâdece şahsi beceriklilikleri sayesinde iki odaya, iki kaleme ve iki otomobile sahip çıkıverdiler. Bu iki becerikli zatın ikisinin de aynı partiye mensup olması, derhal ciddi bir ihtilâf ortaya çıkardı. Odasız, kalemsiz ve en önemlisi otomobilsiz kalanlar "Zaten bunlar hep böyledir!" diye söylenmekten kendilerini alamadılar. O akşam, bu iş bir önemli mesele olarak yeni hükümetin karşısına çıktı. Bilhassa otomobilsiz Bakanlar, kollan sıvadılar. Bakan olup ta bir kırmızı plâkalı arabaya binememek! Bu düpedüz, beynelmilel bir hukuk tâbiriyle "lése-majesté = majesteye karşı" bir cürümdü.

Durum, ancak ertesi gün düzeltilebildi. Başbakanlıkta gerekli tadilât yapılarak ve bazı kimseler yerlerinden sepetlenerek iki yeni "Beyfendi"ye şanlarıyla münasip birer o-

KİME NİYET, KİME KISMET - Bugünlerde Ankarada dolaşan kırmızı plâkalı otomobillerin en şıkı, en cakalısı ve en zarifi 1960 modeli bir Cadillac'tır. Ölçülü, biçimli ve alımlı Cadillac 0001 numarayı önünde ve arkasında, Cumhuriyet Senatosunun Başkanı Suat Hayri Ürgüplüyü de içinde taşımaktadır. Araba, Senatoya 114 bin liraya malolmuş, bu para Devlet Malzeme Ofisine ödenmiştir. Devlet Malzeme Ofisi Cadillac'ın döviz karşılığını Amerikaya dolar olarak zaten Ödemiş bulunuyordu.

Durun durun, eski Demokratlar, hemen "İşte, bunlar da bizim aynımız! Pek âlâ, bizimkilerin ne günahı vardı" diye feryat etmeyiniz. Cici Cadillac bu idare tarafından değil, bundan önceki Milli Birlik İdaresi tarafından da değil, Menderes idaresi tarafından getirtilmiştir.

Kim binsin diye, biliyor musunuz?
Hayır hayır, Menderes bile değil.
Bayan Menderes!

da, kalem ve tabii otomobil sağlandı. Otomobiller Umum Müdürlüklerden getirildi. Zaten zavallı umum müdürlükler bu neviden transferlere alışıktılar. Milli Birlik devrinde tam 38 araba sağlamışlar, sonra Allahtan, '141er Hadisesi" çıkınca bunlar dan bir kısmını geri almışlardı. Şimdi, muvakkat arabalar daimi araba haline getirilmek üzere satın alınacak ve böylece bir protokol faciasının yeniden tekerrürü önlenecektir. Arıza giderildikten sonra, hükümet çalışmaları başladı.

İşte, haftanın içinde yeni "Bey fendi"nin öteki yeni "Beyfendi"ye verdiği müjde buydu.

Adalet

Kayseride bir gün

Aşağıdaki yazı, AKİS'in hapishaneciliği ve hapishane ziyaretinin bütün âdâbını, erkânını bilen iki mensubu tarafından hazırlanmıştır. Kurtul Altuğ 27 Mayıs günü, Menderesin meşhur Tahkikat Komisyonu kararıyla atıldığı Ankara Hiltondan Türk Silâhlı Kuvvetleri tarafından çekilip alınmıştır. Atillâ Bartınlıoğlu ise hapsedilen her AKİS mensubunu ve diğer gazetecileri o kadar sık ziyaret etme fırsatı bulmuştur ki bu işi Türkiyede, kendisinden iyi bilen pek az adam vardır.

Bitirdiğimiz haftanın sonundaki cuma akşamı, Yenişehirde bulunan M.A.S. Turizm acentasının önünden 50 kişilik son model bir otobüs kalktı. Otobüs kalktığında, saatler gecenin 22 sini göstermekteydi.

Haftanın sonundaki o soğuk cuma akşamı, lüks binanın altındaki turistik acentanın rahat salonlarında oturan tipler, birbirine şeklen olmasa bile düşünceleri bakımından pek benziyorlardı. Hareketleri, duruşları, arada sırada bir noktaya dalıp bakmaları salondakilerin ayni yerin yolcusu olduğunu göstermeğe kâfi idi.

Saatin 22'ye yaklaştığı sırada koltukların yanına bırakılmış, ekserisini yabancı hava şirketlerinin uçak yolcularına hediye ettiği çantaların teşkil ettiği bagajlar yüklenildi. Çantaların yanında şeker paketleri, yünlü giyim eşyasını ihtiva eden lüks mağazaların etiketlerini taşıyan zarif ambalajlar da vardı.

Salondakilerin bir kısmı otobüsün rahat koltuklarına yerleştiler, bir kısmı ise mahzun, gidenleri uğurlamak için beklediler. Bu sırada orta boylu, bıyıklı, tıknaz saçlarına ak düşmüş bir, adam kendisinden daha iri, gözlüklü, makyajsız ve vücudunun iriliğine rağmen son derece sempatik bir hanımı yanaklarından öptü ve:

"— Babama çok selâm söyle Ayhan, kusura bakmasın. Biliyorsun, gelebilmem mümkün olmuyor" dedi.

Bahadır Dülger
Geçmiş zaman olur ki..

Celâl Yardımcı
Ümit dünyası

Muhatabı, iri yapılı fakat son de--ece sempatik kadın hafifçe içini çekti, gülümsedi ve sonra, dolu gözerle otobüsün kapısına ilerledi. Adamın ismi Oğuzhan Koraltan, kadınınki ise Ayhan Timurtaştı ve sâbık 3.M.M. Başkanı Refik Koraltanın büyük oğlu ile kızı oluyorlardı.

Bu sırada bir başka genç adam elindeki, basketbolcuların kullandıkları torba ile arkadaşlarını sportmence selâmladı ve çevik bir hareketle otobüsün kapısından girerken:

"— Pazara dönmem lazım, biliyorsunuz, Mülkiye maçına ancak yetişebileceğim" dedi.

Sarışın sportmen gencin adına gelince: Ömer Akbeldi. Sâbık D.P. Milletvekillerinden olan babası Danyal Akbeli ziyarete gidiyordu.

Otobüs, geride kalanların uğurlayıcı selâmları arasında nazlı nazlı süzüldü ve ana caddeye çıktı. Yolculuk Kayseriyeydi.

Tecrübeliler - tecrübeliler

Yolculuk başlar başlamaz otobüsün içinde bir yerleşme faaliyetidir başladı. ön sıralarda oturan Ayhan Timurtaş alışık tavırlarla evvelâ man tosunun yakalarını kaldırdı, sonra başım pencerenin kenarına dayayarak gözlerini kapadı. Bu, ilk seyahati değildi. Onun hemen bir kaç sıra gerisinde. Kayseri yolculuğuna ilk defa çıkan bir genç çift vardı. Onlar hem meraklı, hem heyecanlı olduklarından tir müddet etraflarını seyrettiler ve sonra derin düşüncelere daldılar. Genç çift D.P. milletvekillerinden Saadettin Karacabeyin yakın akrabalarıydı. Mahzunlar Otobüsünün o seferki yolcularının ekseriyetini gençler teşkil ettiği için, arka sıralarda gürültü fazlaydı. Gençler son derece rahat bir şekilde birbirleriyle şakalaşıyorlar ve Kayseriden hiç bahsetmiyorlardı.

Arka sıralara doğru, pencere dibinde, kısa boylu, kumlu ve çok tüylü bir mantoya sıkı sıkıya sarılmış bir hanım tek kelime konuşmadan dışarıda ucu bucağı görünmeyen karla kaplı ovayı seyrediyordu. Bir ara yanına oturan genç adama döndü. Halil İmrenin eşi bayan İmre ile Ömer Akbel arasında sohbet pek çabuk başladı. Genç hürmetkar, hanım müşfikti. Bir iki kelime sonra konu Af Meselesi"ne intikal etti. Bayan İmre mantosuna bir parça daha sarılarak genç yol arkadaşına:

"— Af mevzuunda bazı şeyler duyuyorum. Doğru mu?" diye sordu. Genç Akbel bir anlık bir sükûttan sonra konuştu:

"— Vallahi, her iki taraf da affa

taraftar. Fakat zemini müsait bulmuyorlar." Sonra, mutasavver bir affın kademeli olabileceğini, bu haberi oldukça iyi bir yerden duyduğunu söyledi.

Bu sırada, otobüsün, arka sıralara nazaran daha sıcak olan ön kısmında pek çok kişi uykuya dalmışken orta yaşlı, zayıfça siyah mantolu bir hanım omuzunda uyuyan sapsarı saçlı yetişkin kızını uyandırmamağa çalışarak önünde oturan genç adama:

"— O kadar zor oluyor ki, efendim! Bakın, iki gündür otobüsteyiz Kayseriye yerleşmeğe kalksak, okuyan yetişkin bir oğlum var. Bu yüzden, İstanbuldan ayrılamıyoruz. Bu, ilk ziyaretimiz olacak" diyordu.

Zayıf hanım ve altın saçlı kız, Kastamonu milletvekillerinden Ali Mühtonun eşi ve kızıydı. Bayan Mühtonün gözüne uyku girmiyordu. Bol sigara içiyor ve içini döküyordu. Bir ara:

"— Herşey mu kadderat! Buna da şükretmek gerek. Şans bize böyle güldü. 1957 seçimlerine girdik, eşim milletvekili oldu. Ama, her şey sabırla geçer" diyerek derdini açtı.

Saat gecenin 24'ünü gösterirken otobüsün içindeki ışıklar tamamen söndü ve şoförün arkasındaki kırmızı ampulden dökülen soluk bir ışık otobüsün içini kapladı. Yorgunluk, sarsıntı, soğuk ve uyku otobüstekileri mağlûp etmişti. Yolcular -gençler hariç- arkalarına yaslandılar ve uyumağa başladılar.

İlk sinyal

Uyku faslı Kayseriye bir saat kala birden kapandı O an bütün otobüs yolcuları gözlerini oğuşturarak gerindiler ve eskiler yakınlarına:

"— Bir saat sonra oradayız" diye fısıldadılar.

Fakat, birden bastıran sis hesapları altüst etti. Kollar buzlu ve sisliydi. Uyananlar uykularını yaktıkları sigaralarla açtılar ve sonra hazırlığa başladılar. Bu, bir kendilerine çeki düzen verme hazırlığıydı.

M.A.S. Turizm Acentasının konforlu otobüsü Kayseriye girdiğinde saat sabahın dördüydü. Mikrofonda boğuk bit ses:

" — Sayın yolcular! Kayseriye geldik. Yarın sabah Cezaevi önünde buluşulacaktır" şeklinde konusunca koltuklarda bir kıpırdanma, bir davranma oldu. Kayseri yolcuları birer ikişer otobüsü terketmeğe başladılar. Dışarda soğuk dayanılma haldeydi. Hemen karşıdaki pastahaneye koşuldu ve birer sıcak süt içildikten sonra otellerin yolu tutuldu. Ertesi sabah görüş vardı.

Görüş

Haftanın son günü, sabahın erken saatlerinden itibaren, Kayseriden 5 kilometre mesafedeki Bölge Ceza evinin Nizamiye kapısının önü dolmağa başladı. Otobüslerle, taksilerle ve faytonlarla gelen hükümlü vatanları kendilerine ayrıları görüş saatlerini nizamiyenin sol tarafında bulunan tahta barakanın duvarına asılan karton levhadan okudular ve sonra otobüslerinin içine yerleşerek beklemeğe koyuldular.

Nizamiye kapısından sonra uzanan stabilize asfalt yolun nihayetinde Kayseri Bölge Cezaevinin demir parmaklıklı ikinci ve asıl Nizamiyesi bulunuyordu. Nizamiye sten tabancalı iki er ile korunmaktaydı. Erlerden biri. üzerinde 1 rakamı seçilen bir kuleden etrafını kolaçan ediyordu. İşte, hükümlü ailelerinden Bayan Bozbağ bu sırada nizamiyenin sağ tarafına rastlayan kulübenin küçük camına yaklaştı. Bozbağ Kayserinin devanılı ziyaretçilerin dendi Nitekim, kapıda giriş muamelesini yapan Sabahattin adındaki memura:

"— Bak, bu sefer en bızdığını getirdim" diyerek elinden tuttuğu 8-10 yaşındaki kızını gösterdi. Sonra da, küçük kıza eğilerek:

"— Babacığına hediyeni sen kendi elinle verirsin" dedi. Küçüğün elindeki paketin üzerinde "Hamdi Bozbağ" adı okunuyordu. Biraz sonra giriş muamelesi tamamlandı ve Bayan Bozbağ açılan demir kapının arkasından Cezaevinin bahçesine girdi. Bayan Bozbağ, 15 Ekim seçimlerinin ilk neticeleri alındığında gene böyle bir çimenlik üstünde, pabuçlarını çıkararak oynamıştı!

İlk grup. oldukça kalabalıktı. Ziyaretçiler saatlerini tamamladılar, ertesi gün tekrar gelmek üzere Cezaevini terkettiler. İlk çıkanlar arasınla Bayan Münire Erkmen, Nilüfer Gürsoy. Bayan İmre bulunuyordu. Gök mavisi bir manto ve ona uygun eşarp bağlamış olan Nilüfer Gürsoy biraz süzgün görünmekle beraber Yassıada Duruşmaları sırasındaki metanetini muhafaza ediyordu. Siyah mantosu ve siyah çoraplarıyla Bayan Erkmen herşeye rağmen yaş-

Hadise, Danimarkada Geçti!

İkinci Dünya Harbi sırasında, Almanlar küçük Danımarkayı işgal ettiler. Danimarka, mukavemet göstermedi. Fakat Kralı ve Hükümeti memleketi terkedip İngiltereye sığındılar yurtlarını kurtarmaya oradan çalıştılar. Almanlar gelince, kendilerine hizmete hazır insanlar bulmaktan geri kalmadılar. Bu "İşbirlikçi"ler memleketin idaresine, Alman süngülerinin desteği altında el koydular. Bir kukla hükümet kuruldu ve Danimarka, müttefikler tarafından kurtarılıncaya kadar hayat bu şekilde devam etti.

Danimarka Kurtulduktan sonra, kurtarılmış her memlekette olduğu gibi orada da "İşbirlikçi"lerin aleyhinde sert bir hava doğdu ve bunlar vatana ihanet suçuyla muhakeme edilip mahkûm oldular ve hapsedildiler. Alman işgalinin kötü hatırası o sıralarda bütün dehşetiyle hafızalarda, hattâ yüreklerdeydi. Ama, zaman geçince bu hatıra evvelâ yüreklerden, sonra hafızalardan bile silindi, sulha, sükûna ve huzura kavuşan Danimarkada herkes başka meselelerin üzerine eğildi.

Hükümet, Danimarkada da, her medeni toplulukta olduğu gibi, siyasi suçluların ilelebet demir kapı arkasında tutulmasının insanlığa, şefkate yaraşmayan bir durum olduğunu hemen gördü, "İşbirlikçi"lerin kütleler arasında hiç taraftarları yok değildi, ama bunları mahkûm eden bir de mâşeri vicdan vardı. Hükümet, evvelâ onların hapishane hayatını yumuşak hale getirdi. Aradan zaman geçti, hiç gürültü patırdı edilmeden, hâdise büyütülmeden, en zararsız suçluların salıverilmelerine başlandı. Bu duyulduğunda Basında ve 'İşbirlikçi"ler salonlarda kadeh tokuştururken Almanlara karşı göğüslerini açmış çevrelerde çok şiddetti tepkiye yol açtı. Hükümet hemen, salıverme ameliyesini durdurdu. Bir süre beklenildi, sonra hapishanenin kapısı yeniden aralandı. Mahkûmlar peyderpey çıkarılarak, nihayet bir rahatsızlık yuvası olan yer daha da tenhalaştırıldı. Dikkat tekrar o meseleye çevrilince, geniş halk kütlelerinin hu "İşbirlikçi"lere karşı artık hiç bir hıncı kalmamış olmakla beraber Hükümet yeni bir sabır devresine girdi. Fırtına bu sefer daha, da süratle yatıştı, son suçlular da salıverildiler ve mesele kapandı, gitti.

İhtilâtsız, gürültüsüz, patırdısız!

lanmış görünüyordu. Genç kadının yüzünde tuvalet yoktu. Çizgileri biraz daha derinleşmişti.

Bu sırada girenlerle çıkanlar ve Cezaevine girmek ümidini kaybedenler bir araya geldiler. Cezaevinin önü birden kalabalıklaştı. Hükümlülerin bilhassa eşleri birbirleriyle pek çabuk dost oluveriyorlar ve dertleşmeğe koyuluyorlardı. İşte, D.P. nin sâbık milletvekillerinden Durdur Turanın eşi ile bir ahbabı arasında "malûm mesele" ile ilgili bir sohbet bu sırada başladı. "Malûm mesele", çıkması beklenen bir aftı. Biraz sonra sohbete, Cezaevinin emniyetini teminle görevli yakışıklı Jandarma Üsteğmeni Yılmaz Erkekoğlu da katıldı. Hükümlülerin eşleri Üsteğmeni kendilerine yakın buluyorlardı. Bayan Turan elindeki kestane paketini Üsteğmene uzattı ve:

"— Kumandanım, bugün görüşe gelenler pek az. Acaba bizi bir defa daha içeriye alamaz mısınız?" diye sordu. Genç kumandan güldü ve:

"— Benim elimde bir şey yok ki.." dedi. Kadınlar hep bir ağızdan:

"— Elinizde olsa yaparsınız, bunu biliriz" dediler. Sonra attan konuştular. Bir af bekliyorlardı, bekliyorlardı ama bu e kadar erken olmıyacak, memleketin şartları ne zaman elverirse o zaman af çıkacaktı. Boludan gelmiş bir hükümlü yakını hanım söze karıştı ve:

"— Ben tâ, nerelerden kopup geldim. Yollar bozuk, çocuk var. Ama kimseye kırgın değilim. Kadere boyun eğmek lâzım. Af da inşallah çıkar" dedi.

Durdu Turanın eşi kader arkadaşına katıldı ve:

"— Affin çıkmasından evvel, memlekete birlik gelmeli, huzur gelmeli" dedi. Doğrusu istenirse hüküm lülerin hemen bir çoğu son derece iyi niyetli ve ümitliydiler. Ancak bazı müfrit D.P. lilerin eşleri veya D.P. lilerin müfrit eşleri içlerindeki ateşi hâlâ söndürememiş olmalılar ki hezeyan eseri gösterdiler. Zaten, belki de bugünkü şartları yaratanların başında bu hezeyan ve kinlerine hakim olamayan ekalliyet geliyordu. Az ilerdeki otobüsün içinde ise ayrı bir grup sohbet ediyordu. Grupun en hürmet edilen kadım Celal Bayarın eşi Reşide Bayardı. Bayan Bayar gece saat 23 de Ankaradan kalkan ikinci otobüsle Kayseriye gelenler arasındaydı. Bayan Bayar görüş saati dışında otobüsteki kanepeden bir an olsun kalkmadı. Bayan Bayana dışarıyla irtibatını, kızı Nilüfer Gürsoy sağlıyordu.

İçerdekiler

Geniş demir kapıların ardında şu soğuk kış günleri üç yüz politikacı, cumartesi ve pazar günlerini

Bir Adam

Celâl Bayar

Günün hâdiselerini, tarih açısından görmek elbette ki kolay değildir.

Ama kimse zerrece şüphe etmesin, 1960 - 61 yıllarının memlekete ve bir çok aileye getirdiği ıstırabın gerçek sorumlusu arandığında, tarihin parmağı bir tek insanı gösterecektir: Celâl Bayar! Bu iptidai, cahil ve aşağılık kompleksiyle dola adam sâdece Adnan Menderesin, sâdece Zorla ve Polatkanın kanına girmekle kalmamış, şimdi kendisiyle beraber bir hapishanenin ne de olsa soğuk koğuşlarında çile dolduran yüzlerce insanın felâket sebebi olmuş, onları âkıbetlerin en haziniyle karşı karşıya bırakmıştır. XX. asrın ikinci yansında Türk toplumunun "Bayar Prensipleri" ile idare edilebileceğine kâni olanlar, ancak başlarım Yassıadanın. sert kayalarına vurduklarında ayılmışlardır.

Şu anda, Türkiyede pek çok kimse bir takım ıstırabın nasıl dindirilebileceğinin yolunu aramaktadır. Bu güç işin karşısında ne gibi mânilerin dikili olduğa kimin meçhulüdür ki?. Manilerle burun buruna gelenlerin titreye titreye attıkları imzaların mürekkebi henüz kuramamıştır. Buna rağmen, bir hal çaresinin mantıki ve mâkul en kısa zamanda bulunabilmesi için gayret sarfedilmektedir. Herkesce malûmdur ki o ıstıraplar sâdece ve sâdece insani hislerle, şefkatin tesiri altında tedavi edilebilir. Yoksa, siyasî kabadayılığa, çalım ve cakaya, metelik etmeyen tafraya iş kaldı mı, demir kapıları zorlamağa kalkışacakların o kapıların arkasında -bir zamanlar kullanılan tâbirle- yalnız ve yalnız et, kemik yığını bulacaklarından rahatça emin olunabilir. O demir kapılara insanlık ve şefkat hislerinin dışında sebeplerle el sürmek, bu memlekette İsmet Paşanın bile kârı değildir.

Durum bu iken ve bir takan allerjilerin sebepleri hulûs ile ortadan kaldırılmaya çalışılırken Celâl Bayara bakınız! Bir gazete düşük Cumhurbaşkanının, İsmet İnönünün etrafında toplanılması gerektiğini söylediğini yazmış, onun, Atatürkün ölüm yıldönümünde Atatürkün ve İnönünün bu vatana hizmetlerini gözleri yaşararak anlattığını bildirmiş. Celâl Bayar Kayseriden derhal telgraf çekiyor ve bunları yalanlıyor Gazete yanlış yazmış olamaz mı? Şüphesiz! Ama bir gazeteye ilk telgrafım çeken Sayarın titizliğinin altında nenin, hangi hislerin ve hangi niyetlerin yattığını anlamamak için ancak ve sâdece Bayarın, memleket ve ordu bir ihtilâl için kaynarken "Tenkil!" diye bağıran o Bayarın anlayışsızlığına sahip olmak lâzımdır. En insani hislerin, melanet erbabının elinde nasıl istismar vasıtası olacağı, ne gibi gayeler için kullanılacağı, "Bir kurtulayım, ben gösteririm!" hevesinin ne derece canlı halde ayakta tutulduğu bundan daha açık şekilde ortaya konulamazdı.

Eğer Kayserinin sâkinleri, onların yakınları ve onlara acıyanlar hesap sormak İstiyorlarsa bütün nefretleriyle bu kin tulumuna dönmeliler ve haykırmalıdırlar: "Yetmedi mi? yetmedi mi?"

büyük bir heyecanla beklemektedir. Görüş günlerinin heyecanı bir kaç gün evvelden Kayseri Cezaevinin modern koğuşlarına girmekte ve ancak pazar akşamı hüzünle çıkmaktadır.

Mahkûmlar yüzer kişilik gruplar halinde, kendilerine ayrılan koğuşlarında günlerini doldurmaktadırlar. Türkiyenin en modern ve büyük cezaevlerinden biri olan Kayseri Bölge Cezaevinin siyasi mahkûmlara ayrılan bölümü üç kısımdan müte--ekkildir. Her kısımda yüz kişi barınmakta ve diğer kısımlarla irtibat, avlulara çıkılarak temin edilmektedir. Her kısım kendi avlusuna açılmaktadır. Binanın umumi yapısına göre mahpusların gezinti yeri duvarların arasında kalan dar ve soğuk koridorlar olmaktadır. Kısımların merdivenlerle inilen alt tarafında ise sâbık politikacıların yemekhane ve kahvehane olarak kullandıkları geniş salon bulunmaktadır. Yemek salonunun az ilerisinde ise, genişçe bir oturma salonu vardır.

Yemekhane ve oturma odasında kare şeklinde ve 90X90 ebadında masalar bulunmaktadır. Masaların üzerinde damalı ve renkli örtüler örtülüdür. Her masada, bol miktarda sigara tablası, hattâ mevsimine göre çiçek dahi bulunur. Mahkûmlar burada yemeklerini yerler ve sonra, az ilerdeki oturma salonuna geçerek kahve ocağından gelen kahvelerini yudumlarlar. Kısımların idare ile irtibatlarını her kısma konmuş bulunan hoparlörler sağlar. İdarenin tebliğleri de, bu hoparlörler vasıtasıyla eski politikacılara iletilir.

Kayseri Cezaevinde herşey medeni şartlar nazarı dikkate alınarak hazırlanmıştır. Mahkûmların kendilerinin çalıştırdıkları kantinde, aranılan herşey bulunmaktadır. Zaten Yassıada hükümlülerinin kurdukları bir heyet, bu tip meselelere ışık tutar. Nelerin alınacağına, nelerin lüzumlu olduğuna bu heyet karar verir ve sonra bunlar liste halinde mubayaa memuruna gönderilir. Kantini de, gene mahkûmlar işletmektedir. İlk zamanlar bu vazifeyi büyük bir dirayetle sâbık Tarım Bakanı Nedim Ökmen yürüttü. Ancak Yassıada hükümlüleri arasında herşey mübadele usûlüne tâbidir. Vazifeler de sıra ile devredilir.

Mahkûmlar ayrı ayrı kısımlardan gelerek yemek zamanı yemek salonunda birleşirler. Yemek salonu üç yüz kişiyi rahatlıkla alabilecek kadar geniştir. Masalar numaralıdır ve her mahkûm, ancak kendi yerine oturabilir. Bu arada siyasi mahkûmların hizmetlerine bakan meydancıları da vardır. Bunlar, hapishanenin diğer tarafından seçilerek alınır.

Cezaevinde hayat sabahın altısında başlamakta ve gecenin onunda sona ermektedir. İdarenin talimatına göre koğuşlar saat 6 da terkedilir. Koğuşlarda tıpkı leyli mekteplerde olduğu gibi çift katlı ranzalar bulunmaktadır. Yataklar Cezaevine aittir ama, isteyen de evinden kendi yatağını getirtmekte serbesttir. Meselâ Şadi Pekin evinden kuştüyü yastık kile getirtmiştir. Her mahkûma ikişer adet Adalet battaniyesi verilerek soğuk alma ihtimalleri önlenmiştir. Esasen koğuşlar sıcaktır. İdare, sâbık politikacıların her makul isteğini yerine getirmektedir. Meselâ bir mahkûm D.P. li geçenlerde ranzasının çok yüksek olduğunu ve çıkamadığını beyan etmiş, idare hemen bu arzuyu dikkate alarak mahkûma bir merdiven hediye etmiştir. Koğuşlarda her türlü konfor vardır. Eski politikacıların pek çoğu elektrikli traş makinesi kullandıkları için her koğuşa 20 şer tane de priz ilâve edilmiştir.

Mahkûmlar sabahları kalkar kalkmaz koridora çıkmaktadırlar. Bu arada doktorlar kısımları dolaşmağa başlarlar. Saat 9 da bütün koğuşlarda vizite ameliyesi bitmiş olur. Cezaevi idaresi mahkûmların sıhhatiyle son derece yakından ilgilenmektedir. Bir dişçi, bir doktor, bir kaç hademe daima emre hazır beklemektedir. Fakat bundan bir müddet evvel Kayseri Cezaevinde yeni bir usûl ihdas edildi. Mahkûmlar arasında bulunan doktorlar da idareye yardımcı olmak arzusunu izhar ettiler ve aralarından seçtikleri beş doktoru bu işle vazifelendirdiler. Mahkûm doktorlar nazik elleriyle arkadaşlarının kan ve şeker kontrollarını bizzat yaparak hastalıkları teşhiste Cezaevi doktoruna yardımcı olmaktadırlar. Ayrıca bir koridor, baştan başa, Revir haline getirilerek hizmete sokulmuştur. Koğuşta rahat edemeyecek hastalar bu revirde yatırılırlar.

Nedim Ökmen
Kantincibaşı

Hücreler

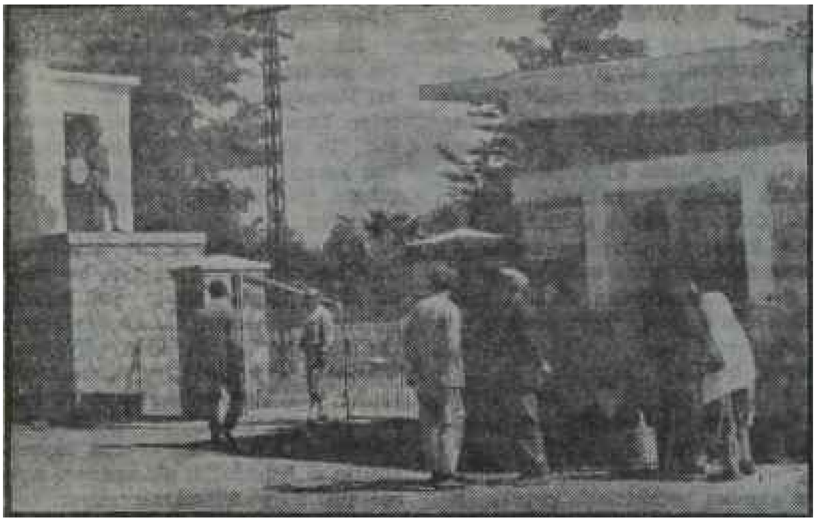
Kayseri Cezaevinin en fâzla merak konusu olan bir başka kısmı da, müebbet hapse mahkûm olanların cezalarını çektikleri hücrelerdir.

Hücreler, giriş kapısının soluna rastlayan koridorda, altlı üstlü dizilmişlerdir. 2X1,5 ebadında olan hücreler koridordan demir parmaklıklı bir kapı ile ayrılırlar. Kapıdan girer girmez tam karşıya lavabo isabet etmektedir. Hücrenin, kapıdan girince sağında tuvalet bulunmaktadır. Sol tarafta ise tek kişilik bir ranza vardır. İlâveten, bir de masa konulmuştur.

Hücre mahkûmları günde iki saat koridorda dolaşabilme imkânına, geçenlerde sahip olmuşlardır.

Hücre mahkûmları isterlerse evlerinden yatak da getirtebilirler. Mahkûmların pek çoğu yatak istetmişlerdir. Bayat, cezaevinin yatağında yatmağı tercih etmiştir. Hücre mahkûmları, eğer izin saati yemek zamanına tesadüf ederse yemek haneye inerek arkadaşlarıyla da görüşebilmektedirler.

Yemekler, bir tabldot heyetinin hazırladığı listeye göre çıkar. Bu heyetin başında halen Trabzonun eski D.P. milletvekili Halûk Çulha bulunmaktadır. İki arkadaşı da Çulhaya yardımcı olmaktadırlar. Her kısmın bu heyete bir temsilciyle katılma hakkı vardır. Meselâ 1. kısmın ilk zamanlar temsilcisi Nedim Ökmendi. Devlet her mahkûm için yemek masrafı olarak 93 kuruş tanıdığı için aradaki farkı mahkûmlar, kendi aralarından öderler, Cezaevinin muhasebecisi Mustafa, özsoylu kendini tamamen bu işe vakfetmiş-

Kayseri Cezaevinin Nizamiye kapısı
Dante'nin tarif ettiği kapıya benzemiyor

tir. Siyasi mahkûmların hesabını, kitabını o tutar.

Kayseri Cezaevinde günler uzun, fakat sıkıntılı olmadan geçmektedir. Mahkûmlar istedikleri zaman kendi kısımlarına açılan avlularında voleybol oynamaktadırlar. Boş kalan diğer zamanlar ise okumakla geçirilir. Bütün gazeteler Cezaevine girmektedir. Fakat eski D.P. liler en fazla Son Havadis. Cumhuriyet, Dün ya gazeteleri ile AKİS mecmuasına iltifat etmektedirler.

Hastalar

Kış, Yassıada mahkûmlarının nahif bünyelilerini arkadaşlarından ayırdı. Hastalıklar evvelâ gripal vakalar halinde görüldü. Ancak daha sonra, Tevfik İleri ile başlayan hastalık silsilesi devam etti.

Bitirdiğimiz haftanın sonunda bu yüzden görüşe gelenler iki kısma ayrıldılar. Bir kısmı Cezaevinin kapısı önünde görüş sırasını beklerken, diğer bir kısmı Millet Hastahanesinin yolunu tuttu.

Cumartesi günü saat 11 sıralarında hastahanenin sağ bölümündeki siyasi mahkûmlara ayrılmış Dahiliye Servisinin küçük salonunda son derece hissi bir hâdise cereyan etti. Sâbık Adalet Bakam Celâl Tardımayı kardeşi ve yeğenleri ziyarete gelmişti. Yardımcıya bu haber verildiği zaman her mahkûm gibi pek sevindi. Lâcivert çizgili elbisesini giydi. Boynuna bordo rengi kravatını bağladı ve ziyaretçilerini Karşılamağa hazırlandı. Yardımcı bir iki gündür kendisim iyi hissediyordu Cezaevinde başgösteren rahatsızlığı müebbet hapse mahkûm sâbık Adalet Bakanının Millet Hastahanesine yatırılmasını gerektirecek kadar vehamet kespetmişti. Kalbinden rahat' sız olan Yardımcı on günden bert yattığı hastahanede hem sıhhatini kazandı, hem de bir hayli kilo aldı. Nitekim kendisim haftanın son günü ziyarete gelen iki gazeteci dostuna bunu şöyle ifade etti:

"— Burada çok iyileştim. Adamakıllı düzeldim. Benim eski hastalığım arada bir patlar."

Bundan sonra gazeteci dostlarıyla beş on kelime daha konuşmak fırsatım bulan Yardımcı, başkentte politik havanın nasıl olduğunu sordu. Belli ki, ziyaretçilerinden bir "Af" kelimesi bekliyordu.

Yardımcının hemen yanında, mide kanamasından mustarip bir başka müebbet hapse mahkûm eski D. P. li milletvekili bulunmaktaydı. Meşhur Tahkikat Komisyonunun basın müşavirliğim yapan milletvekilinin adı Bahadır Dülgerdi. Dülger gelen ziyaretçileri soluk bir çehre ile, fakat gülerek karşıladı. İki meslekdaşının Kayseride bulunması ve kendisim ziyarete gelmesi Dülgeri son derece memnun etmişti. Dülger, Yardımcıya nazaran daha hasta olduğundan giyinmek için takat bulamamış olmalı ki ziyaretçilerinin karşısına mavi renkli robdöşambrı ile çıktı. Dülgerin yanında esi vardı.

Bu sırada bir başka müebbet hapse mahkûm eski D.P. li milletvekili, salonun kapısında göründü. Kahverengi kolsuz bir sveter ve ayni renk kalın bir pantalon giymiş olan eski Meclis Başkan Vekillerinden Agâh Erozarun esasen kır Olan saçlarında bir tek siyah tel kalmamıştı. Erozan iri vücudundan bir parça kaybetmişe de benziyordu. Ama yüzünde bir ümit tebessümü devamlı parlıyordu. İki gazeteciyi görünce âşinâ iki çehre görmekten mütevellit tebessümü genişledi. Kendisine mesafe bakımından yakın olanın elini sıkarak:

"— Nasılsınız? Ne haberler var?" diye sordu. Erozanın sesinde merak ve ümit vardı. Fazla konuşma imkânı olmadığından koridorun solundaki odasına çekildi.

Ayal koridorda bir başka odada, gene mide kanamasından mustarip, bir zamanlar D.P. Grubunun en mütecaviz hırçın hatibi Samet Ağaoğlu yatıyordu. Ağaoğlunun mide kanamasının bir iki gün evvel önü alınmış, hasta nekahat devresine girmişti. Ancak, henüz konuşmasına ve yatağından kalkmasına müsaade edilmiyordu.

Bir başka odada meşhur Tahkikat Komisyonunun uzun boylu» tok sesli Başkanı Ahmet Hamdi Sancar kalpten yatmaktaydı. Sancarın durumu dışarıda söylenildiği kadar vahim değildi. Ancak, daha bir kaç hafta doktorların ihtimamına ihtiyacı vardı.

Dönüş

Haftanın sonundaki o gün, M.A.S. Turizm Acentasının konforlu otobüsünün bir gece evvel getirdiği hükümlü yakınları bütün bir gün bu dekor içinde aile reislerini ziyaret ederek üzüntü ve Sıkıntılarını paylaştılar. Hele ilk defa gelenler, gözleri yaşlı olarak Cezaevini terkettiler. Ziyaretlerinin adedi birden faz» la olan, daha doğrusu Kayseri Cezaevinin müdavimi haline gelmiş bulunanlar artık alıştıkları programı yadırgamadan tatbike koyuldular. Cezaevine gitiler. Ziyaret saatlerini âyârladılar. Otellerine döndüler. Bir çoğu iştahla öğle yemeklerini yediler. Dönüş biletlerini temin ettiler.

O gün Kayseri sırtlarında bir kış güneşinin son ışıkları parlarken M. A.S. Turizm Acentasının modern otobüsü Ankaraya yapacağı yolculuğun bilmem kaçıncı dönüş seferine hazırlanıyordu.

Okuyucu Mektupları

Geçenlerde bir gazetede okudum.

Başgil Cumhurbaşkanı olunca Bölükbaşıyı Başbakan yapacakmış.

Hani, ne demişler, dervişin fikri ne ise zikri de odur. Ali Fuat Başgil gibi bir Cumhurbaşkanının elbette ki Osman Bölükbaşı gibi bir Başbakanı olur!..

Naci Birdoğan - Kartal

*

27 Mayıs ihtilâlinin siyaset adamlarımıza iyi bir ders olacağını boşuna hayal etmişim. Yazık, hem de çok yazık! Kendilerini düşünmüyorlarsa, bu milleti niçin düşünmek istemiyorlar, buna akıl er--iyor.'

Hâlâ inat ve hâlâ kapris! Bunun sonu ne olacak?

Alican - Gümüşpala - Bölükbaşı triosundan bu millet anlayış ve fedakârlık bekliyor.

Sayın İnönünün "Benim Başbakanlığa hevesli olduğuma kani misiniz?" sualine "Asla!" diye cevap veren ve buna rağmen bildiğini okuyan bir siyaset adamının acz içinde olmadığı nasıl iddia edilebilir?

Zeki Günaltay - İzmir

*

Türk basın hayatına getirmiş bulunduğunuz havaya müteşekkir olan okuyucularınızdan biri olarak mecmuanızın daha da muvaffak olması arzusu ile aşağıdaki mevzu ve hususlardaki eksikliklere dikkatinizi çekmeyi bir vazife addediyorum:

Memleketin İktisadi durumunu, bilhassa devlet iktisadi teşekkülleri de dahil olmak üzere, müteşebbis ve müstehlik yönlerinden inceleyen makaleleriniz son iki yıl içinde gittikçe seyrekleşerek, nihayet tamamen ortadan kaybolmuş bulunuyor.

Türkiyede yeni ve eski muhtelif sanayi branşlarının durumunu bilmek, kanaatimce otomobil kopyası üzerinde nazari mutalâalara zaman harcamaktan çok daha mühim.

İlmi mevzularda, seyrek te olsa, popülarize makaleler neşretmeniz takdire şayan. Ancak bu makalelerinizin bir Avrupa okuyucu kitlesi için dahi kâfi derecede basitleştirilmemiş olduğu fikrindeyim.

Adnan Odok - Amerika

Y.T.P.

Olaylar ve yankıları

Hasan Kangal heyecanla bir şeyler anlatırken, karşısındaki uzunca boylu, gözlüklü, zayıf nahif adamın kendisine bakarak hafif hafif tebessüm ettiğini farketmiyordu. Kangal Y. T. P. içindeki kargaşalık, anlaşmazlık konuları hakkında sorulan sual üzerine birden parlamış, elleriyle, kollarıyla aşırı hareketler yaparak durumu izaha çalışıyordu:

"-- Yalan efendim. Kasıtlı, maksatlı, bilerek bizi zayıflatmak için yapılan şeylerdir bunlar. Yalandır, ayıptır, bunları yazmak çok ayıptır.."

Cümlesini tamamladıktan sonra suali soranlara:

"— Peki Y.T.P. nin gelişmesi için yapılan hareketleri, girişilen faaliyeti neden yazmaz, çizmezsiniz de ufacık bir ses geldi mi ayağa kalkarsınız? Sorarım size, inanıyor musunuz Y.T.P. nin parçalanacağına sizler?" dedi.

Bundan sonra, karşısında kendisini tebessüm ederek süzen gözlüklü zata dönerek:

"— Siz beyfendi, bizim içimizdesiniz, siz söyleyin Y.T.P. de fikir ayılığı var mı?" diye sordu.

O zamana kadar sâdece manalı mânalı gülen gözlüklü zat ilk defa konuştu:

"— Vallahi Hasan bey, bunu zaman gösterecek.. Hiç bir şey yoktur diyemem. Üstelik, sanırım ki bazı şeyler olacaktır.."

Gözlüklü zatın adı Refet Sezgin di. Y.T.P. Çanakkale milletvekillerinden olan Sezgin sözlerini bitirince odayı terketmek üzere ayağa kalktı. Kapıya doğru yürürken Kangal bir Hitit heykeli gibi hareketsiz kalmış, lâfları ağzında donmuştu.

Hâdise geride bıraktığımız haftanın sonlarında bir gün, Y.T.P. Genel Merkezinde Kangalın Genel Sekreter Yardımcılığı odasında cereyan etti. Bir süredir Y.T.P. içinde başlayan kaynaşma o günler had safhaya gelmiş, incelen ipler kopmağa yüz tutmuştu.

Nitekim o gün, Y.T.P. içinde bir fikri temsil eden Aybar ayrı bir odada yalnız başına, biraz cam sıkkın çalışıyor ve hemen hiç kimseyle görüşmüyordu. O kadar ki Aybarı, kendilerine çok yakın bilen basın mensupları bile göremediler. Aybara haber yollayıp konuşmak istediklerini bildirince de aldıkları cevapa hayret etmekten kendilerini alamadılar, Aybar sualleri yazılı olarak istiyor, cevaplarını da bir gün takdim edeceğini belirtiyordu!

Y.T.P. nin Menekşe sokaktaki Genel Merkezi

Partiler *mezarlığı*

Hakikaten Y.T.P. 2. Başkanı Aybarın son günlerde durumu bir hayli kritikti. Haftanın içinde Genel Başkanlık binasına gidenler bazı milletvekillerinin Aybara selâm dahi vermediklerini gördüler. Hele bazı gruplarda Aybar hakkında ayan beyan hücumlar oluyor. İkinci Başkanın uhdesinde bulunduğu vazifeden ayrılması gerektiği söyleniyordu.

Bu hâdisenin Y.T.P. içinde cereyan ettiği gün -aynı cuma günü- A.P. nin İzmirdeki merkezine giren Gümüşpala eş muameleyle karşılaştı. Bir takım A.P. liler Genel Başkan gelince ayağa kalkmadılar, selâm vermediler, hattâ kendisini görmezlikten geldiler.

Bu, elbette ki plânlanmış değildi ve tamaile tesadüftü. Ama haftanın

Hadiselere Bakış

Sıcak Süt ve Serin Yoğurt

Faruk Nafiz Çamlıbel
Politik poem

Yassıadaya götürüldüğünde ve oradaki İkameti uzadığında bir düşük D. P. milletvekili herkesten fazla merhamet çekti. İyi adamdı, politikaya hasbelkader sürüklenmisti, üzerinde milletvekili sıfatını taşırken ne etliye, ne sütlüye karışmıştı. Üstelik şairdi de.. Hem şöhretli, sevilen, beğenilen, bilhassa salonlarda mısraları söylenen bir şair.. Başka edebî denemeleri, eserleri de vardı. Daha muhalefet yıllarında D. P. kendisine bu vasıfları dolayısıyla el atmış, alıp listesini süslemişti. Sonra da adam Demokrasi devri milletvekilliğini Tek Parti devri milletvekilliğinin eşi gibi mütalea ederek Mecliste kalmış, ödeneklerini tıkır fıkır almış, yeyip içmiş, arada sırada da devrin büyüklerine şiir okumuştu. Yalıya Kemal gibi... Ama, bu sıfatından istifadeyle nüfuz ticareti? Asla! Diktaya gidişi teşvik? Asla! Yapılan fenalıkları tasvip? O da asla! Adam, bütün bunlardan dolayıdır ki herkesin, bilhassa şair arkadaşlarının acı* ma hislerini uyandırmış, onun hakkında, daha Yassıadadayken hep iyi şeyler söylenmiş, iyi şeyler yazılmıştır. Yükseltilen feryat "Ne diye, politikaya karışırsın, a adam!" olmuştur. Zaten o da Yassıadadan yazdığı mektuplarda bu feryada katılmış, oradaki vaktini de bazı arkadaşlarının aşk mektuplarım kaleme alarak geçirmiştir.

Sonra» adalet tecelli etmiş ve bir suçu olmadığından tahliye edilmiştir. Daha Dolmabahçe rıhtımına ayak bastığı an ilk sözü: "Bir daha mı? Tövbeler tövbesi!" olmuştur.

Bu adam, Faruk Nafiz Çamlıbeldir.

Aradan, sâdece ikbuçuk ay geçmiş bulunuyor. Aaa, Faruk Nafiz Çamlıbel A. P. nin Trakya bölgesi müfettişidir.

*

Bir adam D.P. milletvekiliyken, hattâ o partide Bakanlık etmişken gidişe karşı direnip bir celadet göstermiş, İspat Hakkı taraftarlarıyla birlikte oradan ayrılmış, Hür. P. nin kurucuları arasında yer al mıştır. Üzerinde D.P. devrinden kalma milletvekilliği sıfatı bulunduğu süre Meclis içinde ve Meclis dışında mücadelesini yapmıştır. Sonra da 1957 seçimleri gelip çatınca iddia Hür. P. nin bir aday listesinde ye almış, tabii seçilememiştir.

Aradan biraz zaman geçmiş, ci di mücadele adamlarıyla öyle olma yanlar birbirlerinden ayrılmışla» dır. Menderes, hem İspatçıların iti barım kırmak, nem de kendi adamlarına kudretini göstermek için herkese olta atmaya başlamıştır. Nefesi kesilenler, tabiatlarının nev'i ne kadarına müsaitse o büyüklükte bir yemi yutmayı tercih etmişlerdir. Bir kısmı D.P. ye tekrar girmiş, bir kısmı D.P. ye mal mülk satmış, bir kısmı idare Meclisi üyelikleriyle taltif edilmiştir. Bizimki bunların hiç birini yapmamış, ama memuriyet ha--atına dönerek Başbakanlık Yüksek Murakabe Heyetinin başında teklif edilen yeri kabul etmiştir. Orada da, 'politika bana göre değil" diyerek pek âlâ çalışmıştır. Bu hareket] dolayısıyla hücuma uğradığında, bu mecmua kendisini "Canım, adam poitikacı olmadığını olamayacağım kendi söylüyor.. Niçin, bırakmıyoruz yakasını? İşte, memur olarak devlete hizmet edecek. Herkes bir çeşit olmaz ya.." diye savunmuştur.

Bu adam, Muhlis Etedir.

Muhlis • Ete 1961 seçimlerinde, umumi efkârın karşısına C. K. M. P. nin Ankara listesinde bir aday olarak arzı endam etmiştir. Şimdi Mecliste Bölükbaşının bir adamıdır ve o sıfatıyla bir Parlamento konferansına katılmak üzere, mazbatasının üzerindeki imzanın mürekkebi kurumadan soluğu Pariste almışta'.

*

Bir demokratik rejimde politikanın kapıları, elbette ki herkese açıktır. Ama oraya, politika yapmak için girilir, iyi günlerde bunun nimetlerinden faydalan, zor günler gelince "Canım, ben politikacı değilim ki.." diye sızlan, güneş tekrar açınca bir deliğinden gene politikaya dal! Bunda bir' gülünç, bir hafif ve hiç takdire şayan olmayan taraf vardır. Faruk Nafiz Çamlıbelin A. P. nin fikirleri, tutumu, hatta adamlarıyla bir alâkasın, gösterebilir misiniz? Osman Bölükbaşı ve Muhlis Ete! Akla kara derecesinde birbirine zıt iki tip.. Şimdi Muhlis Ete, Osman Bölükbaşı ne derse onu yapacak, o nasıl isterse öyle davranacaktır. Zira C. K. M. P. nin bünye hususiyetleri, Muhlis Ete dahil hiç kimsenin meçhulü değildir. Yahut adam, geçen defa yaptığı gibi ayrılacak, üzerinde milletvekili sıfatı kaldığı süre ondan faydalanacak, bitince yeniden Paristen Ekmek partisine dönecektir.

Muhlis Ete
İdeal birliği

Bu iki misal, partileri birer milletvekili yaratan fabrika sayıp patikayı onun vasıtası diye bilmenin ki parlak nümunesidir. Politikaya takılırken siyasi hırs tabiidir, menfa t hırsı ayıptır. Ama, eyyamcılık da mubah sayılmamalıdır.

Başımıza gelenlerde, bu son sınıfın büyük mesuliyeti olduğu fikrine katılmaz mısınız?

aynı günü iki partide aynı hâdisenin vukuu, bütün inkârlara rağmen A.P. de ve Y.T.P. de kaynaşma olduğu gerçeğini su yüzüne çıkardı.

Müfritlerin galeyanı

İlk hareket, A.P. müfritlerinden gelmesi normalken Y.T.P. müfritlerinden geldi. Haydi, A.P. Genel İdare Kurulu C.H.P. ile koalisyona karar vermişti de bu, kendilerine "İdeap list" diyen ve aslında opportünist olan temsilcileri kızdırmıştı. Ama, Y.T.P. koalisyona girmemişti ki.. Hattâ partinin idarecileri, bir takım oyunlara girişerek umumi efkâr önündeki itibarlarından olmuşlardı. O halde, Y.T.P. müfritlerine ne oluyordu?

Aslında, hâdisenin altında başka şey yatmaktadır. D.P. nin kapatılmasından bu yana, çok politikacının fikrinde bu partiye varis olma sevdası yer almıştır. Bir başka inanç bunun vasıtası diye bilinmektedir: Kim C.H.P. ye en fazla düşmanlık ederse, parsayı o toplayacaktır. A.P. Bin seçimlerde öteki küçük partilerden daha büyük başarı kazanması ve tasnifte C.H.P. den hemen sonra gelmesi bu inancı perçinlemiştir. Şimdi; mesul idarecileriyle A.P. o aynı C.H. P. nin yanındadır. Demek ki, D.P nin mirası gene münhal hale gelmiştir. O halde, yeni bir "Kin Grubu" kurulursa, iktidara onun oturması mukadderdir.

Fikir, başkentte yeşerdi ve taşradan gelen haberlerle beslendi. Fikrin şampiyonlarının tezi şuydu: Eğer A.P. ve Y.T.P. seçimlerden önce birleşselerdi, C.H.P. Türk siyaset hayatından silinecekti. Bu, yapılmadı;, Parlamento teşekkül edince iki parti tek parti halini alsaydı, gene zafer kazanılacak ve eski D.P. iktidara gelmiş olacaktı. Şimdi, son şans partilerin önünde yatmaktadır: Eğer Y.T.P. den ve A.P. den hızlı C.H.P. düşmanları kopar da bir araya gelirlerse; gaye gene tahakkuk eder. Hareketin Y.T.P. de başlaması, A.P. li müfritleri A.P. nin yerini Y.T.P. nin alacağı endişesine düşürdü ve birleşme temayülü derhal su yüzüne çıktı

Akça ve arkadaşları

Akça grubunun, Grup Yönetim Kuruluyla ilgili önergesine -Akça, Y.T.P. koalisyona girseydi kendisi için Ulaştırma Bakanlığını düşünüyordu- ilk ağızda 11 kişinin iltihakı sonra imza koyanlara bir iki kişinin daha katılması Y.T.P. de esen rüzgârın şiddetini artırdı. Bu yüzden Alican ve taraftarları salı günü Grupun toplanmaması için gerekli tedbiri aldılar. Çoğunluğun sağlanmaması maksadıyla perakendeci milletvekillerine Grupa gitmemeleri el altından

Ekrem Alican
Başı dertte bir adam

haber edildi. Alican ve beraberindekilerin. şansı yaver oldu. Pek çok milletvekili Meclisin tatilinden istifade ederek seçim bölgelerine gitmişlerdi. Böylece meşhur önergenin konuşulması o gün mümkün olmadı. Nisap temin edilemedi ve Grup toplantısı başlamadan bitti.

Ama, Grup İdare Heyetinin istifasıyla ilgili önergeyi verenler başka yönden harekete geçtiler. Bu defa hedef sâdece Azizoğlu değildi. Aybar ve Alicanın da istifasını istiyorlardı. İstifaların biran evvel kuvveden fiile çıkmasını isteyen grupun başında Halid Zorbun geliyordu.

Doğulu milletvekillerinin büyük çoğunluğunun desteklediği Azizoğluya karşı ilk salvo, salı günü geldi. Halit Zorbun o gün Genel Merkezde etrafını alan bir iki milletvekiline, elinde büyük bir koz olduğunu, üstelik Azizoğlu ve Meclis Grupunun istifasıyla ilgili önergeyi 20 milletvekilinin daha imzaladığım söyledi. Zorbuna yapılan bütün ısrarlara rağmen büyük vesikayı, Gümüşhaneli Y.T.P. senatörü açıklamadı.

Ama bir gün sonra Meclis koridorlarında dolaşanların ağzında bir mektup hikâyesi sakız oldu. Söylenti İhtilâlin liderinin vakti zamanında Alicana bir mektup yazdığı, mektupta Alicana kuracağı partiyle D.P. oylarım parçaladığı takdirde vatanseverliğini ispat edeceğinin bildirildiği şeklindeydi. Mektuptan parçalar dahi okunuyordu. Üstelik metnin tam olarak ele geçirildiği ve teksir edilerek teşkilâta dağıtılacağı söyleniyordu. Alican ve etrafındakiler böyle bir mektubun olmadığını bütün güçleriyle anlatmağa çalıştılar. Akça, Zorbun ve diğerleri ise salvoya devam ettiler.

Bu sıralarda Zorbunun evinde bazı milletvekilleri toplandılar. Toplananlar arasında Alicanın yakınlarından sayılan Talat Asal da vardı. Milletvekilleri konuşumlarında devamlı olarak Azizoğlu ve etrafındakilerden bahis açtılar. Toplantıda en fazla sıkılan muhakkak ki Asal oldu. Y. T. P. içinde beliren üç grupun perakendeciler kısmında yer alan Asal havanın ortalığı karıştıracağı, ancak bir şartla düzeleceği kanısına vardı. Azizoğlu ve beraberindekilerin kuvveti anlaşılmıştı. Alicanın etrafını alan perakende Y.T.P, milletvekilleri Azizoğlu grubuyla müşterek hareket ettiği taktirde yükselen çatlak seslere mâni olunabilirdi.

Zorbunun evinde yapılan toplantının ikinci kısmı Asal evden ayrıldıktan sonra cereyan etti. Y.T.P. içinde meydana gelen cereyanın büyümesi için biraz zamana ihtiyaç vardı. Zorbun ve arkadaşları bir parça daha bekliyeceklerdi.

İlerideki günlerde, meşhur önergenin Grupta müzakeresinin önünü bizzat önergeyi verenler alacaktır. Zira Meclisin tatili sırasında teşkilâtla temas temin eden bu grup, teşkilâtın Genel Merkezi zorlamasını ve bu kanaldan bir etki yapılmasını sağlıyabilecektir. Böylece yapılması istenilen baskı daha kuvvetli eller tarafından yapılacaktır. Yâni Y.T.P. silâhşörleri evvelâ A.P. müfritlerinin taktiğini kullanacaklar, teşkilâta dayanarak Merkez hırpalandıktan sonra iki taraf birleşmeyi ilân edecektir. İnönü kabinesine Y.T.P. ve A.P. den kullanılacak kırmızı oylar karşı kuvvetin ilk ölçüsünü verecektir.

Ancak bu hesapta, bir iki nokta unutulmaktadır. Sâdece Y.T.P. ve A. P. den değil, C.K.M.P. ve C.H.P. den gelecek beyaz oylar Meclisteki itidal ve basiret unsurlarının miktarım gösterecektir. Bunların karşısında her partiden müfritlerin sayısı pek az çıkarsa, ümitler ciddi şekilde zedelenecektir. İkinci bir gerçek, İnönü düşürülürse onun yerine başka partilerden bir Başbakan adayının seçileceği hayalinin deli saçması olduğudur. Zira unutulmamalıdır ki Devlet Başkam kabineyi kurma görevini İnönüye verirken bunu, parti mülâhazası gütmeden ve sâdece İnönünün memleketi içinde bulunduğu çıkmazdan çıkaracak ve çok daha karanlık bir âkibete sürüklenmekten kurtaracak tek şahsiyet olması dolayısıyla yaptığını bilhassa, üstünde durarak, defalarla belirterek bildirmiştir.

İzmir

Ufukta, bir güneş daha

Adam, yaslandığı rahat divandan aniden doğruldu ve:

"— Bana bakın arkadaşlar, Genel Başkanlığı kaptırmak niyetinde değilim. Memleketin mukadderatını ne idüğü belirsiz kimselere teslim edemem. Bunu iyice aklınıza koyun. Kafamda iki isim var.. Biri Ali Fuat Başgil, diğeri Tahsin Demiray.. Bu ikisinden biri kabul ederse ne alâ, yoksa Genel Başkanlığı kimseye devredemem" dedi.

Oldukça esmer, uzun boylu, zayıf adamın ismi Tevfik Fikret Onaydı. Şimdiki halde Devrim Partisinin geçici Genel Başkanlığım uhdesinde bulunduruyor, sözlerinden anlaşıldığı gibi, iki isim hariç bunu kimseye bırakmağa da niyetli görünmüyordu. Hâdise geride bıraktığımız haftanın ortasında bir akşam üzeri İzmirin pek tanınmış simalarından Şeref Balkanlının meşhur kırmızı köşkünde cereyan etti.

O gün Devrim Partisinin kurucuları Şeref Balkanlının evine davet edildiler. Geçici Genel Başkanla sayısı belli olmayan Genel Başkan vekillerinin çoğu toplantıya katıldılar. Toplantının amacı D. P. efsanesinin dirilişiyle ilgiliydi. Parti kurulmuş, D. P. nin rümuzuna konmuş, iki harfin sihriyle çığ gibi büyüme hayallerini görmeye bile başlamıştı. Ancak milyonlarla vatandaşın çok kısa zamanda çatısı altında toplanacağı yeni D. P. nin liderliğini yapacak birisini bulmak lâzımgeliyordu. Aksi taktirde Geçici Genel Başkan Tevfik Fikret Onayın dediği gibi, memleketin mukadderatı ne idüğü belirsiz kişilerin eline bırakılmak gibi bir güç duruma düşülecek, tarih önünde mesul kişiler olarak kalınacaktı!

Bu endişedir ki meşhur Şeref Balkanlıyı-Balkanlı partilerden ihraç edilme rekorunu elinde tutan ve parti değiştirmeyi gömlek değiştirmekten kolay bulan bir politikacıdır-ortaya o toplantıda bir isim atmaya zorladı. Kırmızı Köşkteki toplantıya katılmadan evvel Balkanlı, adayını hazırlamıştı. Zaman paşaların zamanıydı. Devrim Partisinin de bir Paşayı önüne paravana diye alması gerekiyordu. Balkanlının Genel Başkanlık için düşündüğü paşa emekli Orgeneral Celâl Alkoçtu. Balkanlı. bu ismi ortaya atar atmaz kızılca kıyamet koptu. Aman efendim, nasıl olur da bir General partinin başına getirilirdi. Kaldı ki, 27 Mayıstan çok sonra emekliye ayrılmış General, yanında bir yığın asker arkadaşım da getirecekti. Bunların A. P. de yaptıklarının sızısı henüz geçmemişti. Şimdi, başlarına durup dururken yeni bela mı musallat edeceklerdi?

Nitekim, bundan sonradır ki geçici Genel Başkan durumu yukarıdaki sözleriyle açıkça ortaya koydu ve sadece, ama sâdece iki isim üzerinde durulabileceğini belirtti. .

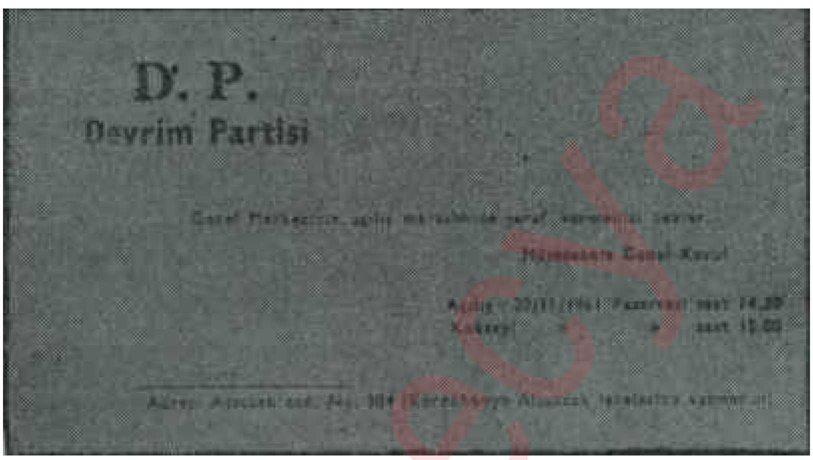
Ancak, kudretli geçici Genel Başkanın Ali Fuat Başgil teklifine itiraz sesleri yükselmekte gecikmedi.

Devrim Partisinin sayısı belirsiz Genel Başkan Yardımcılarından Avukat Ahmet Orçunas ateşli bir konuşma yaptı. Ali Fuat Hoca iyiydi, hoştu, yekti, tekti ama ismi bir yığın meseleye karışmıştı. Sonra, Hoca pek "hazıra konucu"ydu. Görülmüyor muydu canım? Daha bir iki ay evvel A. P. nin davetini kabul etmiş ve Anayasaya Hayır demekte rekor kırmış bir ilden seçime iştirak etmiş, hele seçim sırasında İsviçreye gitmesiyle "armut piş, ağzıma düş"çü olduğunu ispat etmişti. Orçunas böyle bir hazırlopçunun gelip, emeklerinin mahsulü olan partinin başına oturmasına gönlünün razı olmadığını açıkça söyledi. Toplantıda bulunan bazı Genel Başkan Yardımcıları da Orçunası tasvip ettiler. Sonra, ya "Öteki Tehlike"? Ancak, gene de Hocadan tam manasıyla vazgeçilmedi. Hızlı politikacılar ağızlarım sıkı tutup meseleyi Basma aksettirmemeyi, Başgille de, el altından temas teminini uygun buldular. Başgilin Genel Başkanlığı kabul etmiyeceğini tahmin ediyorlardı. Böylece Hocanın Genel Başkanlığında ısrar edenlerin de gönlü alınmış olacaktı.

İkinci isim -Tahsin Demiray-, üzerinde daha fazla durulan isim oldu. Herşeyden evvel, Demiray partiyi finanse edebilecek mali kudrete sahipti. Devrim Partisinin de, doğrusu istenirse, paraya pek ihtiyacı vardı. Gerçi Balkanlı bir miktar para vermeğe razı olmuştu. Ama Balkanlının Devrim Partisinden ne zaman ayrılacağını kestirmek mümkün değildi ki...

Üstelik Demirayın bu teklifi kabul etmesi çok büyük imkân dahilindeydi. Zira yem D, P. nin kurucuları eski Köylü Partisi mensuplarıydı. Eski Genel Başkanlarının teklife "hayır" demesi, hissi olarak imkânsız görülüyordu.

Toplantıda Üçüncü konu Genel Merkezin İzmirde mi, Ankarada mı bulunması konusu oldu. Evvelâ başkent üzerinde duruldu. Sonra, geçici Genel Başkan meseleyi gene kökünden kesip atacak bir nutukla Genel Merkezin İzmirde bulunmasının zarardan ziyade fayda sağlıyacağını izah etti. Madem ki İzmirden yeni bir güneş doğuyordu, madem ki Demokrat Partinin hakiki mirasçısı nihayet ortaya çıkıyordu, Ege eski D. P. gibi yeni D. P. nin de beşiği olacaktı. Genel Merkez behemehal İzmirde bulunmalıydı. Açılış için de tantanalı bir tören yapılacak, Genel Merkezin tabelasında D. P. rümuzu mümkün mertebe büyük gösterilecekti. Aslında partinin adı Devrim Partisi değil, D. P. idi!

D. P.
Devrim Partisi

Devrim Partisinin açılış dâvetiyesi

Kapanış davetiyesi bekleniyor

Ciddi adamlar

Demokrat Partinin hâlâ tükenmediğine inandıkları mirasının hakiki sahibi oldukları gerekçesiyle ortaya atılanların Devrim Partisi hikâyesi, bir başka partinin kuruluşuyla başladı.

Günlerden bir gün, İzmirde oturan ve parti kurmakla şöhret yapmış olan bir zat havanın yeniden müsait

Okuyucu Mektupları

13 Kasım tarihli derginizde 147'ler meselesindeki büyük haksızlığın bazı cephelerini aydınlatan ve 147'lerin, bu dâvanın İnsan Hakları ve Hukuk düzeni anlayışı içinde er geç düzeltileceği konusundaki inanç ve azimlerini belirten yazıma, bir gerçeği aksettirmek bakımından 147'ler çevresinde memnunluk ve sempati ile karşılanmıştır.

Değerli derginizin bu konudaki yerinde hassasiyetine teşekkür ederken bir nokta üzerinde bir düzeltmeye müsaadenizi rica ederiz.

Bu yazının bir yerinde işlerinden edilen 147'lerin karşılaştıkları mali zorluklardan bahsedilirken: "Üniversite içinde kalan talihlilerin aralarında topladıkları 40 bin liranın, muhtaçlara dağıtıldığı" yazılmaktadır.

Mevzuu bahis 40 bin lira, 147'lerin kendi aralarında toplayıp güç durumda olan arkadaşlarına yaptıktan bir yardımdır. 147'ler bugüne kadar kendi dışlarından hiç bir yardım kabul etmemişlerdir.

147'ler İdare Kurulu

*

Birinci perde : 7 Kasım tarihli Bölükbaşının gazetesinde bir başlık gördük: "65 ler hakkındaki 105 sayılı kanunun kaldırılması isteniyor. C. K. M. P. milletvekili Talât Oğuz izahat verdi."

İkinci perde : Hemen altında "Tav" başlıklı bir fıkra: "Arazi vergisinin kaldırılması isteniyor: Şu C. H. P. büyük parti, hesaplı parti vesselâm! Daha şimdiden hazinenin 80 milyonluk geliriyle köylüyü tavlayarak önümüzdeki seçimlerde iktidarı garantilemeye çalışıyor."

AKİS'in a r a s ı r a yaptığı gibi biz de 2 perdelik bir komedi düzenledik.

Kemal Varol - Turhal

*

Üç aydan beri devamlı AKİS okumaktayım. Bu kısa zamanda Heri hedefleri görebilmen) ancak AKİS sayesinde mümkün olmuştur.

Millet olarak, devlet olarak, bütün dünya önünde apaçık vermekte olduğumuz imtihanda yapacağımız teklemelerin de imtihan soruları arasında olduğuna, bu soruların cevabının verilmesinde güçlük çekilmiyeceğine inanıyorum.

Ali Sapmaz - Ankara

hale geldiğini hissetti. H. Bedil Fırat ve birkaç arkadaşı, A. P. nin durumunu uzun müddetten beri beğenmiyorlar, dâvaya ihanet edildiği fikrini savunuyorlardı. Üstelik, A. P. nin İzmir ve diğer bazı Ege illerindeki karışıklık bu müzmin parti kurucusuna ümit verdi. Böyle bir patırdıdan toplanacak parsa, bir hayli kabarık olacaktı. H. Bedil Fırat bu düşüncelerle paçaları sıvayıp, 16 kuruşluk pul ve iki arkadaş temin ettikten sonra pek sempatik bir isim de bularak "Selâmet Partisi"ni kurdu. Selâmet Partisi eski D. P. lileri, yeni A. P. lileri selâmete kavuşturacak tek müessese olarak ortaya çıkıyordu!

Ancak, partinin kurulusunun üzerinden çok az bir zaman geçmişti ki bir basın mensubunun şakası ortaya yepyeni bir mesele çıkardı. Gazeteci, Fırat ve arkadaşlarına D, P. rümuzundan neden faydalanmadıklarını sordu. Şayet D. P. rümuzu elde koz olarak tutulursa, bu kargaşalıkta kurulacak parti memleket çapında gelişebilirdi. Gazeteci, rümuza bir de isim bulmuştu: Devrim Partisi..

Teklif üç kafadarı evvelâ şaşırttı. Sonra korkuttu. Ama günler geçtikçe cezbetti. Ancak, tek başlarına bunu yapamayacaklarını anladıklarından birkaç kişi daha bulmak ümidiyle etrafı araştırdılar. İlk akla gelen isim, tabii Şeref Balkanlı oldu. Balkanlı, o gün yazıhanesinden aranıp kendisi ne durum anlatılınca pek memnun kaldı. Sonra Mehmet Yorgancıoglu hatırlanıldı. Gerçi Yorgancıoğlunun A. P. den atılmasına sebep H. Bedii Fıratın ihbarıydı. Bu iki siyasî, birbirini pek sevmiyordu. Ama, şimdi iş değişmişti. Yorgancıoglu A. P. Genel İdare Kuruluna . karşıydı. Fırat da bu durumda karşı taraf oluyordu. Öyleyse, aradaki buzların erimemesi için sebep yoktu. Nitekim o *gece* Fıratın evinde yapılan toplantıya Yorgancıoglu büyük bir istekle katıldı. Parti kurulmuş, geçici Genel Başkanlığa Tevfik Fikret Onay getirilmişti. Genel Başkan Yardımcılıklarına da, kim isterse o atandı.

Genel Merkez binam şimdilik Onayın evi olacaktı. Gösterişli bir tabela asılacak, derhal teşkilâtlanma işine girişilecekti. Böylece, dünya riyaset tarihinin en garip tabelası hazırlandı. Tabelâlarda rumuz yazılır isim yazılmazken, yahut sâdece rümuz yazılırken bizim ahbaplar, levhanın üstüne kocaman bit D. P. koydular, altına da, daha ufak harflerle Devrim Partisi iba resini eklediler. Ne var ki şans D P. cilere yaver olmadı. Onayın ev M bibi sırılsıklam bir C. H. P. liydi. Evine böyle bir tabelanın asılmasına katiyen razı olmuyordu. Devrimciler bunun da çâresini buldular: Tabelâyı asacaklardı. Faaliyete geçilecekti. Ev sahibinin protesto çekip tahliye kararı almasına kadar kazanılan zaman zarfında da, bir başka yer bulunacaktı.

Sıra açılış kokteyline geldi. Bunu Şeref Balkanlı üzerine aldı. Balkanlı 180 liraya şahane bir kokteyl hazırladı. Yeniliyor, içiliyor, bol bol parlak istikbalden bahsediliyordu.

Ancak kokteylde partinin kurucularından bir kişi yoktu. Zira o sırada sayısız Genel Başkan Yardımcılarından Şeref Üsküp Emniyet Birinci Şubede, İçişleri bakanlığının bir emrini tebellüğ etmekle meşguldü. Emrin altında Nâsır Zeytinoğlunun imzası vardı. Zeytinoğlu, D. P. rümuzunun kullanılmasının kanunen, yasak olduğunu belirtiyor ve Devrim Partisinin kuruluşunun kanunsuz olduğunu bildiriyordu.

Ürgüp, emrin bir kopyasını istedi, İlgililer bunu şifahen tebliğ edebileceklerini bildirdiler. Taraflar arasında tartışma adamakıllı uzadı. Neticede resmi makamlar galip geldiler ve Ürgüp emri tebellüğ' ettiğini bildiren bir kâğıt imzaladı.

Bunun hemen arkasından dört sivil polis, kokteyle davetsiz misafir olarak şeref verdiler.

Sivil polislerle partinin kurucuları arasında tartışma tam üçbuçuk saat sürdü. Kurucular gene yazılı •mir diye tutturdular. Polisler buna lüzum olmadığım söylediler. Neticede zabıt tutuldu ve kuruculara imzalatıldı.

Kuruluş gecesi D. P. Genel İdare kurulu ilk olağanüstü toplantısını yaptı. Bir telgrafla durumu Başbakan İnönüye bildirmeğe karar verdiler.

Sitesi gün, Emniyet makamları kovuşturmağa başladılar. Cuma sabahı Devrim Partisinin dokuz kurucusu İzmir C. Savcılığında ifade verdiler. İfadelerinin ana fikrini kendilerine bir tebligat yapılmadığı teşkil ediyordu.

D. P. nin mirasçılarınla çilesi bu kadarla kalmadı. Balkanlı, beklenen hareketi biraz erkence yaptı. Balkanlının istifa sebebi, geçici Genel Başkama bir iş için yazdığı tezkereydi. Geçici Genel Başkan tezkereyi alâlade bir kâğıda, alelâde bir kalemle yazmış ve Balkanlının önüne sürmüştü. Balkanlı tezkereyi Onayın kafasına atar gibi yaptı ve istifa ettiğini bildirdi!

Toplantıda bulunan diğer üyeler ki kurucunun arasına girdiler, Balkanlının istifasını -şimdilik geri bıraktırdılar. Şu anda, yeni D. P. için--e böyle vahim fikir ihtilaflarının çıkmaması için başlıklı kâğıtlar bastartılmakta, bir de yazı makinesi teminine, çalışılmaktadır.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Araplar

Yeni mücadele

Araplar arasında radyo antenleriyle devam eden savaşa şimdi yeni bir mücadele, bir doktrin münakaşası eklenmiş bulunmaktadır. Geride bıraktığımız hafta Arap memleketleri basın ve radyolarının haber ve tefsirlerinden, tarafların Kur'an ve İslâmiyet esaslarını bugün Arap memleketlerin de tatbika çalışılan çeşitli sistemlerle karşılaştırarak kendi siyasi görüşlerini savundukları anlaşılmaktadır. Mesela Abdünnasırın Mısırda tatbike başladığı ve "Sosyalist Devrim" adını verdiği tedbirlerin Kur'ana uygun olup olmadığına dair muhtelif Arap memleketleri uleması arasında bir tartışma alıp yürümüştür. Bu sosyalizm hareketinden ürkmüş görünen diğer Arap rejimleri, sosyalizm ile islamiyetin bağdaşamıyacağını, iddia etmektedirler. Şamda son darbeden sonra vazifesine iade edilen ve daha evvel Abdülhakim Amr tarafından Diyanet işlerinden uzaklaştırılmış bulunan Müftü Şeyh Ebulyusr Abidin, bu konuda bir fetva vermiştir. Bütün Suriye. Lübnan, Ürdün camilerinde vaızların başlıca konusunu teşkil ettiği bildirilen bu fetvada Müftü Abidin, bütün devletleştirme hareketlerinin ve ferdi mülkiyete halel getirebilecek mahiyetteki tedbirlerin Kur'ana ve Hadise aykırı olduğunu iddia etmektedir.

Buna mukabil Kahirede Elezherin rektörü mesabesinde bulunan Şeyh Mahmut Şaltut ise Abdünnas hükümeti tarafından alınan sosyalis tedbirlerin hepsinin şeriata uygun olduğunu nâtık bir fetva vermiş bulunmaktadır.

Bu mücadelede devlet başkanları da şahsen taraf tutmuşlardır. Meselâ Abdünnasırın muttasıl Elezher uleması ile tamasa geçip, kararlarını dikte etmesine mukabil, Suudi Arabistan İstihbarat Bakanlığı, yayınlar dığı bir tebliğde Kıral Suudun sosya lizmi islamiyet esaslarına aykırı bulduğunu bildirmektedir. Diğer taraftan Irak Başbakanı Abdülkerim Kasım henüz bu mücadeleye doğrudan doğruya karışmamışsa da, son beyanatında, Cezayirlilerin aç çıplak mücadele etmelerine mukabil bir takım Arap şeyhlerinin altın içinde yüzmelerinden bahsetmiştir. Bu da, ken disinin Elezher doktrinine meyyal ol duğunu göstermektedir.

Elezhere karşı

Kıral Suudun Medinede yeni bir is lam üniversitesi açmaya karar verdiği bildirilmektedir. Haberde» Kur'anın en dürüst ve isabetli şekilde ancak bu üniversitede okutulabileceği belirtilmekte, dolayısıyla başka yerlerdeki dini tedrisatın yabancı doktrinlerin tesiri altında bulunduğu ifade edilmektedir.

Abdünnasır bu meydan okumaya derhal yeni bir kararla cevap vermiştir. Hükümetin görüşlerini aksettiren Elehram gazetesinin bildirdiğine göre, Mısırda bir İslâmi Tetkikler Akademisi açılmak üzere harekete geçilmiştir. İslamın bütün mezhep ve tarikatlarının en yetkili mümessillerini bir araya getirecek olan bu akademide "Kur'anın aydınlığında günümüzün ekonomik ve sosyal doktrinleri incelenecektir." Akademi üyelerinin tetkikine sunulacak ilk mesele bugün "Mısırda tatbik edilmekte olan sosyalist devrimin islamiyete mugayir olup olmadığı" meselesi olacaktır.

Cemâl Abdünnasır
Reformcubaşı

İlk bakışta pek geç kalmış bir ditil münakaşa gibi görünen bu çekişmenin, çeşitli siyasi sistemlerin kendilerini savunmalarından, bilhassa monarşik ve feodal rejimlerin Kabi-ede girişilen sosyalleştirme hareketinin sirayetinden duydukları endişeden ileri geldiği pekâlâ anlaşılmaktadır. Arap memleketleri, dini siyasete alet etmeyi milli hudutları içinde de bırakmayıp uluslararası mücadele sahasına getirmiş bulunuyorlar. Bu şartlat altında yalnız monarşi ve feodalitenin değil, fakat aynı zamanda Abdünnasırın iddia ettiği "Sosyalist Devrim"in de daha nerelerde, ne derekelerde olduğu görülmüyor mut

Başarı: Cezayir!.

Fransada Cezayirlilere karşı girişilen ağır tenkil ve tazyik politikasının bütün dünyada uyandırdığı tepki, tesirlerini göstermiştir. Fakat bunda, Arap Birliğinin ve çeşitli memleketlerin müracaatlarından ve nihayet Birleşmiş-Milletlerde bu tutuklulara siyasi suçlu muamelesi yapılması hakkında alman karardan çok, Fasın Pariste giriştiği teşebbüs amil olmuş gibi görünmektedir.

Bu konuda iki Kuzey Afrika memleketinin, Fas ile Tunusun kombine bir hareketine şahit olunmuştur. Habip Burgiba, tam zamanında Bizerte meselesini tazelemiş ve bunun Cezayir ve Cezayirli tutuklular işine sıkısıkıya bağlı olduğunu ihsas etmiştir. Öte yandan Fas Kiralı II. Hasan, Fransada açlık grevi yapan Cezayirli liderler meselesini görüşmek üzere üç Bakanım ve yetkili müşavirlerini Parise göndermiştir. Faslı Ba-anların temaslarından sonra Fransız hapishanelerinde açlık grevi yapan Cezayirliler yavaş yavaş grevden vazgeçmeye başlamışlardır. Sonunda Muvakkat Cezayir Hükümeti üyelerinden Bin Bella ve arkadaşlarının da greve son verdikleri öğrenilmiştir. Bunların pek yatanda özel bir kliniğe sevkedilmeleri ve hattâ serbest bırakılmaları beklenmektedir. Zira, açıkça ifade edilmemekle beraber, Cezayirliler yeni müzakerelerin başlaması için bu liderlerin tahliyesini peşin şart olarak ileri sürmektedirler.

Hâdisede Fransa nihayet dünya kamuoyunun tesirine başeğerken, Fas da üzerine düşen kutsal bir vazifeyi başarmış oluyor. Zira, hatırlarda olduğu gibi Bin Bella ve arkadaştan Fas Kiralını alt bir uçakla Fasdan Tunusa giderken, hile ile Cezayire indirilip tevkif edilmişlerdi.

Sovyetler

Washington mülâkatı

Federal Batı Almanya Başbakanı Konrad Adenauer bin güçlükle koalisyon kabinesini kurduktan sonra, ilk is olarak Washington'u ziyaret ederek Başkan Kennedy ile üç gün süren müzakerede bulunmuştur. Adenauer ile Washington'a giden Savunma ve Dışişleri Bakanları da Amerikalı meslekdaşları ile görüşmüşlerdir.

Müzakerelerden sonra yayınlanan

tebliğde . heyecan verici bir nokta yoktur. Başkan ile Başbakanın anlaştıkları bildirilmektedir. Bu anlaşma hangi noktalardadır? Normal ve mâkul şartlar içinde Sovyetlerle müzakereye girilecektir. Ancak Batılıların Berlin üzerindeki hakları ve Batı Berlinin Batı Almanyaya bağlılığı hiç bir zaman münakaşa konusu edilmiyecektir

Kennedy-Adenauer görüşmelerinin şu neticeleri de verdiği-tebliğde kaydedilmemekle beraber- anlaşılmaktadır:

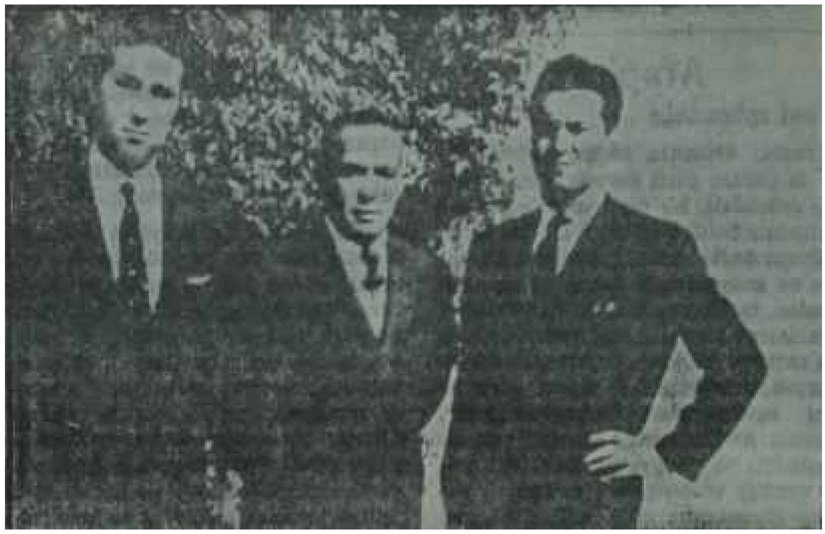
Sovyetlerde yalnız Berlin meselesi görüşülecek, Avrupa güvenliği ve hudutlar gibi sair meseleler bugün için ele alınmıyacaktır. Bu, bir yandan Almanya, Avrupa güvenliği ve silâhsızlanma meselelerini topyekün mütalâa etmek isteyen Sovyet tezinin reddi, diğer taraftan müzakerelerde Avrupa güvenliği bahsine temas edilebileceğini ihsas etmiş olan Birleşik Amerika tarafından verilen bir tâviz gibi görünmektedir.

Bundan başka, bugün için Sovyetlerle müzakereye girmenin biç bir faydası olmadığım savunan General De Gaulle'ün görüşü de Kennedy-Adenauer müzakerelerinde bir yana bırakılmıştır. Önümüzdeki hafta Mac Millan-De Gaulle- Adenauer arasında yapılacak olan görüşmelerde Fransız Cumhurbaşkanının bu hususta ikna edilmesi kararlaştırılmıştır.

Atom silâhlan meselesinde şimdilik bir anlaşmaya varılamamıştır Bilindiği gibi Adenauer, Amerikanın müttefikleri elinde bulunan atom silâhlarının, gerektiği zaman, Amerikan vetosuna uğramadan kullanılabilmesini istemekteydi. Adenauer bunu Kennedy'ye kabul ettirememiştir. Atom silâhlarının ne zaman kullanılacağını tayinde el'an Amerika selâhiyetli kalmaktadır.

Bunlar Kennedy-Adenauer mülâkatinin havasından, bu müzakerelerle ilgili beyanlardan ve kısmen de tebliğden anlaşılan noktalardır.

İki Devlet adamı başka ne gibi bahisler üzerinde durmuşlardır? Herhalde Sovyetlerin bu kere Baltık üzerinden giriştiği manevra söz dışı bırakılmış değildir. Halen Sovyet Rusyada bulunan Finlandiya Cumhurbaşkanı Kekkonenin ve Norveç Dışişleri Bakanının avdetlerinde daha iyi belirecek olan bu manevranın hakiki hedefleri hakkında da fikir teatisinde bulunulmuştur.

Cezayirli lider Bin Bella ve arkadaşları
Gandinin izinde

Sibiryada randevu

Almanyadan ve Almanyanın müttefiklerinden gelecek bir tecavüz ihtimali karşısında alınacak askeri tedbirleri kararlaştırmak üzere Sovyet Rusya ile Finlandiyanın istişarelerde bulunacaklarını tasrih eden 948 tarihli Fin-Sovyet anlaşması gereğince Moskova, 30 Ekimde Helsinkiye bir nota vermiştir. Bundan sonra, duruma konuşmak üzere Fin Dışişleri Bakanının Moskovayı ziyareti ve Finlandiya Meclisinin feshedilerek yeni seçimlere gidileceğinin bildirilmesi Sovyetleri tatmin etmeyince, bu sefer bizzat Cumhurbaşkanı Kekkonen Rusyanın yolunu tutmuştur. Ancak, ziyaret gayet teklifsizdir. Halen Asya Rusyasında bâkir topraklar meselesini incelemekte olan Krutçef, Kekkoneni kendisine Novosibirskde mülâki olmaya dâvet etmiştir.

Bu arada Norveç Dışişleri Bakanı da Sovyet Rusyaya gitmiş bulunmaktadır. Lange de Krutçef ile görüşecektir, fakat ancak on gün kadar sonra... O zamana kadar Bakan için Rusya dahilinde bir gezi tertiplenmiştir.

Sovyetler, Batı Almanyanın da iştirakile bir Baltık kumandanlığı kurulması teşebbüslerinden sinirlenmiş görünmektedir. Bu vaziyet dahilinde Finlandiyadan tekrar üs isteyebilirler. Hattâ belki Finlandiya Meclisinin biraz daha sola kayması kendilerince matluptur. Fakat her ne olursa olsun, bu son Sovyet manevrası, Batı müdafaasının Kuzey ucunu istihdaf eder gibi görünmektedir. Bu kanattaki müttefikleri yıldırmak ve bu suretle savunma kalkanında bir gedik açmak... Bütün bu niyetler, önümüzdeki Batı-Dogu müzakerelerini kolaylaştıracak bir hava yaratacak mahiyette değildir. Sovyetler de bunu bilmektedir.

Nitekim Sovyetlerin bu plânlarını tamamlayıcı Ur Jestini daha kaydetmek mümkündür. Sovyet Rusya uzun zamandan beri nükleer denemeleri durdurma müzakerelerine yanaşmadığı, bunun umumi silâhsızlanma bahsi içinde ele alınması lâzımgeldiğini ileri sürdüğü halde, şimdi bu müzakereleri kabul etmiştir. 28 Kasımda başlıyacak olan görüşmelerde, Baltık üzerindeki manevrayı tamamlayıcı olarak tekrar Avrupada ve Kuzey bölgelerinde atom silâhlarından tecrit edilmiş bölgeler ihdası tekliflerinin Sovyetlerce yenilenmesi ihtimali vardır. Nitekim Kennedy-Adenauer mülâkatinde de bu ihtimal hesaba katılarak Sovyetlerle girişilecek müzakerelerde yalnız Berlin meselesinin konuşulması hakkında âdeta koruyucu Ur karâr alınmış bulunmaktadır.

K A D I N

Ankara

Kadının kalkınması

Kır saçlı adam biraz düşündü, sonra kelimelerin üzerinde durarak konuşmağa başladı:

"— Öyle zannediyorum ki, Anadoluda kadının kalkınması herşeyden önce kendi kendisini iyi tanımasına bağlıdır. Anadoluda kadın herşeye rağmen bir Varlıktır. Hele ananesine bağlı olarak tetkik edildiğinde bu kıymet daha iyi anlaşılacaktır. Birçok doğu illerinde, aşiretlerde kadına verilen kıymeti görmüş olsaydınız, şaşardınız."

Kendisini dinlemekte olan gazeteci, dudaklarının ucuna galen kelimeleri konuşmadan edemedi:

"— Evet ama, ben karaçarşaf - tan, cadının köle gibi kullanıldığı, satıldığı, hiçbir medeni hakkım kullanamadığı yerlerden bahsetmek istiyorum.."

Kır saçlı zat, gazeteciye şöyle bir baktı, sonra kendinden emin insanlarla sâkin tavrı ile, yine aynı tonda sözlerine devam etti:

"— Dış tesirler altında ve siyasi, iktisadi bir takım faktörlerle mâsum eski âdetler, ananeler, bazı yerlerde hakikaten şaşırtıcı bir şekilde değişmiştir. Meselâ, karaçarşafı ele alalım: Karaçarşaf Türk kıyafetine, Türk ananelerine tam mânasıyla yabancıdır ve memleketimize âdeta zorlanarak, emirle, fermanla sokulmuştur. Şimdi ben, karaçarşaf giyinmeli Korunda olduğunu sanan kadının bunu bilmesinde fayda görüyorum. Bugün birçok kötü âdetlerden, gayrimedeni kıyafet veya tutumdan kurtulmak istiyorsak, ilk önce, bunların nereden çıktığım bilmemiz şarttır."

Heyecanlanmıştı. Devam etti:

"— Anadoluda kadının sosyal hayatı esaslı bir araştırma konusu yapılacak olursa, görülecektir ki, bugün şikâyet konusu olan birçok şeyler Türke yabancı menşelidir. Bunun yanında bizim çok güzel eski âdetlerimiz, ananelerimiz vardır. Gaye elbette ki bu ananelere dönmek değil, fakat bunları temel olarak ele alıp, modernleştirmek yoluna gitmektir. Kıyafette olsun, âdetlerde olsun, yenileşme daima sindirile sindirile. telkinle, sabırla ve büyük bir incelikle yapılmalıdır. Anadoluyu tanıyan bir insan sıfatıyla, zorlamaların başarılı sonuç vereceğine inanmıyorum Ne var ki işin ucunu bırakmamalı, işi plânlı şekilde tâkip etmeli ve özellikte bu konuda Anadoluda faaliyet gösteren derneklerin birbirleriyle ve Milli Eğitimle işbirliğini gerçekleştirmelidir. Bu işbirliği olmadan derneklerin kendi başlarına elle tutulur bir sonuca varmaları bence imkânsızdır."

Kuvvet, birlikten doğar

Kır saçlı zat, Kars Valisi Fikret Ersanlı idi. Bitirdiğimiz hafta içinde Ankaraya bir iş için gelmiş bulunuyordu. Bir AKİS muhabiri, kendisini Yenişehirde bir otelin salonunda yakaladı ve Türk kadınının kalkınması konusunda fikirlerini sordu.

Fikret Ersanlı usun yıllar Anadoluda, özellikle Doğu Anadoluda dolaşmış ve bu arada sosyal meselelerle yakından ilgilenmek fırsatını kaçınmamıştır. Son olarak Karsta Türk Kadınlar Birliğine bir lokal temin etmiş ve Karsı ziyarete giden T.K.B. Merkez İdare Heyeti temsilcilerine kadının sosyal bakımdan kalkınmasını sağlıyacak ilgi çekici tavsiyelerde bulunmuştur. Ersanlıya göre, iyi ve programlı bir şekilde çalışabildikleri takdirde, kadın derneklerinin Anadolunun küçük şehirlerinde faydalı olacakları açıktır. Ancak, bunları merkezden idare etmek, güzel prensip kararlarıyla yürütmek daima mümkün olamamaktadır. Mahalli teşkilatların memleketin ihtiyaçlarına ve bünyesine göre hareket etmesi şarttır. Meselâ bir Türk Kadınlar Birliğinin Karata Kut Sanat Enstitüleriyle, Türk Kültür Ocaklarıyla işbirliği yapması elzemdir. Kız Sanat Enstitülerinin bütün Anadoluda Türk kadınına yaptığı hizmet hakikaten pek büyüktür. Kıyafet konusunda Türk Kadınlar Birliğinin Kız Sanat Okullarıyla elele • ererek çalışması mümkündür. Bir yandan karaçarşafla telkin yoluyla mücadele edilirken, bir yandan da Türk tipi sade ve rahat, aynı zamanda cazip kıyafetler ortaya atmak, bunların. reklâmını yapmak yerinde bir harekettir. Kadını muhtelif sebeplerle faaliyet merkezlerine çekmek, bir yandan da telkinde bulunmak, başarıya götürecek en kısa yoldur, Okuma - yazma kursları da daima biçki - dikiş, ev ekonomisi faaliyetleriyle beraber yürütülmeli, birine gelen diğerlerinden istifade edebilmelidir.

Fikret Ersanlı birden yerinden fırladı. Ankarada yapılacak bir sürü işi vardı. Çıkarken, neşeli bir sesle ilave etti:

"— Biliyor musunuz, Karsta karaçarşaf hemen hemen yoktur. Kars uyanıktır."

Moda

Örgü takımlar

Yılın en moda ve en şık kıyafeti, örgü takımlardır. Zaten son yıl'

Çarşaflı kadın hava alanında
Ak'la kara

Değişen Dünyada Erkek

Jale CANDAN

İlkokul öğrencisi olan kızım birgün okul dönüşü, elindeki bez ve mukavvadan yapılmış kutuyu bana göstererek:

"— Bugün aile bilgisi dersinde bir erkek arkadaşım yardım etti, dikiş kutumu diktim, bitirdim" dedi.

Onun hesabına üzülerek, dikiş dersinde kızların erkeklere yardım etmelerinin çok daha normal olacağım söyledim, fakat kızımın bu konuda en ufak bir aşağılık duygusu yoktu.

"— Bizim sınıfta erkekler daha iyi dikiş dikiyorlar" diye cevap verdi.

Onlar kutularını çoktan bitirmişlerdi!

Düşündüm: Biz çocukken, erkek arkadaşlarımız iğne tutmasını beceremezlerdi ve biz de bunu pek tabii karşılardık. Hoş, dünyada herşey süratle değişiyordu ya... Geçenlerde, berber dükkânında çalışan incecik, ufak tefek bir genç kız eve gidip odun kıracağını söylemişti. Onu işitenler merakla, bu işi nasıl başaracağını sordular. Kız güldü. Evde erkek yoktu, gerektikçe bu işi de yapıyordu. Hem, odun kırmayı çok kolay, üstelik te dinlendirici buluyordu.

Demek ki herşey bir eğitim meselesidir. İsterlerse erkekler pekâlâ iğne tutabilirler, incecik kızların odun kırabilecekleri gibi... Gaye, elbette ki işleri tersine çevirmektir. Erkeklere dikir diktirtip, kızlara evin ağır işini yaptırtmak değil. Mutluluğun, bugünün ağır şartlar rına rağmen, kadının kadınlığını ve erkeğin erkekliğini kaybetmemesine bağlı olduğunu hepimiz biliyoruz. Tanınmış bir psikiyatr, kadınlara şu nasihatte bulunmuştu: Zamana uymak istiyorsanız kendinizi fareden korkmamaya alıştırınız. Ama eğer mutlu olmak istiyorsanız, Ur erkeğin yanında fareden korkar görünmenizin şart olduğunu da unutmayınız...

Ben öyle zannediyorum ki bazı erkekler fareden korkarlar, ama buna hiçbir zaman belli etmemişlerdir. Bu, küçük yaştan gördükleri eğitimin Ur sonucudur, Eğitim belki yaradılıştan da önemlidir ve bizim "erkeklik" veya "kadınlık" telâkkilerimizde rol oynamışlar. Gaye elbette ki işleri tersine çevirmek değildir. Ama bugünün ihtiyaçlarına, bugünün zaruri yaşayışına göre, telâkkilerimizde ister istemez bir değişiklik olmuştur. Eğitimi de buna uydurmak şarttır. Kız çocuklarımız için daha kolaylıkla kabul ettiğimiz bu değişikliği, erkek çocuklarımızda henüz tatbik edemiyoruz. Kızlarımızı bugün eskisi gibi evde kapalı yetiştirmiyoruz. Onların çıt kırıldım, fazla nazlı, fazla hassas, beceriksiz olmalarını makbul saymıyoruz. Aksine, becerikli olmalarım, hayatlarım kurtarmalarını mutluluğun bir şartı olarak görüyoruz.

Ev kadınları bugün içerde ve dışarda çalışıyorlar, ailenin maddi ve mânevi bütün yükünü eşleriyle paylaşıyorlar. Eskiden yalnızca erkekleri ait olan birçok işleri de, ince işlerle beraber yürütüyorlar. Bu hal böyle iken, erkeğin, yardımcı olarak esinin bazı işlerini paylaşmasını toplumumuz henüz tam mânasile hazmetmiş değildir. İşte bu yüzden içerde ve dışarda çalışan birçok kadınlar bugün çok ağır bir yükün altında ezilmektedirler. Hata, eğitimdedir. Bata, erkek çocuklarım hâlâ ölü bir zihniyete bağlı olarak yetiştiren annelerdedir. Evet, belki erkek çocuklar da tıpkı kız çocukları gibi ilkokulda elişleri yapmasını, çay pişirmesini öğreniyorlar ama, anneleri, evde onlara gene de bir düğme bile diktirtmemektedirler. Erkek çocuklar, evin her türlü işinden ve evin gündelik mesuliyetlerinden uzak yetiştirilmektedirler. Halbuki değişen bir dünyada erkek, bugün artık yalnızca evine para getiren, biraz korkulan ve üç tanınmıyan yarı yabancı adara değildir. O, bugün evin içinde yaşıyan, zevkleri ve, mesuliyetleri eşi ve çocuklarıyla paylaşan bir büyüktür. Para getirdiği nispette değil, eviyle ilgilendiği nispette sevilir. Şahsi çabasıyla evini daha güzel, daha sevimli yapmaya çalışır. Eşinin yükünü hafifletecek seklide ons her an yardımcı olabilir. Evinde daim» yapacak bir işi vardır, çünkü evin mutluluğundan o da eşi derecesinde mesuldür.

Değişen bir dünyada kadın nasıl evinden dışarıya çıkarak erkeğe yardımcı olmuşsa, erkek te evine yaklaşmıştır ve esinin mesuliyetlerini paylaşmıştır. Çocuklarımızı bu yeni zihniyet içinde yetiştirmekte fayda vardır.

larda birçok şık kadınlar, sabahtan aksama kadar yün kıyafetler içinde yaşamayı âdet edinmişlerdir. Sveter - etek modası, yumuşak ve rahat yün elbiseler, yün mantolar, kadınlar için giyimi bir hayli kolaylaştırmıştır. Fakat 1961 - 1962 yılının örgü takımlara getirdiği özellik, bunların en giyimli Ur yerde de kullanılır şekle girmesidir. Lâme blûzlar, lâme kol kapaklan veya pırıltılı sutaşlarla süslenmiş dümdüz örgü takımlar bugünün en sık bir öğleden sonra veya gece kıyafetidir Fakat örgü takımlar da kendilerine has bir moda hattı tâkip etmektedirler.

Meselâ yün blûzlar ve sveterler bu yıl yumuşak ve rahat bir seklide eteğin üzerine düşürülmektedir. Bel, hareket halinde iken gösterilmektedir. Bel girintisi ayrıca oyulmamıştır. Gene bu yıl iki çeşit Örgü göze çarpmaktadır. Bunlardan biri, bildiğimiz makine örgüsü veya makineyi hatırlatacak seklide sık ve düzgün bir el örgüsüdür. Şanel tipinde giyimli öğleden sonra veya spor sokak tayyörleri için bu örgü çok kullanılmaktadır ve daha ziyade kumaş hissi vermektedir. Meselâ bu örgü ile örülmüş bir sokak tayyörünün üç parçası vardır: Etek, kolsuz bir blûz ve ceket Ceketin kenarları, cepler başka renkte bir sutaşla süslenmiştir. İkinci tip örgü, yılın yeniliğidir ve tığ işini ön plâna çıkarmıştır. Geçen yıllar tığ işi yalnızca giyimli blûz ve bazı kokteyl elbiselerinde görüldüğü halde, bu yıl ona birçok sokak ceketlerinde, mantolarda, spor ve aynı zamanda giyimli tayyörlerde rastlanmaktadır. İnce yünle yapılmış düz bir tığ işi tayyör, sık bir kumaş bluzla en şık yerlere gidebilmektedir. Kalın yünlerle yapılan tığ işi ise, spor ceket, manto ve spor tayyörler için biçilmiş kaftandır. Spor kıyafetlerle aynı örgüden yapılan yün bereler de çok modadır. Tığ işiyle yapılmış sveterlerin ön kısımları V harfi seklinde önden hemen bele kadar açıktır ve uzun kollu, ufak bir kısmı kapalı bir yelek hissi uyandırmaktadır. Tığ işi yünler ekseri yakasızdır, sutaşlarla veya değişik bir eşarpla süslenmiştir. Yakalı yün tayyörlerde de zaten yaka arkaya loğru kaçıktır ve şık bir bluzla, beraber değişik bir kolye, bir zincirli saat veya bir kravat süs olarak görülmektedir. Yün eteklerin içi astarlandığı takdirde, vücudun biçimini alması tehlikesi de çok azdır. Örgü modası şık ve pratik olduğu kadar da ekonomiktir. Teni moda, birçok kadınlara, en şık kıyafetlerini, abiye tayyörlerini kendilerinin ve ucuzca yapmalarını temin etmiştir.

KİTAPLAR

Gide Gide 3

Harran - Hoyrat - Mayın *ve* Irıp

(Fikret Otyamın gezi notları, Forum Yayınları, Doğuş Ltd. Mat' baası, Ankara 1961, 158 sayfa, 500 kuruş)

Fikret Otyam Güzel Sanatlar Akademisi mezunu bir ressamdır. 1953'den önceki yıllarda hayata ressam olarak atılmayı düşünmüş, liseyi bırakıp Akademiye girmiştir. Geçim sıkıntısı sırtına binince tesadüfen gazeteciliğe başlamış, o günden bu yana da adı gazeteciye çıkmıştır Yıllar yılı İstanbulun Bâbıâlisinde, daha sonra da yıllar yılı Ankaranın adı şimdi Şinasi olan Rüzgârlı Sokağında gazeteci olarak pabuç eskitmistir.

Otyam, ressam olarak da, gazeteci olarak da büyük şöhret değildir. Gerçi, her iki sahada da eserleri yabana atılmaz eserlerdir ama» gazeteci Fikret Otyamın çalışmaları boyunca bir başka yönü daha ortaya çıkmıştır ki bu, ressamlığını da, gazeteciliğini de gölgelemiştir. Fikret Otyamın bu yönü, röportaj yazarlığıdır. Ama gezi röportajları yazarlığı... Otyam, bu mârifetinin yanına bir de bu gezi röportajlarını kendi çektiği güzel fotoğraflarla süsleme mârifeti katmıştır ki. ortaya, gerçekten görülmeye ve okunmaya değer şeyler çıkmıştır.

Otyamın bugüne kadar kitap haline getirilmiş üç adet gezi notu vardır. Otyam, gezi notlarını, "Gide Gide" ana başlığı altında toplamıştır Gide Gidelerin birincisi, 1959'da kitap haline getirilen "Ha Bu Diyar" dır. İkincisi Gide Gide, 1960'da kitap haline getirilen "Doğudan Gezi Notları"dır. Üçüncü Gide Gide ise, önçekilerden farklı olarak iki ayrı gezi notunun bir araya gelmesinden or taya çıkan "Harran - Hoyrat - Mayın ve Irıp"tır. Otyamın üçü de kitap haline getirilmiş olan gezi not ları daha önce gazetelerde yayınlan mıştır. Ekmek parasını gazeteci ola rak kazanmakta olan Otyam, gaze teler adına yaptığı gezilerden sonra izlenimlerini sürekli röportajlar ha linde yayınlamıştır, Ne var ki bu notlar, gazete için gezi yazıları ol maktan çok uzaktır ve her seferinde yayınlandığı gazetelerde sırıtmıştır Otyam ne kadar gazeteci olmak id diasında olursa olsun, gazeteci değildir ve yazdıkları da gazete yazıları olmamıştır. Çocuğun adım koymak gerekirse, Otyamın yazdıktan, başlı başına birer sanat eseridir, Sanat eserlerinin ise yeri gündelik gazeteler değildir. Bu bakımdan da, gazetelerde yayınlanan Otyamın gezi notlan hep yadırganmış, hep hafife alınmıştır. Halbuki, sonradan bu notlar kitaplar haline getirildiğinde rahatlıkla görülmüştür ki Otyam, bir gazeteciden çok bir sanatkârdır, bir şairdir ve sıradan gazete yazıcısından öteye bir takım eserler vermektedir.

"Harran • Hoyrat • Mayın ve Irıp" adlı gezi notlan, iki büyük bölümden meydana gelmiştir. Bu bölümlerden birincisinde, yani "Harran • Hoyrat • Mayın" bölümünde Fikret Otyam, azıcık yalın bir memleket aydını olarak, 27 Mayıs 1960'dan hemen önceki günlerde yaptığı bir Güney • Doğu anadolu gezisinin izlenimlerini nakletmektedir. Her biri gerçekten birer sanat eseri olan fotoğraflarla süslenen bu büyük röportajda Otyam, D.P. devri zulmünden kaçmış bir gazeteci rolündedir. Çalıştığı Ulus gazetesi kapatılmış, Otyam işsiz kalmıştır, Ankarada durması kendince tehlikelidir. Sıkı Yönetim, meşhur Tahkikat Komisyonu o günlerde Ankaralı gazetecilere emdikleri sütü burunlarından getirtmek hususunda son derece 'mahirdir, Otyam ise, Ankaradan uzaklaşmayı çıkar yol bulmuştur. Ankaradan uzaklaşınca nereye gitsin? Çok sevdiği, iyi bildiği Harran illerine,,. Nitekim Otyam da böyle yapmıştır. Güneydoğuya gitmiş, otobüslerle, üçüncü mevki trenlerle bu bölgede bir süre dolaşmıştır. İşte Gide Gidenin üçüncü kitabının ilk bölümü bu gezinin izlenimlerini dile getirmektedir.

Fikret Otyam
Pabuç eskiten

Otyamın çok iyi bildiği o diyarlar lehçesinin hakim bastığı konuşma diliyle yazılmış bu izlenimlerde Ceylan Pınarı, Adana, Antep, Urfa, Maraş dolaylanma güzellikleri olduğu kadar çirkinlikleri de, zenginlikleri olduğu kadar fakirlikleri de dile getirilmiştir.

Yalın tabiat tasvirlerinden öteye, bölgenin dertleri ve meseleleri üzerinde de durularak kaleme alınmış olan bu gezide gördüklerini, konuştuklarını çok tatlı bir dille anlatan Otyam, o günlerin bağrı yanık halkını gerçekten bir sanatçı gözüyle görmüş, bir sanatçı gözüyle dile getirmiştir. Rahatça söylenebilir ki, günümüzün en iyi ve en başarılı gezi yazan Otyamdır. Otyamın gezi notlarında illâ da bir kusur aranacak olursa, bulmak hayli Zor olacaktır. Zor olacaktır ama, bulunması da büs bütün gayrimümkün değildir. Otyam, röportajlarında etrafı kadar da kendinden, kendine yakın olanlardan bahsetmekte ve zaman zaman insanı bezdirmektedir. Maamafih bu, kadı kızının kusuru gibi bir kusur olmaktan Öteye gitmemektedir, Otyamın kitabım okuyanlar, okuyacak olanlar, kitabın tümünden alacakları lezzetin arasında bu hususa pek de dik* kat etmiyeceklerdir.

Kitabın, yâni Gide Gidelerin üçüncüsünün ikinci bölümü Otyamın bir başka gezisinin, Karadeniz kıyılarında yapılmış bir gezinin izlenimlerinden ibarettir. Bu bölümde Otyam. o Güney Doğu Anadolunun insanına göre taban tabana zıt insanları, taban tabana zıt izlenimleri dile getirmektedir. Ancak, kitabın ilk bölümüyle İkinci bölümü arasında bir fark derhal kendisini hissettirmektedir. Bu fark, Otyamın iki bölge halkım ve meselelerini ayni yakınlıkla tanımamasından doğmaktadır. Güney Doğu Anadolu insanının ti canevini bilen Otyam, Karadeniz kıyısının cefakâr balıkçısını daha -ok kulaktan dolma bilgiyle tanımakta, dilini zoraki taklit etmektedir. Gördüklerini ancak içindeki sanatkâr Otyamın ifade zenginliğiyle yazdığından, röportajım okunabilir halde ayakta tutabilmektedir.

Sonuç olarak söylemek gerekirse, Gide Gide adlı serinin üçüncü kısmı, biri nisbeten zayıf, Öteki aksine son derece kuvvetli ve insanı içinden, tâ canevinden yakalayan ve kendisini âdeta zorla okutturan iki röportajdan meydana gelmiş bir kitaptır. Üstelik okunması son derece kolay, son deerce de ilgi çekicidir. İnsan Harranı, Ceylan Pınarını, Anzelhayı, Urfa dolaylarını görmemiş olabilir belki, ama Harran • Hoyrat - Mayını okumadan durmak gerçekten bir kayıptır.

S A N A T

Haberler

"O mâhiler ki derya içredir.."

İngiltere fatihi, ulu ozan İlhan Berkin türkçeye çevirdiği "Bernarda Alba'nın Evi" adlı oyunun son provaları yapılmaktaydı. Berk, oyunun gelişimini yakından izliyordu. Provalardan birine girdi. Salonun kuytuca bir köşesine sindi, oturdu. Sahnede prova devam ediyordu. Eserde bütün roller kadınlarındı. Kadın oyuncuların tümü de, en son modaya uygun, oldukça açık elbiseler giymişlerdi. İlhan Berk, provanın sonunun gelmesini sıkıntı içinde bekledi. Prova bitince sahneye yaklaştı, ayaklarını birbirine geçirip, her zamanki gibi bir soru işareti hâline geldi. Elden geldiğince nâzik bir eda ile:

"— Şey, efendim" dedi, "hanımefendiler, çok güzel oynuyorsunuz tabii. Harikulade! Bir diyeceğim yok buna... Yalnız, demek istiyorum ki yâni, bu elbiseleriniz biraz fazla açık. Eserin havasına uymuyor. Mümkün değil mi acaba biraz daha kapalı giyinmeniz?"

Cevabı, Bernarda Alba'yı oynayan Melek Ökte verdi:

"— Merak etmeyin İlhan bey, bunlar bizim günlük elbiselerimiz.."

Eserde, kapalı siyah elbiseler giyinileceği kayıtlıdır ve eser İlhan Berk tarafından türkçeye çevrilmiştir!

Öfkeliler

Ankaradaki genç sanatçıların en öfkelileri bir araya gelip bir dergi yayınlamaya başladılar. Adı "Değişim". İlk sayısındaki "Biz ve Onlar" adlı yazıda müthiş öfkeli olduklarını belirtiyorlar. Gerçi yazıda, neden dolayı, kime öfkelendikleri pek belli ve açık değil ama, gene de öfkeliler. Derginin bu öfke dışında sevimli bir hâli var.

Sanatsevenler Klübünde, her akşam olduğu gibi gene sanatçılar toplanmışlardı. Bir köşede öfkeliler vardı. Orta yerde ne öfkeli, ne öfkesizler oturuyorlardı. Öfkelilerin öfkelenme sebepleri arasında olduğu sanılan bir kaç sanatçı da bir başka köşedeydi. Gözucuyla birbirlerini denetliyorlardı.

Durum şimdilik fırtınadan önceki sessizliğe benziyor. Yana öbürgün bir fırtına kopabilir.

Bu durumu öğrenen, ne öfkeli ne öfkesizlerden biri:

"— Yahu" dedi, "partileri güç belâ hâle yola koyduk. Koalisyona razı ettik. Eh, biraz hava yatışacak, sinirlerimizin gerginliği gidecek diye seviniyorduk. Şimdi de sanatçıların mı öfkeleri kabardı? Nedir bizim suçumuz?"

Karaburçakın sergisi

Geçen haftanın sonunda İhsan Cemal Karaburçak, Türk - Amerikan Derneğinde bir resim sergisi açtı. Sergide, Bakanlığının son saatlerini yaşayan Ahmet Tahtakılıç da vardı. Resimler hakkında uzun boylu izahat aldı. Böylece, Tahtakıkçın resim kültürünün daha da derinleştiği umulabilir.

Sergide çoğunluk gene sanatçılardaydı. Turgut Uyar ve eşi, Salim Şengil, Salâh Birsel, M. Sunullah Arısoy, İlhan Berk ve eşi, ressam Ayşe Sılay ve eşi, Fuat Pekin, ressam Asuman Kılıç göze görünenler arasındaydı.

İkram, limonlu votkadan ibaretti. Bazı sanatçılar pek de memnun görünmüyorlardı. Biri, hayıflanarak başını salladı:

"— Resim sanatımız son yıllarda gittikçe bozuluyor efendim. Yazık, yazık oluyor. Ressamlarımızı korumak gerekir. Bakın mesela, bir limonlu votka! Olur mu bu? Oysa, ressamlarımızı korusak, resimlerini alsak, devlet elini uzatsa hiç bize limonlu votka ikram ederler miydi? Viski içebilirdik, martini içebilirdik, havyar yerdik. Resim sanatımızı kurtarmak lazım azizim."

Meydan Sahnesi

Meydan Sahnesinin oynamakta olduğu "Ay Mavidir" adlı oyun büyük ilgi topladı. Her akşam kapalı gişe oynanıyor.

Birleşmiş Oyuncular bu arada yeni oyunların hazırlıklarıyla uğraşıyorlar. Bugünlerde ele alıp çalışmaya başlayacakları oyun "Zafer Madalyası". Bu oyun bir süre önce İstanbulda Dormen Tiyatrosunda da oynanmıştı. Meydan Sahnesindeki oyunu da Haldun Dormen sahneye koyacak.

Oyunun, hemen hemen baştan sona amatörlerce oynanması için, Birleşmiş Oyuncular harekete geçmiş bulunuyorlar.

Oyunda rol alacaklar arasında bir iki ozanla yazarın da bulunacağı söyleniyor. Şimdilik adları açıklanmıyor ama, yakında kimlerin ne oyunlar oynıyacağı belli olacak!

Güller açar yüzümüzde

Genç hikâyeci Tarık Dursun K. bu yıl, Düşün Yayınevinin yayınladığı "Güzelavrat Otu" adlı hikâye kitabı ile Türk Dil Kurumu Hikâye ödülünü kazandı. İkibin Türk liralık ödülünü almak için de. epeydir uğramadığı Ankaraya geldi. Mahcubiyetinden törende hazır bulunmadı ama, ertesi günü Kurum veznedarının önünde paraları sayarak alırken hiç de utangaç görünmüyordu. Akşam üzeri bermütad Sanatsevenler Klübüne gidildi. Tarık Dursun K. yı görenler kendisini birer kere öptüler ve hoşgeldin dediler.

O sırada birkaç liseli genç içeri girdi. Arısoyu aradı. Düzenliyecekleri bir şiir günü için kendisinden bilgi almak istiyorlardı. Kimleri çağırmaları gerektiğini, kimlerin şiirlerinin okunmasının yerinde olacağını soruyorlardı. Bu arada liseli gençlerden biri:

"— Ümit Yaşardan da okuyalım mı efendim?" dedi.

Konuşmayı başından beri yakından izleyen Tank Dursun K. hemen söze karıştı:

"— Tabii, tabii okuyun" dedi. "Okunmaz olur mu? Yazdığınız adların hepsi ciddi kişiler. Ümitten de okuyun ki, antrakt yerine geçsin.."

Tarık Dursun K. - Ü. Yaşar Oğuzcan
Yeni ortaklar.

C E M İ Y E T

"Ekrem Alican ne yapıyor?" diyenlere bir Y. T. P. li cevap verdi:

"— Kuluçka gibi oturuyor, Y, T. P. li milletvekillerinin üstünde... Aman, kaçmasınlar diye..."

*

T)oğu milletvekillerinden çoğu çok efendi, çok rahat, çok sözü sohbeti yerinde kişiler. Biraz fazla kadın, kız konuşuyorlar ama, onu artık erkekliğe vermeli. İnsanın bir tek alışamadığı taraf, onlarda: Ağızlarını açınca, insan kendini kuyumcu dükkânında sanıyor. Pırıl pırıl, ışıl ışıl, altınü, som altın dişler... Altın merakı herkeste var, ama ağızda altın merakı!..

Doğu milletvekillerine ait çok şirin bir hikâye ortalıkta geziyor. Bunlardan birkaçı Başbakanlığa , gider. Karşılarında Sıtkı Ulay Paşanın bulunduğunu sanarak, dertlerini -dertleri neyse- sayıp dökerler. Dönüşte göklere çıkarırlar Sıtkı Ulay Paşayı, "aman ne anlayışlı, aman ne rakik, aman ne iyi adam " diye.

Gerçekten de Ulay Paşada bütün bu özellikler vardır. Yalnız o gün o saatte kendisi Mecliste bulunuyordu!.. Acaba kimdi o, "Ben Ulay Paşa değilim" demeyi bile akletmiyen. aklıevvel?..

*

Geçen gün Millet Meclisinde iki saat süren heyecanlı bir tartışmadan sonra, hayati bir mesele halledildi: Pazarlıklara, dalaşmalara, atışmalara paydos!

Mesele küçümsenecek cinsten değildi. Avrupaya bir heyet gidecekti... Senatodan 3 kişi mi olsun, milletvekillerinden 7 mi?.. Milletvekilleri, sa kız çiğner gibi çiğnediler bu konuyu... Bu kadar hayatî bir meselenin iki saatçık tartışmayla halledilmesi herkesi derin bir memnuniyete boğdu.

*

Herkes Ankarada yeni bir arkadaşlık keşfetti... Daha önce ihsanları birbirlerine sımsıkı bağlıyan silâh arkadaşlığı bilinirdi, mektep arkadaşlığı bilinirdi. Şimdi ise, Temsilciler Meclisi arkadaşlığı yâdediliyor.

Ömer Sami Coşarla Sami Taşman geçen gün birbirlerine "kıl çekiyorlardı", "Ah, o ne arkadaşlıktı fiyle!" diye...

Ayni arkadaşlığın, ayni güçle devam etmesinde mahzur var mı?..

*

Behiye Aksoy konuştu:

"— Aramızda bir büyüğümüz var!"

Geceydi, Göl gazinosu kalabalıktı. Salona üç arkadaşıyla Osman Bölükbaşı girmişti.

Behiye Aksoy devam etti:

"— Şimdi onun için bir türkü söyliyeceğim."

Türkü mealen şöyleydi: "Ne boyuma, ne huyuma göre yâr bulabildim."

İkinci bir türkü, birinci "uygun" türküyü tâkibetti: "Haaanem perişaaan"...

Kalk alkışlıyordu. Politakaya karışmış halk hicvi de öğrenmişti, şakayı da, gülmeyi de... Politikacılar bunları, henüz öğrenmemişlerdi. Bölükbaşı zoraki alkışlıyordu. Gene hazımlıydı, kendine göre. Ya Allah vermiye, onun yerinde Mehmet Ünaldı olsaydı, Behiye Aksoyun göreceği ve çekeceği vardı! Gece iyi bitti...

*

Vehbi Koçun hanımının dostlarına ak sık tekrarladığı iki mısra:

"Kuldan kula belâ gelmez, Hak yazmayınca"

"Haktan kula belâ gelmez, kul azmayınca"

*

Doğulu ağalardan Kinyaz Kartalın bir sözü: "Hayat, bir kere bile düşüp kalkmak için fazla kısadır."

Tam "ağaca" bir söz! Bunu bir ömürde değil, bir günde 48 kere düşüp 50 kere kalkan mütevazi vatandaşa anlatmak imkânsız, ağam!...

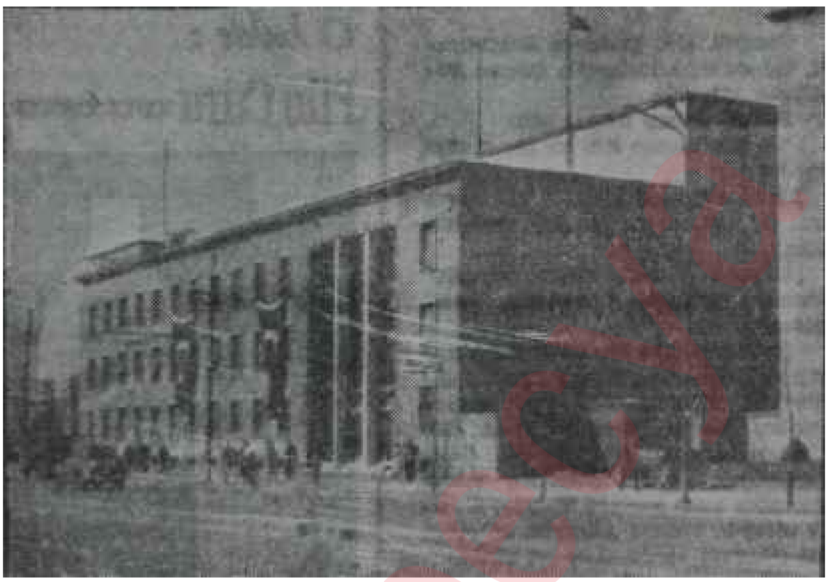

Behiye Aksoy - Osman Bölükbaşı
Bir, çiçek, bir böcek

Teşkilât

Eski hikâye

Türkiye Radyolarının bir çıkmazda olduğu kimsenin meçhulü değildir. Yıllardanberi bu meselenin halledileceği ümidiyle avunan dinleyicinin artık beklemeğe tahammülü kalmamıştır. Hele evvelki haftanın, sonlarında, cumartesi günü saat 22.4S sıralarında radyolarının başında bulunanlar, acı acı gülümsemekten kendilerini alamadılar. Spiker, 4. Haber Bültenini okuyordu. Henüz kabine belli olmadan A.P. li Bakanların adlarının ilanı ve Kâmuran Evliyaoğlunun Basın - Yayın ve Turizm Bakanı olarak tanıtılması, Türkiye Radyolarının durumunu çok iyi bilen dinleyici üzerinde soğuk duş tesiri yaptı. Dudaklardan şu kelimeler döküldü:

"— Radyolar... Kâmuran Evliyaoğlu!.. Hadi, hayırlısı..."

Ankara Radyoevi
Dertli dolap

Doğrusunu söylemek gerekirse, bu kısa süre içinde radyo meselesinin şipşak ele alınması elbette ki beklenemez. Fakat radyo müdürlükleri ve radyoların bağlı bulunduğu Basın - Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü için kulis faaliyetinin hükümetin kuruluşundan sonra hazırlandığı da bilinmektedir, Bu faaliyeti normal karşılayanların ilk aklına gelen soru, yeni Basın - Tayın ve Turizm Bakanının ne dereceye kadar radyo meselesiyle ilgileneceği sorusudur. Her şeyden önce bu Bakanın radyo meselesini ele alacak bilgi ve görgüye sahip olması gerek' mektedir. Eğer yem Bakan kalkar da particilik mülâhazalarile Türkiye radyolarının kilit noktalarına yeni tâyinler yaparsa, o zaman radyoların tarafsızlığa kavuşması gecikebilir. Radyoların, siyasî tarafsızlık bir yana, idare ve programcılık bakımından ıslahı gereken yönlerinin de yeni hükümet tarafından kısa bir süre içinde topluca ele alınması gerekmektedir»

Daha fazla beklemeye tahammülü olmayan bu işi hangi makamın veya makamların ele alması daha iyi olur? Herhalde Türkiye Radyoları - na verilecek çekidüzenin kararlaştırılması yalnız Basın • **Yayın ve Turizm** Bakanlığının işi değildir Seçimlerden önce Kurucu Meclise sunulan ve bir türlü kabul edilmeyen bir "Türkiye Radyoları ve Televizyonları Genel Müdürlüğü" kanun tasarısı vardır. Bu tasarının Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yeniden ele alınması şarttır, Bu kanun tasarısı hazırlandığı zaman bütün Bakanlıkları dolaşmış, bazı yerleri çeşitli değişikliklere tâbi tutulmuş, fakat her nedense Kurucu Meclisin onayını alamamıştır. Şu anda bu kanun tâbi tutulduğu değişikliklerle Türkiye Büyük Millet Meclisinde bir defa daha talihini denemek için tırasını beklemektedir.

İlk yapılacak işlerden biri. radyoların düzene sokulması işini Basın - Yayın ve Turizm Bakanlığına bırakmamak ve mevcut kanun tasarısını yemden hazırlayıp Meclise sunmaktır. Tasarıyı yeniden hazırlananın faydaları büyüktür. Çünkü çeşitli Bakanlıkların seçimlerden önce bu tasarıda yaptıkları değişiklikler hiç te işe yarar değişiklikler de--ildir.

Radyo meselesini halletmek için başvurulacak yollar nelerdir? Radyo idarelerinde değişiklik yapmak, işten anlayan bir iki kişiyi işbaşına getirmek, bol plâk veya bant satın almakı elemanlara verilen ücretleri arttırmak ve adam kayırmalara engel olmak Türkiye Radyolarının daha üstün bir seviyeye erişmesini sağlayabilir mi? Bu sorunun cevabı muhakkak ki müsbet olacaktır, Fakat geçmiş yıllardaki tecrübeler, yalnız bu hususların yerine getirilmesiyle radyoların mutlak bir düzene giremiyeceğini de göstermiştir.

doktor, bana bir çâre!

O halde ne yapılmalıdır? "Balık baştan kokar" dendiğine göre, her şeyden önce balığın başından işe başlamak gerekmektedir. Onun için, Türkiye Radyolarını Şasin Yayın ve Turizm Bakanlığından ayırmak, bağımsız, fakat yine Devlete

RADYOLARIMIZ

Nusret ALTUĞ
Ankara Radyosu Müdürü

İnsanlığa en faydalı icadlardan biri de hiç şüphesiz ki radyodur. 1896 yılında radyonun patentini alan Gugliemo Marconi, insanlık âlemine en büyük öğretici, eğitici ve eğlendirici bir eser kazandırmıştır. 1921 yılından bu yana bütün dünya milletlerince topluma çek faydalı bir hale getirilmiş olan bu cihazın bizdeki durumuna kısaca bir göz atarsak, şunları görürüz:

Yıl 1927... O zamanki P. T. T. idaresince Fransızlara kurdurulan telsiz telgraf ve radyo tertipli iki küçük istasyon, Ankara ve İstanbulda hizmete girmiştir. Deneme yayınlarından sonra bu işletme, Türk Telsiz Telefon Anomin Şirketi adı altında bir şirketin yönetimine verilmiştir. Şu halde bizdeki başlangıç Batı aleminden çok geri değildir.

Yıl 1936... Bu yıla kadar emekliyen radyo işletmeciliği, bir çok sebeplerle -idare, teknik, personel, program, işletme- gelişememiştir. 1936 yılında ise Türk Telsiz Telefon Anomin Şirketinin mukavelesi feshedilerek, radyo yayın işleri, P. T. T. idaresine verilmiştir. Yapılan plân ve etüdlere göre, 1937'de Batı âleminin en kuvvetli ve modern iki İstasyonunun Etimesgutta temelleri atılmıştır. Tesisat 1938 yılının Temmuzunda bitmiş, Eylül ayında işletmeye açılmış ve 120 Kw. Uzun Dalga memleket içi, 20 Kw. Kısa Dalga postası ile de memleket dışı yayınlara başlamıştır. Bu hizmetler 1940 yılına kadar P. T, T. Genel Müdürlüğü vasıtasile yürütülmüştür.

Yıl 1949... İstanbul Radyosu 150 Kw. güçlü Orta Dalgada çalışmak suretile Marmara, Trakya ve Ege bölgesine sesini duyurmuştur.

Yıl 1950... Dış memleketlere yayın yapan 20 Kw. lık istasyonun kifayetsizliği görülerek, 1950 yılında 100 Kw. lık istasyon yayına açılmıştır. Bu istasyonlardan başka, halen İzmir ve Erzurumda küçük takatli mahalli radyolarımız da vardır.

Radyolarımızın sevk ve idaresiyle ilgili kanunlar tetkik edilecek olursa, bu kanunların idare, işletme, program bakımından yeterli maddelerden, bu maddelere göre yapılmış ve çeşitli tesirlere göre değiştirilmez talimatlardan, mahrum olduğu görülecektir.

Bugün memleketin bir radyo plânı mevcut değildir. 1961 yılı Avrupa Birliği Radyo Haritasına bakılacak olursa, Uzun ve Orta Dalgada çalışan Radyo postalarının durumu bize yeterli ve sayfalarca yazıdan darha çok bilgi verecektir.

Radyo miktarında, kanunda, parada, personelde ve sanatta yeterlik olmadıkça medeni bir radyo işletmeciliği beklemek mümkün olamaz. Bunlara ilâve olarak, bu müesseselere birçok kapris ve menfaatlerin girmesi, radyolarımızı hedefinden uzaklaştırmıştır. Dış memleketlere hitaben yapılan günde 15 saatlik yayınlar ise, derhal halledilmesi gereken bir meseledir.

Ankara Radyosu 12-13, İstanbul Radyosu ise 3-4 milyonluk bir sahaya sesini duyurabilmektedir. Halen Uzun Dalga Ankara Radyosuna ilâve olarak yeniden yapılmış olan 120 Kw. lık posta ise, sâdece eski postayı yedekleyici durumdadır. Paralel çalıştırılırca belki yayın mesafesinde % 15-20 nispetinde bir artma olabilecektir.

Bütün bunlar, radyoların sevk ve idaresini özelliklerine göre teşkilâtlandıracak bir kanuna şiddetle ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Milyonların gazetesi, tiyatrosu, operası, öğretici, eğitici ve eğlendirici müessesesi olan radyolarımızın Anayasanın 121. maddesindeki esaslara göre teşkilâtlandırılması bir zarurettir. Bütçeye hiç bir yükü olmıyan ve zarar etmeyen bu isimsiz İktisadi Devlet Teşekkülünün elinden tutmamız şarttır. ait bir kuruluş haline getirmek şarttır. Buna da ancak bir radyo kanunu ile erişmek mümkün olabilir. Defalarca belirtildiği gibi, Türkiye Radyolarının bugünkü siyasi tarafsızlığı tamamen müsbet bir görüşe ve askeri idarenin sağlam prensiplerine dayanan bir tarafsızlıktır. Değilse ortada, radyoların, bir zamanlar olduğu gibi, bir partinin borazanı haline gelmesini önleyecek herhangi bir kaide veya kanun yoktur. Rad yo kanununun en büyük faydalarından biri bu olacaktır. Diğer faydalar da, radyoların işletmesi ve programcılığıyla ilgilidir. Bugüne kadar bir radyo kanunu hazırlamak için yapılan çalışmalar, incelemeler ve hattâ radyo idarecilerinin yabancı memleketlere yaptıkları seyahatlerde edindikleri bilgiler, Türkiye Radyolarının BBC'ninki gibi bir teşkilâta sahip olması gerektiği gerçeğini ortaya çıkarmıştır.

BBC'nin teşkilâtı ve tarafsızlığı nasıl korunmaktadır? BBC, İngiliz Devletine bağlı bir teşkilât olmasına rağmen, tüzüğü itibariyle siyasi baskılardan, onun bunun yersiz şekilde mikrofona sahip çıkmasından ve bugün Türkiye Radyolarının sık sık mâruz kaldığı kayırmalardan tamamen uzaktır. Bununla beraber hükümet daireleri BBC'ye başvurarak özel bildirilerinin yayınlanmasını istiyebilmektedirler. Tıpkı bizde olduğu gibi... Ancak, böyle konuşmalara yer verildiği zaman, BBC idaresi, bunların hükümetin isteği üzerine yayınlandığını dinleyicisine bildirmek hakkına sahiptir.

BBC'nin tüzüğünde, özel durumlarda hükümetin radyoyu tamamen kendi idaresi altına alabileceğine dair bir madde de vardır. Bununla beraber, İkinci Dünya Savaşının en şiddetli günlerinde bile İngiliz hükümeti radyoya el koymamıştır. Demek ki baştan kokan balığa yeni bir baş ararken Türkiye Radyolarına bağımsızlık vermekle işe başlamak ta kâfi değildir. Radyoları Basın - Yayın ve Turizm Bakanlığından ayırdıktan, bağımsızlığa kavuşturduktan ve diğer aksaklıkları düzelt-

tikten sonra üzerinde durulacak en önemli nokta, iyi niyettir. Bunun için de, idarecileri tarafsızlardan seğmek şarttır.

A dan Z ye kadar!
Programcılık ve idarecilikte bilgisizlik, yetkisizlik, küçüklük kompleksleri ve sorumlulukla yetkinin bir tüzükle belirtilmemesi bugün hiç te iyi niyetin ifadesi olmayan bir takım olaylara yol açmaktadır. Meselâ, sanatçıların radyo dışında kalmaları ve bilhassa müzik sahasında yetkisiz pazı kimselerin programlarda kolayca yer alamamaları gibi... Ayrıca Ankara, İstanbul İzmir Radyolarının idareleri baştanbaşa bir karışıklık içindedir. Kimin hangi işten sorumlu olduğu, kimin yetkisinin nerede başlayıp nerede bittiği bir türlü bilinmemektedir. Meselâ bir program müdürü hem söz, hem Batı Müziği, hem de Türk Müziği programlarından topyekûn sorumlu mu tutulmalıdır, yoksa ilgili şeflikler kendilerine ait programları kendi yetkilerine göre mi hazırlamalıdırlar? Bu mesele yıllardanberi halledilemediği ve tartışma konusu olarak kaldığı için şefler arasında sık sık çatışmalara yol açmaktadır.

Bu arada Ankara Radyosunda dost memleketlerle ilgili uzun ve sıkıcı programlar da almış yürümüştür. Meselâ, köylüye su kadar toprak dağıttığı, bu kadar yardım ettiği ısrarla belirtilerek İran Şahının Tahran Radyosunda hile kolay kolay yapılamayacak propagandası Ankara Radyosunda rahatça yapılmıştır!.. Mesela Eylülün son günlerinden birinde İstanbul Radyosunun üstündeki lojmanda yatmakta olan spiker uyanamadığı için o sabah yayma tanı 4 dakika geç başlanmış ve hiç bir idareci bu spikere ceza vermeye -sırf bu disiplinsizlikten ötürü- yanaşmamıştır! Uykusever spiker, haftalarca sonra, ancak ücretinin küçük bir kısmının kesilmesiyle yakayı kurtarmıştır!.. Sözün kısası, Türkiye radyolarım özel bir kanunla bağımsızlığa ve tarafsızlığa kavuşturduktan sonra yapılacak işlerden biri, her radyonun bünyesine göre bir iç tüzük hazırlamak ve görevliler arasında yetkileri ve sorumlulukları bölüştürmek olmalıdır. Ancak bu sayede çeşitli karışıklıkların önüne geçilebilecek ve radyo idarelerinde bir disiplin sağlamak mümkün olabilecektir.

Türkiye Radyolarım düzene sokarken atılması gereken üçüncü önemli adım, personel yetiştirmekle ilgili olmalıdır. Eğer bugün spikerlerden bazılarının sesleri miadını doldurduğu halde hâlâ dinleniyorsa ve bazı spikerler de, mikrofona çıkmamaları gerektiği halde, hâlâ konuşuyorlarsa ve hemen hemen bütün spikerler hata yapmakta birbirleriyle yarışıyorlarsa, sebebi, yetişmiş eleman yokluğudur. Eğer programların metinleri türkçe yanlışlarıyla dolu ise, bazı programlar isim ve muhteva bakımından her türlü zevkten ve radyoculuk anlayışından mahrumsa, İstanbul Radyosunda bugün dinlenebilecek durumda yalnız bir iki program varsa, sebebi, yetişmiş eleman yokluğudur. Eğer tasarruf zihniyetiyle radyo idare etmek isteyenler bulunuyorsa, heveslilere ve İstismarcılara program veren idareciler çıkıyorsa, bir Basın - Yayın ve Turizm Bakam oturduğu yerden verdiği emirle radyo idarelerinin nasılsa yerleşmiş bir iki kaidesini hâlâ bozabiliyorsa, bütün bunların sebebi, . yetişmiş eleman yokluğudur!..

Bu aksaklıkların dışında bugün radyo personelinin sosyal haklarım teminat altına alacak bir kaide bile mevcut değildir. Yetiştirilmediği ve bir güven duygusuna sahip olamadığı, üstelik, eline harçlık sayılabilecek bir ücret geçtiği için personel radyo işini daima ikinci plâna almakta ve radyo dışında başka işlerde de çalışmaktadır.

Bugün, radyo meselesinin ilim adamları, idareciler ve hükümet tarafından A'dan Z'ye kadar ele alınması ve radyolarda geçici bir düzeltme değil, devamlı ve kesin bir reform yapılabilmesi için son fırsat gelmiştir. Tasarı halinde Meclis kapılarında bekleyen Radyo Kanununu bir an önce yürürlüğe koymak, Anayasadaki ilgili maddenin de en kısa zamanda uygulanmasını sağlıyacaktır.

T İ Y A T R O

İstanbul

Bir tiyatro daha...

İstanbul, Oraloğlu Tiyatrosu ile, yeni bir tiyatro daha kazandı. Doğrusunu söylemek gerekirse, Oraloğlu topluluğu gecen mevsimdenberi faaliyetteydi. Pangaltı sinemasında, saat 18'de "6 Tiyatrosu" adı altında başarılı temsiller vermişti, Bu bakımdan şimdi İstanbulun kazandığı, Beyoğlunda, Tünele yakın sokaklar» dan birinin hemen köşesinde, büyük bir işhanının zemin katma yerleştirilmiş, 260 kişilik yeni bir tiyatro salonudur. Burada evvelce bir eğlence yeri, bir bar varmış.

Lâle Oraloğlunun bu küçük tiyatroyu ne emekler, ne gayretler pahasına meydana getirdiğini tahmin etmek zor değildir. Bir eğlence yeri» ni, sahnesi ve salonuyla, kullanışlı bir tiyatro haline sokmak için kimbilir ne mali yüklerin altına da girmiştir! Ama bu sefer en önemli zorluklardan birini yendiği de muhakkaktır. Zira özel sanat topluluklarının belini büken, binasızlıktır. Gişe gelirinin yüzde kırkını alıp götürdükten başka, her mevsim, kime kısmet olacağı pek kestirilemeyen tiyatro binası! Şimdi bu endişeden kurtulmuş, kendi malı olan bir binaya kavuşmuş olan Oraloğlu topluluğunun burada çalışmak, güzel oyunlar çıkarmak ve İstanbul seyircisini kendine bağlamaktan başka bir kaygusu kalmıyor. Geçen mevsim faydalı bir denemeden geçmiş olan Oraloğlunun büyük çalışma gücü, yılmak bilmiyen azmi ve sağlam sanat anlayışı bu işi başarmasına yetecektir.

Yeni bir İbsen

Oraloğlu Tiyatrosunun ilk temsili İstanbul seyircisine yeni bir İbsen tanıtıyor: Bizde şimdiye kadar oynanmamış olan "Denizden Gelen Kadın" -1888- Yetmişüç yıl sonra sahnemize çıkan bu eseriyle Norveçli dâhi, yeni bir sanat tiyatrosunun perdesini açmak ve hangi yolda yürümek istediğini göstermek için seçilebilecek en mühim yazarlardan biridir şüphesiz.

"Denizden Gelen Kadın". İbsen'in fikir ve tezden yana bugün 1-çin zamanaşımına uğramış görünen eserleri içinde, evlilik müessesesini hâlâ bir "değiş-tokuş", bir "alışveriş" zihniyetiyle gören toplumlarda, yankılar uyandırabilecek güçte bir oyun. Ellida'nın. aralarında büyük yaş farkı olan dul bir adamla, yetişmiş kızların babası Doktor Wangel'le evlenmeden önce gönül verdiği ve yıllarca unutamadığı denizci, aslında hayattan beklediklerini, 'umduklarını bulamayan nice hayalperest gen; kadınının büyüsüne kapıldıkları bilinmeyeni bilmek, tadılmamışı tatmak, memnu olanı yapmak, dar ufukları bırakıp enginlere açılmak arzusu değil midir? Nitekim bu arzu, onu gerçekten seven kocası, Yabancı ile gidip gitmemekte kendisini tamamiyle serbest bıraktığı zaman hava alan bir balon gibi sönüverecek, Ellida'ya o güne kadar farkında olmadan içinde yaşadığı cenneti, kendisini bekleyen huzur ve sükûn dolu saadeti, zevkli vazifeleri anlamak fırsatını verecektir.

İbsen, Norveç kıyılarının buğulu 7e loş havası içinde, vakasını usta* lıkla yürütmekte ve savunacağı fikri de son perdeye kadar seyirciden çok güzel saklamaktadır.

"Denizden Gelen Kadın" da Hâle Oraloğlu

Boşa gitmeyen emek

Sahnedeki oyun

"Denizden Gelen Kadın"ı Lâle Oraloğlu farketmemeğe imkân olmıyan bir itina ile, titizlikle sahneye koymuş. Teoman Orberkin şiir yüklü dekorları içinde en önemli olanı, İbsen kokusunu ve Kuzey kıyılarının durgun havasım seyirciye ulaştırıyor.

Oyuna gelince.. Ne yazık ki oyun, bütünüyle, rejinin ve dekorun yarattığı havayı tamamlıyamıyor. Bellibaşlı rollerde göze çarpan ya lüzumundan fazla dramatik, ya da, tersine, çok durgun ve heyecansız ifade, dengeyi bir türlü kuramıyor. Bütün rollere Lâle Oraloğlunun -son perdelerde normal dozunu bulduğu- canlı, duygulu oyunu hakim olabilseydi, "Denizden Gelen Kadın ' temsilleri mevsim sonuna kadar seyirciyle dolup taşabilirdi.

Bununla beraber Lâle Oraloğlu, ilk perdeler için tansiyonu yüksek -arkadaşlarının durgunluğu yüzünden de biraz teatral- oyunuyla da zevkle seyrediliyor. Lyngstrand'da Burçin Oraloğlu, Hilda'da Can Dirim temsilin gamlı havasına bir tazelik getiriyorlar. Boletta'da Ani Şahnazar rahat oyunu ve temiz diksiyonuyla dikkati çekiyor. Kısacık Ballested rolünde İbrahim Delideniz kusursuz bir İbsen kişisi. Sadri Alışık Yabancıya muhtacolduğu diri ve esrarlı hüviyeti ölçülü bir oyunla -Fantomalığa düşmeden- veriyor. Doktor Wangel'de Mümtaz Ener, bu tecrübeli ve değerli sanatçı, ne yazık ki silik kalıyor. Rolüne bir gecede hazırlanıp çıkmış gibi ürkek bir hali var. Tonlarının biteviyeliği, en küçük bir reaksiyona bile yer vermeyen oyunu seyirciye bu hissi veriyor.

Satıldı Ev

Ahmet Kutsi Tecerin Şehir Tiyatrosunda -şimdi Kadıköy bölümünde- oynanan yeni telif piyesi insanı hayal kırıklığına uğratıyor. "Köşebaşı" ve "Köroğlu" gibi sahnemize üstün değerde iki eser vermiş olan bir yazar, "Satılık Ev" gibi her bakımdan zayıf bir denemeyi ramp ışığına keşke hiç çıkarmasaydı...

Vaka Ankarada geçiyor. Kısa kısa ikişer tabloya bölünmüş. ÜÇ perde içinde canlandırılmak istenen, maddi - mânevi yorgunluklar sonunda, bir gün şiddetli bir "şok" geçirmiş, şuurunu kaybetmiş, bir yıl sonra iyi olmuş, sonra gene şuurunu kaybetmiş bir aile babasının, Fatin Kayanın hazin hikâyesi... Fatin Kaya için "durmuş" olan o bir yıllık

"Eğlence Resmi"!

Lûtfi AY

Tiyatro bir kültür ocağıdır, tiyatro bir mekteptir, tiyatro geniş halk toplulukları üzerinde en tesirli eğitim vasıtasıdır" vs., vs... Atatürk devrimleriyle beraber kulaklarımızı dolduran, sonraları bizim de başkalarına sık sık tekrarladığımız bu gerçeği resmen yalanlayan bir şey var: "Eğlence resmi"!

Bu, adı üstünde, Belediyenin "eğlence" yerlerinden aldığı bir vergi-. dir. Daha doğrusu tiyatronun, "eğlence yeri" sayıldığı günlerden kalma, bir derdi. Öyle bir dert ki yıllardan beri varlığını durmadan kemirir, bir türlü belini doğrultmasına imkân vermez.

Ödenekli Şehir ve Devlet tiyatrolarımız bu derdin acısını bilmezler. Çünkü "eğlence resmi"ne ya tâbi değillerdir, ya da Belediye bir eliyle aldığı bu vergiyi, öbür eliyle onlara geri verir. Gelgelelim özel tiyatrolar, üvey evlât durumunda oldukları için, böyle bir himaye de görmezler.

Oysaki Belediyenin himayesine en çok onların ihtiyacı vardır. Gişe gelirinden başka bir dayanakları, gelir kaynakları yoktur. Hemen hepsi kendilerine ait olmıyan binalarda, yüksek kira ödeyerek çalışırlar: Gişe gelirinin yüzde kırkından eksik olmıyan bir kira! Buna, en azından, yüzde on da telif hakkı eklenince, gelirin yarısı ellerinden gider. O kadarla kalsa iyi, Belediye de mahut "eğlence resmi" ile yakalarına yapışır. Bilet satış fiyatının yüzde onbeşini de ellerinden o alır. Böylece özel tiyatrolara gişe gelirinden kala kala ancak yüzde otuzbeş kalır. Bütün masraflarını bununla karşılamak, sanatçı ve teknisyenlerinin aylıklarını bununla ödemek zorundadırlar.

Bu şartlar altında özel tiyatroların gelişemiyeceklerini, sanat ödevlerini yerine getiremiyeceklerini, hattâ iflâstan kurtulamıyacaklarını yazdık, çizdik, dilimizin döndüğü kadar anlatmıya çalıştık. Tiyatro bir kültür hizmeti olduğuna göre Belediyeler özel tiyatroların ciddi sanat faaliyetinde bulunanlarına olsun el uzatmalıdır, yardım etmelidir dedik. Tesiri de, çok şükür nihayet görüldü: Özel tiyatro faaliyetinin en kesif olduğu İstanbulda Belediye -suyun, elektriğin, gazın, otobüsün fiyatını durmadan arttırdığı halde özel tiyatroların bilet fiyatlarım büyük bir hassasiyetle arttırmayan Belediye!- anlayış gösterdi. Özel tiyatroların âzami bilet fiyatlarını yedibuçuk liradan on liraya çıkarmalarına müsaade etti. Ama bir şartla...

Nedir o şart? Özel tiyatroların daha ciddi, daha muntazam çalışmaları mı? Repertuvarlarına her mevsim en az bir telif eser almaları mı? Yakın illere, ilçelere, bucaklara gidip tiyatrodan mahrum yaşayan yurttaşlara temsiller vermeleri mi? Telif haklarına saygı göstermeleri mi? Yoksa çalıştırdıkları sanatçılara, işçilere geleceklerini sağlama bağlayacak bir takım haklar tanımaları mı?

Boşuna yorulmayın, kırk yıl düşünseniz aklınıza gelmez: "Eğlence Resmi" olarak almakta olduğu yüzde onbeşi yüzde yirmibeşe çıkarmak!

Evet, iki milyonluk İstanbulu medeni bir şehir haline getirmek, iki milyon İstanbullunun ruhunu ve kafasını beslemek için gecesini gündüzüne katarak binbir güçlüğe, sıkıntıya katlanarak çalışan bir avuç sanatçıya İstanbul Belediyesinin yardımı budur. "Eğlence Resmi"ni yüzde yirmibeşe çıkarmak!

1914'de İstanbul Şehremini Operatör Cemil Paşa, ilk Türk Konservatuvarını kurmak için Antoine'ı İstanbula getirtmişti. Bugünkü Şehir Tiyatrosu onun tohumlarını attığı Darülbedayiden yeşermiş, serpilip gelişmiştir. Kırkyedi yıl sonra İstanbul Belediyesi de sanat tiyatrolarından kaldırılmasını beklediğimiz "Eğlence Resmi"ni yüzde yirmibeşe çıkarıyor! Bravo... Sanat anlayışımızla beraber Belediyeciliğimiz de -şu kısa zamanda- ne dev adımlarıyla İlerlemiş!

zaman içinde herşey, herkes değişmiştir. Geçim sıkıntısı karısını, evlerinin üst katını Amerikalılara kiralamak zorunda bırakmıştır. Çocuklar okumayı bırakmış, kendilerini içkili, danslı "parti"lere, "Amerikaya gitme" hülyalarına kaptırmışlardır. Karısı, vaktiyle babasının kâtipliğini etmiş, şimdi muhalif partiden milletvekili seçilmiş bir düzenbazın parlak vaatlerine kapılmıştır. Bir yıl içinde herkes, Fatin Kaya ile beraber, sanki aklını kaybetmiş, başka bir insan oluvermiştir. Sebep? Yazar, bunu zaman akımının toplum hayatına getirdiği gelişmelere, "zamana uyma çabası"na bağlamak istiyor. Ama herkes "zamana uyma" çabası gösteriyor da Fatin Kaya, şuuru yerine geldikten sonra, neden bunu yapamıyor, yapmıya çalışmıyor? Orası belli değil... Kırk yıllık namuslu karısı, kocasının evrakı arasında bulunmuş bir kadın mektubunu onun çapkınlıklarının bir delili sayıyor, bu kadar sudan bir bahane ile, o yaştan sonra, yakışıksız işlere kalkıyor da, o mektubun kocasına değil kayınbiraderine ait olduğu meydana çıkınca en küçük bir pişmanlık duymıya bile lüzum görmüyor, tuttuğu sakat yolda yürümeğe devam ediyor...

Herşey, görüldüğü gibi, pamuk ipliğine bağlı kalmış, her gelişme psikolojik bakımdan hazırlıksız. Herkes, yazar öyle istediği için, bir yıl içinde, kötüye doğru kaydıkça kaymış... Tek karakter sahibi, Fatin Kaya! Çünkü geçen zamanı o "yaşamamış", ötekiler "yaşamış"! Bu yüzden de bir melodram kişisi gibi herkese, herşeye öfkeleniyor, bağırıyor, çağırıyor ve nihayet -tahmin edileceği gibi- yeni bir "şok" la gene eski haline dönüyor, şuurunu tekrar kaybediyor.

Sahnedeki oyun

Bu kadar zorlama bir oyunu inandırıcı bir şekil içinde seyirciye sunmak kolay değildir. Nüvit Özdoğru,'kurtuluş yolunu, gençlere ait sahnelerde zamane çocuklarının "alâmerikan" yaşayışını ve mahalle esprisi ile süslü diyaloglarını değerlendirmekte, büyüklere ait sahneleri de koyu bir drama bulamakta görmüş, böylece işin içinden sıyrılmak istemiştir. Ama gene de eseri ayakta tutmıya muvaffak olamamıştır.

Genç, yaşlı bütün rol sahipleri inanmadan, inanamadan oynuyorlar. Tabii, seyirciyi de ne kişiliklerine, ne de mâceralarına inandırabiliyorlar... Yalnız, Doktorda Ertuğrul Bilda, Ferhunde Kayada Nezihe Becerikli,. Selim Perçinde İlhan Hemşeri gerçek yönleri olan tipler çiziyorlar. Başrolde Zihni Rona, çoktan unutulmuş bir oyun tarzı içinde, otuz yıl önceki "Cehennem"in Muhsin Ertuğrulunu ihya ediyor.

S İ N E M A

Filmler

1 No. la Usta

Osman F. Seden, Türk sinemasının yokluğunu çektiği "aydın sinemacı" niteliğine sahip bir rejisördür. Fakat aydın sinemacı sayılanların hemen başında gelen Beden, rejisör olarak, doğrusu istenirse şimdiye kadarki yaptıklarıyla bu gücünü -henüz- ortaya koymuş değildir. Bunun nedenini ise, herşeyden önce rejisör Sedeni sürekli olarak engelleyen prodüktör yanının ağır basmasında ve rejisörün prodüktöre bitmek bilmeyen yenilmelerinde aramalıdır.

Sinemaya senaryo yazan ve prodüktörlükle başlayan Sedenin ilk adımları övücü başarılara ulaşmıştır: Türk sinemasında külometre taşı bellenen Lûtfi Ö. Akadın "Kanun Namına"sı -1952-, rastlanmadık bir yüreklilik vs duyarlıkla gerçeklerimize eğilmekte ve Akad-Burçkin ikilisinin kamerası, ilk olarak kenar köşe mahallelerimize kadar inmektedir. "Kanun Namına"nın başarısında Akad ve Burçkin kadar Sedenin de önemli payı vardır. Akadla senaryocu ve prodüktör olarak sinema serüvenini sürdüren Seden, 1956 yılında Akadın Kemal Filmden ayrılmasıyla rejisörlüğe başlamış ve ilk denemesini "Şehir Yıldızları" adını taşıyan müzikal bir komedisiyle yapmıştır. Bu, sözde bir müzikaldir ve aslında kötü bir filmdir. Ama Seden, bir sonra çevireceği eler tutar konulu filmi için "Şehir Yıldızları'nda kendi kendini hazırlamaktadır ve bu olumlu alışkanlığım gelecek yıllarda da başka kötü komedi ve müzikallerde-çokluk "Cilâli İbo" serilerinde- de sürdürecektir.

Sedenin birinci filmi sayılan "Kanlarıyla Ödediler", Hollywood yapısı serüven filimlerinin etkisinde hazırlanmış, üstelik zorlama bir kopyacılıktan da öteye geçememiş bir filmdir. Senaryocu Sedenin hazırladığı hikâyede olaylar, olumsuzluk içinde birbirini takip eder. Bağlantılar kopuk kopuktur, konuşmalar zayıftır ve gereğince işlenmemiştir. Sedenin senaryosunda birinci plana çıkardığı hareketlilik, ancak sonlara doğru ve düzensizce çoğaltılmıştır. Başlardaki reji ayıbını bu yoldan örtbas etmeyi kuran Seden, Akadla olan çalışmalarındaki ürünlere açık bir özenti içindedir. Bu, bir çeşit tekrarlamadır ve Seden "İntikam Alevi"nde Akadın "Katil"inin bir başka biçimdeki eski örneğini verecektir. İki filmdeki bu korkulu beraberlikte suç, rejisör Seden yerine, yine her iki filmin de senaryo yazarı olan senaryocu Sedendedir. "İntikam Alevi"nin, Akadın "Katil"ine bakarak tek üstün yönü, Sedenin daha başarılıca bir sinema dili kullanması şeklinde belirmektedir. Fakat Seden, Akadın tam tersine, yerlileşmenin bütünüyle dışındadır ve gerçek terimizi kesinlikle görmezliğe gelmektedir. Bu ters orantılı davranışını "İntikam Alevi"nden sonra çevirdiği öteki filmlerinde de ısrarla ve inatla götürmektedir. Ayrıca, şarkıcı Zeki Mürenin filmlerine giriştiğinde, serüvenci yönünü de bütün bütüne kaybetmektedir.

Müzikaller ve ötesi

İlk Zeki Müren filmi "Berduş", o yılların gözde Hint filmi "Avare"ye özentiden başka birşey değildir. Ama Raj Kapoor'un renkli Hint gerçeklerini filminde ustalıkla yansıtmasına karşılık, Sedenin "Berduş"u, bütünüyle bizim gerçeklerimizin ötesinde, gelişmekte, büyümekte ve bitmektedir. Filmde hain ağabeyler, katı yürekli yengeler karanlık düşünceli kişiler paranın değiştirdiği dostluklar arasında mekik dokuyan. insan değil de gökyüzünden inme melek örneği, makosen papuçlu, beyaz soket çoraplı bir boyacı "parçası"nın, sözde kişi sevgisi hikâye edilmektedir. "Berduş", bir başka açıdan Sedendeki gerilemeyi, iyiniyet yerine tüccarcılığını ortaya koymaktadır.

Antidemokratik Bir «Sansür»

T. KAKINÇ

Yeni Anayasamızın yürürlüğe girdiği şu günlerde, çeşitli komisyonlar çeşitli antidemokratik kanunların üzerine eğilerek yeni gelişmelerin ve yeni Anayasanın ışığı altında bunları bir bir ayıklamaya tâbi tutuyorlar. Aralarında, Polis Vazife ve Selâhiyetleri Kanununun içine nasılsa sızmış, yirmi şu kadar yıllık bir Mussolini İtalyasından alınma Sansür Yönetmeliği de elbette görülecektir. Bu yönetmelik, yirmi şukadar yıldır Türk sinemasının doğru bir yolda kör topal da olsa yürümesini sürekli olarak engellemiştir ve yine durmadan Türk sinemasının karşısına çıkmıştır. Sinemamız bugün Türk toplumunun gerçeklerine eğilemiyorsa, bir türlü Milli bir sinema olarak kendini gösteremiyorsa, bunun sorumlusu yalnızca prodüktör, senaryocu ve rejisör değildir. Sansür korkusu-üstelik ne istediğini kendisi de bilmeyen bir Sansürün korkusu-prodüktörü sımsıkı baskısı altına almıştır. Bu basla prodüktörden senaryo yazarına, senaryo yazarından rejisöre doğru zincirleme olarak gitmektedir. Toplumları etkileyen basın ve tiyatroda hehangi bir sınırlama ve kayıtlama yokken, bunlardan daha geniş bir yayılma alanına sahip sinemaya 1935 yılının şartlarına uydurulmuş bir Sansür yönetmeliğinin ve ve bele aya insan gönderilmesinin düşünüldüğü günümüzde de aynen uygulanması, tek kelimeyle gülünçtür ve gülünçlüğünün yanısıra da ürkütücüdür.

Yönetmelik her yere çekilebilir bir talanı kayıtlamaları hem filmin çekilecek senaryosuna, hem de çekilmiş filme uygulamaktadır. Önemli olan bu değildir. Bir filme ve bir senaryoya uygulanan kayıtlar, bir başka filme ve senaryoya uygulanmamaktadır. "Umumi âdâp ve ahlâka aykırı" görülen bir senaryo ve film geri çevrilmekte, aşağı yukarı ayni temayı-meselâ kocasına ihanet eden kadın gibi-işleyen bir başka senaryo ve film büyük bir rahatlıkla çevrilme ve gösterilme vizesini almaktadır. Bunun nedeni yoktur. Birincisi "umumi âdâp ve ahlâka aylan* görülmüş, diğeri ise görülmemiştir. Üstelik, yabancı filmlere tanınan, red, ânında Merkez Film Kontrol Kurulana,başvurma ve savunma, yerli film yapanlara tanınmamıştır. Sansür yönetmeliğine göre reddedilen bir senaryo ve film için, kararın düzeltilmesi konusunda başvurulacak herhangi bir ilgili makam yoktur, Danıştay ise, yatırım yapan prodüktörün bu konuda bekleyebileceği bir sürede işi sonuçlandırmamaktadır.

Sansür baskısı ortadan baldırdır, ya da hafifletilirse Türk sineması hemen düzelecek midir? Orası -hiç olmazsa şimdilik- belli değildir. Değildir ama, bu defa bu senaryocuların, prodüktörlerin ve rejisörlerin arkasına sığındıkları kalkan yok edilecek, sinemamızı bugünkü kişiliksiz ve karmakarışık duruma sokanlar -sansürden sonra- ortaya çıkacaktır ki, bu da, az şey olmasa gerektir.

Ayni "şarkıcı-oyuncu" ile çevirdiği "Altın Kafes"de de -Seden bakımından- bir değişme göze çarpmamaktadır. Milli bir Türk sinemasının, "Türk toplumunun realitelerini kendi imkanlarımızla ve samimi bir şekilde işlemeye başlamak"la doğacağına inanan Seden, bu inancım gerçeteleştirmek için, bula bula "Berduşun senaryocusu ile "Berduş"un "şarkıcı-oyuncu"sunu bulmuştur. Dolayısıyla da "Altın Kafes", her haliyle ticari kaygıları en önde tutan bir filmdir ve anlatma ve söyleme çabası gösterdiği şey de, ilkokulların okuma kitaplarında öğretilenlerden bir parmak ileri sayılmaz. Yalnız, bu sıradan ve alabildiğine kötü hikâyeli filmlerde, tek birşey ilgiyi üzerine çekmektedir: Seden, bir çığ gibi büyüye büyüye, Türk sinemasında asıl çözülmesi gereken problemin, işin teknik yanının tek başına üstesinden gelmektedir. Başlarda Hollywood yapısı filmlerin teknik grafiğini yankılayan Seden filmleri, sonra sonra gerekli değişmelere uğrayarak Sedenin üslûpçu ve biçimli yanını ortaya koymaktadır. Teknik ploblemi çözümleyen Seden, arada önemli olan bir şeyi unutmaktadır: Rejisör demenin yalnızca tekniker demek olmadığım...

Kurtuluş Savaşımız ve Seden

İç pazarı bütün olarak eline geçiren yerli filmcilik, durmadan bu pazarın isteklerine uygun filmler yetiştirme çabasını sürdürmektedir. Havanda su dövmekten pek ilerilere geçemeyen bu boş çaba birkaç konu içinde dönüp dolaşmakta, yine ilk çıktığı yere varmaktadır. Her yıl Türk sinemasında bir konu, yılın modası haline getirilmektedir. Bir yıl köy, bir yıl şehir, bir yıl çocuk ve bir yıl da Kurtuluş Savaşımızı konu edinen filmler gibi. Arada karma filmler yılı da yapılıp piyasaya "arzedilmekte"dir. Kurtuluş Savaşımıza dair filmlerin moda olduğu üç yıl öncesinde, Seden de "Düşman Yolları Kesti" ile kendini denemiştir. Kötü Zeki Müren uygulamalarından sonra beklenmedik bir çıkış yapan Seden, "Düşman Yolları Kesti"de, başlardaki İstanbul olayları sayılmazsa, hikâyesinin bütününü üç kişi arasında geçirmektedir. Fakat kişi davranışlarına dayandırılan "Düşman Yolları Kesti", hikâyesi bakımından Seden ölçülerine aykırı bir filmdir. Sedeftin hikâyeye uyması yerine, hikâyeyi kendine uydurması da olağandışı sayılmamıştır. Herşeyden önce aşırı biçim kaygılarının ötesinde olması gereken "Düşman Yolları Kesti", perdeye uygulanan senaryosuyla yavan, havada bir hikâyeyi sürdürmektedir.

Ayni rejisör -bu defa senaryo yazarlığını da üzerine alarak-, "İzmir Ateşler İçinde"deki senaryo yazarlığı denemelerinden sonra bir üçüncü Kurtuluş Savaşı filmini, "Aşktan da Üstün"ü çevirmiştir. Seden birinci denemesinde, Kurtuluş Savaşma katılmış, canlarım dişlerine takarak yurdunu düşmanlardan kurtarmada bir ölüm-dirim çekişmesine girişmiş Anadoluyu göstermek yerine, bir çeşit John Ford'çu western filmleri düzenine saplanıp kalmış, ikincisinde ise -yazdığı senaryoda- herşeyi bir yana iterek "hırsız-polis" oyununa kendini kaptırmıştır. Kurtuluş Savaşı filmlerinin moda olduğu yılda Seden . John Ford'çuluğu, Nejat Saydam ile Nuri Ergün "hırsız-polis"çiliği tercih ederlerken, bir başka rejisör, Memduh Ün de çizgi-dışına çıkarak "Ateşten Damla"sıyla diğer Uç rejisöre karşılık -yarım bir başarıda bile olsa- daha aklı başında bir film ortaya çıkarmıştır.

Sedenin "Aşktan da Üstün"ü. Memduh Ünün çizgisine ve tutumuna gelmemekle beraber, "Düşman Yollan Kesti"ye de yaklaşmamaktadır. Hikâye olarak daha çok "İzmir Ateşler içinde" ile, Nejat Saydamın yazar Samim Kocagözden aktardığı "Kalpaklılar"ı andırmaktadır. Sedenin bu konudaki ilk denemesi "Düşman Yollan Kesti"de üç kişilik, serüveni kabul ettirebilmek için başlarda seyircisine tâviz olarak verdiği İstanbul olayları da daha genişletilip şişirilerek "Aşktan da Üstün"e tıkabasa doldurulmuştur. Hikâye, İstanbulda ve iki ' zıt kutup arasında geçmektedir. Kutuplar, Kuvayı Milliyecilerle Padişahçılardır. Anadolu Kurtuluş savaşını sürdürürken, İstanbuldaki Kuvayı Milliyeciler de iç ve dış düşmanlara karşı koymakta, bir yandan da Anadoluya silah kaçırmaktadırlar. Fakat, hikâye bu ya, bir "muhbir" bütün işleri karıştırmakta ve yapılacak iş-eri baştan engellemektedir. Başlangıçta çocukça bir hikâyeye yatan film, ister istemez zorlama ve uydurma kahramanlar yaratmaya d*oğru* yönelmektedir. Sözde bir "Vatan Kurtaran Aslan" gizli vazifeyle -"muhbir"in kim olduğunu öğrenecektir-İstanbula gelmekte ve Padişahçılara katılmaktadır. Dramatik gerilimi arttırabilmek için "V. K. A.", kendisine vatan haini süsü vermekte ve çevresi de buna inanmaktadır. Annesi -Muazzez Arçay-, kardeşi -Ahmet Mekin-, Paşa -Atıf Kaptan- ve sevgilisi Nilüfer -Peri Hangözü kapalı bu uydurma vatan hainliğini kabullenmektedirler. Yalnız bir tek kişi -Behzat Balkaya- bıyık altından ince ince gülerek şüphelendiğini hem seyirciye, hem . de kahramana "ihsas" ettirmektedir. Filmin bundan ötesi, Sedenin hiç denemediği bir yola dökülmekte ve Hitchcock'ın "suspence" filmleri düzenine girmektedir. Ama bu düzen yalnızca hikâyenin gelişimindedir. Seden, sinema grafiği bakımından, kendi biçimciliği, ve üslûbundan tek kare fedakarlığa yanaşmamaktadır.

"Aşktan da Üstün"de kişiler, Sedenin öbür filmlerinin kişilerinden de ğişik değildirler. Kurtuluş Savaşı filmlerinin dışında toplum ve toplum kurallarıyla bir türlü bağdaşamıyan Seden kahramanları, sürekli bir karşı durma psikozu içindedirler. O yüzden kuralları pek önemsemezler, daha doğrusu, kişisel problemlerinin çözümlemesinde bunu yeterli bulmazlar. Kendi başlarına bir çözümleme şeklini herşeyin üstünde tutarlar. İyi kahramanın karşısına mutlak bir kötü kahraman ve yardımcısı bir kötü kadın çıkarılır. İyi kahramanın iyi sevgilisinin de katılmasıyla dörtgenleşen bu durum, Sedeni, giderek daha karanlık çıkmazlara atar. Hikâye, bir Kurtuluş Savaşı filmi olmaktan çok, kıyafet değiştirmiş normal bir Seden filmi sayılan "Aşktan da Üstün"de de herhangi bir değişikliğe uğramamıştır. Kurtuluş Savaşı ve bu savaşı yapan insanlar, filmde bunu iç ve dış davranışları yerine yalnızca sözlerle yapmaktadırlar. Gerisi hava civadır. Seden artık bıkkınlık veren teknik ustalığını bir kere daha incir çekirdeğini doldurmaz bir hikâyede harcayarak kendisine bağlanan umutları "inşallah bir sonraki filmde yapacaktır "a düğümlemiştir.

Tecrübeye hergün

İHTİYAÇ VAR Sıhhatinizi, çocuklarınızın tahsilini, paranızın muhafazasını, kanunî işlerinizi emanet ettiğiniz kimselerin daima tecrübeli olmasını istersiniz. Önemli bir tercih yapmanız gerektiği zaman tecrübeye bakarsınız. Çünkü tecrübe aradığınız zaman, iyi ve isabetli bir tercihin sağladığı huzuru da birlikte arıyorsunuz demektir.

İşte bundan dolayı pek çok kimsenin denizaşırı uçarken Pan American'a güvenmelerine şaşmamak lâzımdır. Zira Pan American, *"Dünyanın En Tecrübeli Havayolları"* olduğunu seneler boyunca ispat etmiştir.

Birdahaki seyahatinizde Tecrübenin kattığı pahabiçilmez Avantajdan istifade ediniz

Pan American'ı tercih ettiğiniz andan itibaren bu tecrübenin nimetlerini paylaşmış olacaksınız. Bütün yol boyunca kendinizi emniyet ve huzur içinde hissedeceksiniz.

Pan American'ın yaptığı her şey tecrübeye istinat etmektedir. Bunu, Pan Am mensuplarının telefonda ve bilet satış yerlerindeki maharetlerinden ve nazik muamelelerinden anlıyabilirsiniz. Bunu, son derece titiz Amerikan uçuş standartlarına göre yetiştirilmiş Pan Am pilotlarının ve mürettebatının yüzlerinde okuyabilirsiniz. Uçağın mükemmeliyeti, uçak personelinin nezaketi, içtiğiniz nadir şaraplar, *Paris'in meşhur Maxim's Lokantası* tarafından hazırlanan nefis yemekler, hepsi, bu emsalsiz tecrübenin neticeleridir.

Bugün Pan American, dünyanın en büyük denizaşırı Jet filosuna sahiptir. Başka hiçbir Havayolu Şirketi, onun dünya çapındaki uçak servisiyle rekabet edemez... ve başka hiçbir Havayolu, 11 Amerikan şehrine direkt servis yapmamaktadır.

Önümüzdeki aylarda binlerce yolcu, Amerikaya ve dünyanın muhtelif yerlerine gitmek üzere Pan American Jet uçaklarına bineceklerdir. Bilet paralarına, Pan American'ın eşsiz tecrübesi ve bu tecrübenin sağladığı huzur dahildir.

PAN AM

Dünyanın En Tecrübeli Havayolları

ZİRAAT BANKASI
Ziraat Bankasında
tasarrufu olanlara talih kuşu
bir değil bir kaç kere konar.
Her yerde her zaman
ZİRAAT BANKASI
A. Ayhan